

Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto
Informacijos ir komunikacijos katedra

Vaida Dževečkaitė,
Tarptautinės komunikacijos magistro studijų programos studentė

**GESTŲ EMBLEMŲ KAITA
LIETUVOJE NUO 1990 IKI 2010 METŲ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas doc. dr. Beata Grebliauskienė

Vilnius, 2011

Dževečkaitė, Vaida

- Dž 66** Gestų emblemų kaita Lietuvoje nuo 1990 iki 2010 metų: magistro darbas / Vaida Dževečkaitė; mokslinis vadovas Beata Grebliauskienė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra. – Vilnius, 2011. – 86– Mašindr. Santr. angl. – Bibliogr.: lap. 71-75 (56 pavad.).

UDK 084=089

Reikšminiai žodžiai: gestai emblemos, kaita, gestai, reikšmė, leksikonas, kultūra, kultūros kaita, socialinė interakcija, kultūrinis segmentas, neverbalinė komunikacija, neverbalinis kodas, verbalinis kodas, žodinė kalba, informacija.

Magistro baigiamojo *darbo objektas* – gestai emblemos. *Darbo tikslas* – išanalizuoti ir parodyti gestų emblemų kaitos ypatumus lyginat gestus emblemas naudojamus skirtingų generacijų grupių atstovų. *Darbo uždaviniai* pateikiant atliktų tyrimų duomenis, rezultatus, remiantis teorinėmis išvalgomis išanalizuoti teoriškai ir emyriškai patvirtintus duomenis apie gestus emblemas, jų santykį su verbaliniu kodu, kultūra *per se*, naudojimo ir kaitos ypatybes; atlikus empirinį tyrimą, interviu – nustatyti ir įvertinti kaip skiriasi gestai emblemos, jų naudojimas, suteikiama reikšmė skirtingose generacijose; nustatyti kaip pakito gestai emblemos Lietuvoje per pastaruosius du dešimtmečius.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, taikant bendruosius (aprašomasis, sisteminis, analitinis) metodus bei remiantis analoginiu ir indukciniu metodais, prieita prie išvados, kad gestai emblemos yra konvencinio pobūdžio gestai, kurie dalyvaujant kultūros kaitos procesuose kinta, panašiai kaip kinta žodinė kalba, o jų kaitos ypatybės konkrečioje kultūroje geriausiai matomos lyginat skirtingų generacijų leksikonus. Gestai emblemos kaip ir žodinė kalba, yra kultūriniai segmentai. Jų sukūrimą, įtraukimą į kasdienį individų leksikoną, jiems priskiriamos reikšmės, jų vizualinės išraiškos formos sukūrimą ir kitimą įtakoja kultūros kaitos ir raidos procesai: materialinių ir dvasinių kultūrinių vertybių kaita, kultūrų difuzijos, integracijos, niveliacijos, asimiliacijos procesai, taip pat socialinio, ekonominio, politinio kontekstų kaita. Vykstant šiems procesams, yra sukuriami nauji gestai emblemos arba jie yra perimami iš kitų kultūrų ir integruojami konkrečioje kultūroje. Atlikus empirinį tyrimą – interviu nustatyta, kad gestai emblemos skiriasi priklausomai nuo generacijos, panašiai kaip skiriasi jų atstovų naudojama žodinė kalba. Skirtingoms generacijoms priskiriami individai, tai pačiai minčiai išreikšti naudoja skirtingus

gestus emblemas, skiriasi gestams emblemos suteikiama reikšmė, jaunesni asmenys naudoja daugiau, įvairesnių gestų. Apibendrinus teorinę medžiagą ir empirinius duomenis nustatyta, kad, gestai emblemos nors ir būdami pakankamai konservatyvios prigimties, kaip ir žodinė kalba gana greitai kinta, tam laiko atžvilgiu užtenka pasikeisti dviems žmonių generacijoms. Kaip kiekvienoje kultūroje daugėja ją sudarančių elementų, taip daugėja ir gestų emblemų.

Magistro baigiamasis darbas gali būti naudingas socialinius, humanitarinius mokslus studijuojantiems studentas, ypač būsimiems tarptautinės komunikacijos, filologijos, kultūrologijos specialistams bei tyrinėtojams. Darbe pateikta medžiaga gali padėti siekiant pagerinti tarpkultūrinės neverbalinės komunikacijos kompetenciją.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. NEVERBALINIS KODAS SOCIALINĖS KOMUNIKACIJOS PROCESUOSE.....	8
1.1 Neverbalinio kodo tipai versus verbalinis kodas.....	10
2. GESTAI IR EFEKTYVUS BENDRAVIMAS	14
2.1 Gestų sistemų ir verbalinio kodo ryšys.....	17
2.2 Kultūriniai skirtumai gestikuliacijoje	20
2.3 Gestų grupės	22
3. GESTAI EMBLEMOS SOCIALINĖS INTERAKCIJOS DISKURSE	24
3.1 Gestų emblemų funkcijos socialinės komunikacijos procese	26
3.2 Gestų emblemų atsiradimas, jų santykis su kultūra <i>per se</i>	31
3.3 Naujų gestų emblemų įtraukimas į kasdienį leksikoną.....	34
4. TYRIMAS.....	40
IŠVADOS	68
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS:	70
THE ALTERATION OF EMBLEMATIC GESTURES IN LITHUANIA FROM 1990 TO 2010 (Summary).....	75
PRIEDAI	76
1 priedas. Interviu protokolas	76

IVADAS

Bendravimas yra faktorius, integruojantis atskirus individus ir jų grupes tam, kad šie galėtų sėkmingai, bei darniai veikti kaip visuma, taip užtikrindami pilnavertišką visuomenės kaip socialinio funkcionavimo ir savo poreikių patenkinimą. Yra skiriami du pagrindiniai kodai, kurių pagalba jis vyksta: verbalinis ir neverbalinis. Neverbalinis kodas paprastai naudojamas spontaniškai kaip verbalinį kodą palydinti socialinės komunikacijos dalis. Jis išmokstamas lygiagrečiai su žodine kalba socializacijos procesų metu, tačiau jo mokymasis nėra intencionalus. Viena svarbiausių ir informatyviausių neverbalinio kodo dimensijų yra kinetika. Ją sudarančius elementus – kūno judesius ir gestus, galime suskirstyti į dvi grupes: nesąmoningai ir sąmoningai naudojamus. Sąmoningai naudojami yra konvenciniai gestai – gestai iliustratoriai ir gestai emblemos. Pastarieji gestai yra nepriklausomi nuo verbalinio turinio, jiems būdinga konvencinė reikšmė ir vizualinės išraiškos forma, kurios tarpusavyje yra besąlygiškai susijusios. Skirtingoms kultūroms būdingi skirtingi gestai emblemos. Vykstantys kultūrų difuzijos, niveliacijos, integracijos, asimiliacijos procesai įtakoja gestų emblemų kaitą, tiek reikšmės tiek formos atžvilgiu. Jie būdami kultūriniais segmentais, taip pat juose dalyvauja pereidami iš vienos kultūros į kitą. Gestai emblemos gali būti sukuriami ir konkrečios kultūros ar subkultūros atstovų, reprezentuoti naujai idėjai, reiškiniui ar daiktui. Tačiau tuomet jų reikšmė ir jie patys, bus žinomi tik toje konkrečioje kultūroje, o kad gestai emblemos įgytų konvencinę reikšmę tarptautiniu mastu, jie turi būti įtraukiami į jau išvardytus kultūrų maišymosi procesus.

Darbo temos ir tyrimo aktualumas. Dėl savo tarptautinio konvencinio pobūdžio gestai emblemos ypač reikšmingi tarptautinės komunikacijos procesuose bei situacijoje, kuriuose nėra galimybės naudotis lingvistinėmis bendravimo priemonėmis. Tačiau skirtingose kultūrinėse tradicijose gestas emblema gali įgyti skirtingas reikšmes. Gestų emblemų ir jiems priskiriamos reikšmės kaita pastebima ir skirtingų generacijų naudojamuose gestuose. Todėl svarbu suprasti, jog kiekviena karta ir kultūra yra savita, joje egzistuoja skirtingi komunikacijos įpročiai, skiriasi lingvistinis turinys, taip pat skiriasi ir gestai emblemos bei jiems priskiriama reikšmė. Kultūrų kaitos, difuzijos procesai taip pat įtakoja komunikacinį diskursą. Tik visa tai įsisąmoninus, įmanomas sėkmingas bendravimas (tiek tarptautiniame, tiek vietiniame kontekste), kuris būtų žmones vienijantis, o ne supriešinantis ir skaidantis gebėjimas, nes kaip rodo praktika, nesėkminga komunikacija yra pagrindinė visų konfliktų atsiradimo priežastis.

Darbo temos ir tyrimo naujumas. Gestais kaip komunikacijos priemone domėtasi jau Antikoje. Viduramžiais buvo kuriamos gestų sistemos kaip verbalinio kodo pakaitalai. Apšvietos

epochos atstovai gestus laikė universalios kalbos pagrindiniais segmentais. Pirmoji knyga Europoje analizuojanti išskirtinai tik gestus išleista XVII a., Venecijoje G. Bonifacio. Panašiu metu ir Anglijoje pasirodė D. Bulverio traktatai skirti kūno kalbos ir gestų analizei. Juose buvo netik aprašomi, bet ir vizualiai – piešiniuose vaizduojami tuo metu populiarūs gestai. Pirmoji mokslinė studija skirta kūno kalbos analizei išleista 1872 m. Č. Darvino. Nemažai kinetikos diskurso mokslinei raidai pasitarnavo E. B. Tyloro atlikti antropologiniai primityvių genčių stebėjimai, jų komunikacinių procesų aprašymai. Išsamiau, mokslinė prasme, kinetika pradėta tyrinėti paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais, pradėjus sparčiai vystyti komunikacijos mokslui. Mokslininkai tyrinėjantis kūno kalbos ypatumus, jų sąsajas su žodine kalba, kurių atliktais tyrimais ir surinktais duomenimis remiamasi šiame darbe yra R. Birdvhistellas, P. Ekmanas, J. Fiske, E. T. Hallas, A. Kendonas, S. Goldin-Meadov, D. MacNielas, S. Kita ir keletas kitų. Gestai emblemos, jų sukūrimo, įtraukimo į kasdienį leksikoną, kaitos procesai yra gana nauja ir mažai tyrinėta socialinių mokslų sritis.

Darbe yra keliami *hipotezė*, kad gestai emblemos yra konvencinio pobūdžio gestai, kurie dalyvaudami kultūros kaitos procesuose kinta, panašiai kaip kinta žodinė kalba, o jų kaitos ypatybės konkrečioje kultūroje geriausiai matomos lyginat skirtingų generacijų žinomus ir savo leksikonuose naudojamus gestus emblemas. Dauguma gestų emblemų yra kultūriniai skoliniai. Hipotezei pagrįsti buvo surinkti teoriniai duomenys bei atliktas empirinis tyrimas:

Klausimai. Pagrindiniai darbe keliami klausimai susiję su neverbalinio kodo naudojimu socialiniame diskurse, kultūros įtaka jam, jo reikšme tarpkultūrinuose komunikacijos procesuose. Išskiriamas vienas iš jo segmentų – gestai emblemos ir kvestionuojamos jų sukūrimo prielaidos, santykis su verbaliniu kodu. Keliami tokie klausimai: 1. Kokią reikšmę socialinės interakcijos procesams turi kūno judesiai ir gestai, kaip neverbalinės komunikacijos dalis? 2. Kaip yra sukuriami ir vykstant kultūros kaitos procesams, dėl to kinta konvencinę reikšmę turintys gestai emblemos? 3. Kas dar be kultūros kaitos sąlygoje gestų emblemų ir jų reikšmės pasikeitimus? 4. Ar skirtingų generacijų atstovai naudoja skirtingus gestus emblemas? 5. Kaip skiriasi gestų emblemų naudojimas ir jiems suteikiama reikšmė priklausomai nuo individo amžiaus?

Tikslas. Magistro darbo tikslas yra pasitelkiant atliktus tyrimus, sukaupus mokslines žinias, surinktą teorinę medžiagą, aprašyti, kas yra neverbalika, gestai, gestai emblemos. Nustatyti, kaip jie funkcionuoja, kokia jų sąsaja su lingvistiniu turiniu, kultūra, kokį vaidmenį atlieka socialinės komunikacijos procesuose, kokią reikšmę turi tarpkultūrinėje komunikacijoje. Pagrindinis atlikto empirinio tyrimo tikslas – nustatyti, kaip pakito konvenciniai gestai – gestai emblemos Lietuvoje nuo 1990 iki 2010 m., kokios yra jų naudojimo tendencijos skirtingose amžiaus grupėse ir konstatuoti gestų emblemų kaitos ypatybes konkrečioje kultūroje, šalyje (Lietuvoje).

Objektas. Pagrindinis darbo ir tyrimo objektas yra konvencinę reikšmę turintys, nuo verbalinio turinio nepriklausomi gestai emblemos. Tyrimo dalykas – jų kaita Lietuvoje nuo 1990 m. iki 2010 m.

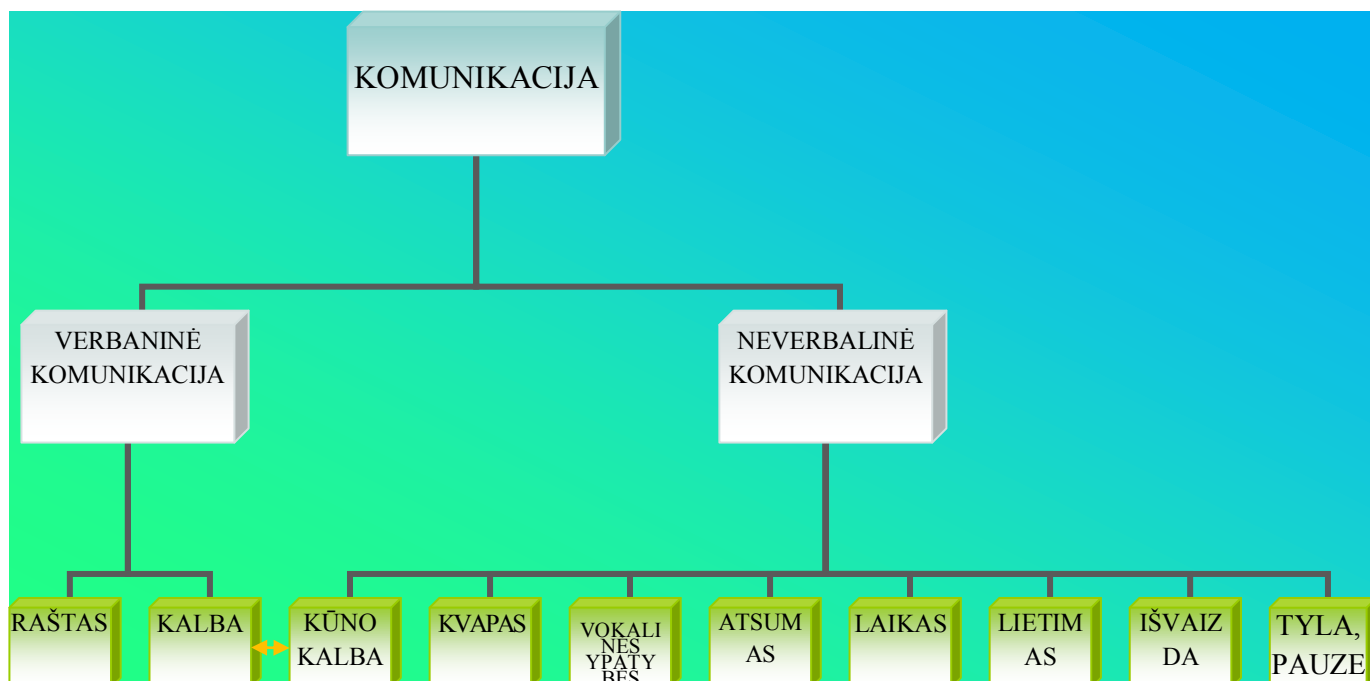
Uždaviniai. Darbe keliami uždaviniai yra: išanalizuoti jau surinktus, teoriškai ir empiriškai patvirtintus duomenis apie neverbalinį kodą, kūno kalbą, gestus emblemas, jų santykį su verbaliniu kodu, kultūra *per se*, naudojimo ypatybes. Pateikti atliktų tyrimų medžiagą, gautus rezultatus, teorines išvalgas. Atlikus empirinį tyrimą, interviu – nustatyti kaip pakito gestai emblemos Lietuvoje per pasirinktą laiko tarpą, tai yra kaip pakito gestai emblemos konkrečioje šalyje, kultūroje per tam tikrą laikotarpį. Kaip skiriasi jų naudojimas priklausomai nuo asmens amžiaus grupės. Remiantis gautais empiriniais duomenimis, bei surinkta teorine informacija nustatyti, kaip gestai emblemos ir jiems suteikiama reikšmė kinta.

Metodai. Darbe naudojami bendrieji (aprašomasis, sisteminis, analitinis), analoginis ir indukcinis metodai, leido nuosekliai, logiškai ir apibendrinančiai išdėstyti medžiagą surinktą teorinėje ir praktinėje darbo dalyse. Empirinėje darbo dalyje atliktas kokybinis interviu. Tyrimo išvadoms apibendrinimui taikyti analoginis ir indukcinis metodai užtikrina rezultatų patikimumą ir reprezentatyvumą.

Darbas gali būti naudingas socialinius, humanitarinius mokslus studijuojantiems studentams, ypač būsimiems komunikacijos, tarptautinės komunikacijos, filologijos specialistams bei tyrinėtojams. Darbe surinkta ir pateikta medžiaga suteikia galimybę susipažinti su gestų emblemų sukūrimo procesu, jų funkcijomis socialinės interakcijos procesuose, sąsaja su žodine kalba. Darbe analizuojamas neverbalinis kodas, jo kultūriniai skirtumai, naudojimo ypatumai gali pasitarnauti didinant tarpkultūrinio neverbalinio bendravimo kompetenciją.

1. NEVERBALINIS KODAS SOCIALINĖS KOMUNIKACIJOS PROCESUOSE

1pav. Komunikacijos kodai ir formos.

Komunikacija – integralus, intencionalus keitimosi informacija procesas, kurio metu komunikatorius siunčia informaciją (pranešimą, žinutę) recipientui. Pagal tai, koks kodas naudojamas, yra skiriamos dvi komunikacijos formos: verbalinė (žodinė) ir neverbalinė (nežodinė) komunikacija.

Verbalinė komunikacija, arba kalba, yra keitimosi informacija procesas, kurio metu informacija koduojama naudojantis tam tikra kalbinių ženklų sistema, kuri yra „istoriškai susidariusi žmonių bendravimo ir mąstymo priemonė, asmenybės savimonės reiškimo, informacijos perdavimo ir laikymo būdas“ (Psichologijos žodynas 1993: 324). Ši komunikacijos forma, dar skirstoma į sakytinę, kuriai būdingas operatyvus informacijos perdavimas ir greitas grįžtamasis ryšys ir rašytinę. Pastarajai verbalinės komunikacijos rūšiai būdingas pastovumas, patikimumas ir aiškumas. Bet mokslininkai įvardija kelis šios komunikacijos rūšies trūkumus, tokius kaip sudėtingas grįžtamasis ryšys, papildomi ištekliai. Pagal tai, koks yra pateikiamos informacijos turinys, verbalinė komunikacija dar gali būti skirstoma į asmeninę ir dalykinę, kuri gali būti tikslinė arba netikslinė, priklausanti nuo perduodamos informacijos motyvų.

„Apie 60 - 70 procentų informacijos, gaunamos bendraujant, yra neverbalinio pobūdžio. Visi žmonės daugiau ar mažiau yra jautrūs neverbaliniams pranešimams, tik dažnai nekreipia į tai sąmoningo dėmesio ir naudojami jais gana intuityviai“ (Grebliauskienė, Večkienė 2004: 48), teigia B. Grebliauskienė. Neverbalinė komunikacija – tai „nežodinių elementų (gestų, mimikų, aplinkos

daiktų) naudojimas bendraujant. Verbaliniai bendravimo elementai, t. y. ką žmogus kalba, ir neverbaliniai elementai, t. y. kaip žmogus kalba, gali sutapti, papildyti vienas kitą, bet gali ir prieštarauti vieni kitiems. <...> žmogus, suvokdamas verbalinių ir neverbalinių elementų neatitikimą, savąjį sprendimą nesąmoningai grindžia neverbaliniais elementais“ (Psichologijos žodynas 1993: 188). Neverbalinės komunikacijos metu informacija yra užkoduojama nekalbinėmis (nelingvistinėmis) priemonėmis. Dauguma neverbalinių pranešimų yra nevokaliniai, tačiau kai kurie turi ir vokalinių elementų (pvz. krenkstelėjimas). Goldin-Meadow neverbalinę komunikaciją apibrėžia, kaip žinutes, kuriomis yra perduodama informacija apie fizinę, emocinę būseną, norus ir intencijas, informacija kuri slypi už lingvistinio turinio.

Neverbaliniai pranešimai dažniausiai siunčiami ir priimami intuityviai, jiems neskiriant per daug dėmesio. Jie dekoduojami identifikacijos principu – recipientas (kartais nesąmoningai) bando save įsivaizduoti analogiškoje situacijoje, apie kurią jam komunikuoja siuntėjas, visgi kartais tam gali trukdyti kultūriniai ir asmeniniai skirtumai, reikšmės kontekstiškumas, pastebėjimo sunkumai, t.y. įvairūs komunikacijos triukšmai. Gebėjimas suprasti ir interpretuoti neverbalinius pranešimus priklauso nuo to, kiek asmuo yra empatiškas, jo amžiaus, lyties, išsilavinimo, kultūrinio konteksto. Neverbaliniai pranešimai užtikrina tarpasmeninės komunikacijos tęstinumą, nenutrūkstamumą, o neteisingai interpretuojama kūno kalba gali sąlygoti nesusikalbėjimą ir netgi konfliktą.

Neverbalinis elgesys dažnai būna daugiareikšmis. Sukryžiuotos ant krūtinės rankos gali reikšti jog žmogus nepritaria tam ką girdi ar mato, siekia atsiriboti, kita vertus, gali būti, kad jam tiesiog šalta. Dauguma neverbalinių pranešimų turi būti interpretuojami kaip tam tikros nuorodos, užuominos, kurioms prasmę suteikia žmonės, pačios savaime neverbalinės žinutės jokios prasmės neturi. Neverbalinė žinutė (pranešimas) yra suprantama kaip, tam tikri neverbaliniai elementai, kuriems suteikiame reikšmę. Ji yra socialinis konstruktas. Tam, kad elgesys taptų žinute – informacija turi būti siunčiama su intencija, arba tam konkrečiam elgesiui, stebintys asmenys turi priskirti kokią nors reikšmę – elgesys turi turėti socialinę prasmę, būti vienodai suprantamas tarpusavyje komunikuojančių individų. L. K. Guerrero, L. Michael, E. Hecht ir A. J. Devito savo straipsnyje „Perspectives on Defining and Understanding Nonverbal Communication“, nurodo kelis pagrindinius skirtumus tarp tiesiog kūno judesių ir kūno kalbos: pirma - siuntėjas sąmoningai nori nusiųsti žinutę – pranešimą recipientui, antra - recipientas interpretuoja gautą informaciją ir ją dekoduoja teisingai, t.y. siuntėjo siųstam pranešimui suteikia reikšmę (nebūtinai teisinga). Taigi, visi kūno judesiai yra laikomi gestais, bet ne visi jų yra intensionalūs ir ką nors reiškiantys.

Neverbalinė komunikacija sąveikauja su verbaline ir gali pakartoti, pakeisti, pabrėžti, reguliuoti arba prieštarauti tam, kas sakoma. (Jančaitytė, Valavičienė, Augutienė, Prakapas 2009: 76) Yra išskiriamos šios pagrindinės neverbalinės komunikacijos funkcijos:

- 1 Sąmoningas arba nesąmoningas informacijos perdavimas – perduodama informacija apie save, savo intencijas, nuostatas, nuotaikas ir kt.
- 2 Valdžios ir įtakos demonstravimas
- 3 Pokalbio eigos reguliavimas – parodo kada yra baigiama kalbėti ir pasirengiama klausyti, keičiant intonacija pabrėžiami tam tikri reikšminiai verbalinio turinio aspektai.
- 4 Emocijų demonstravimas – tyrimais nustatyta, jog daugiausia emocijų yra perduodama naudojantis nežodiniais kanalais.
- 5 Verbalinio kodo pateiktos informacijos papildymas – žodinė informacija papildyta neverbaliniais komponentais tampa aiškesnė, sumažėja neteisingo dekodavimo (interpretacijos) tikimybė.
- 6 Kitų individų mokymas

Taigi, žodinė kalba yra tik vienas iš žmogiškosios komunikacijos aspektų. Komunikacijos proceso metu, siuntėjui (komunikatoriui) siekiant perduoti informaciją gavėjui (recipientui), naudojama daug skirtingų komunikacinių kodų ir kanalų. Žmogaus kūnas yra vienas iš pagrindinių kanalų, kuriais perduodama informacija, ji patikslinama, taip atmetant nereikalingas interpretacijas. Vienose kultūrose didesnė reikšmė yra teikiama verbaliniam pranešimui, bet kai kuriose, kaip pavyzdžiui japonų kultūroje, neverbaliniu būdu perduodama informacija laikoma kur kas vertingesne, nei pasakyti žodžiai. R. Ma manymu, neįsitraukimas neverbaliniai komunikacijai sukuria „aklų dėmes“ ir yra bene didžiausia nesėkmingos tarpkultūrinės komunikacijos priežastis. (Ma 1999: 182)

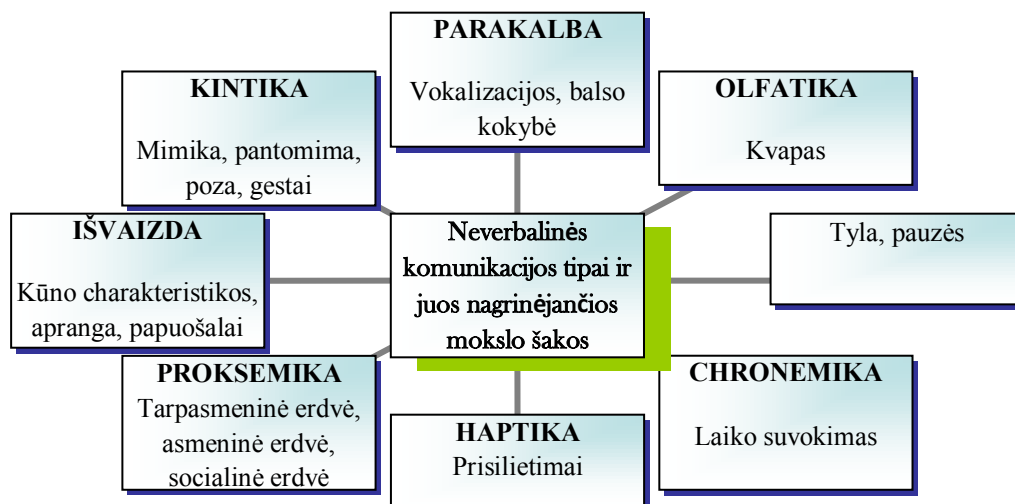
1.1 Neverbalinio kodo tipai versus verbalinis kodas

Kalba tiek žodinė, tiek kūno, yra istoriškai atsiradęs ir kintantis sudėtingas bendravimo ženklais ir jų sistemomis mechanizmas (Golovinas 1982: 8). Komunikacija vyksta organizuotų ženklų sistemų – reikšminių kodų pagalba. Šios sistemos paklūsta taisyklėms, kurias pripažįsta ir atpažįsta visi kodą vartojančios bendruomenės nariai (Fiske 1998: 91), teigia Fiske. Neverbalinė komunikacija vyksta naudojant prezentacinius kodus (gestai, mimika, vokalika ir kita). Prezentaciniai kodai gali papildyti, pakeisti, pakartoti ar net prieštarauti, reprezentaciniams kodams, kuriems būdingas lingvistinis –verbalinis lygmuo.

Daugelis lingvistų lygindami reprezentacinių – verbalinių ir prezentacinių – neverbalinių kodus sutinka, jog neverbalinis kodas yra verbalinio kodo pirmtakas, todėl šie du kodai yra betarpiškai susiję ir vienas nuo kito priklausomi. Neverbalinis kodas skirstomas į keletą skirtingų tipų arba formų. Paprastai informacijos perdavimui pasitarnauja kelios skirtingos neverbalinio kodo

formos vienu metu. Šiame darbe bus remiamasi Ekmano ir Frieseno pateikta neverbalinio kodo klasifikacija, kuri yra plačiausiai naudojama komunikacijos moksle. Šie mokslininkai skiria septynis pagrindinius neverbalinės komunikacijos tipus: fizinė išvaizda ir aplinkos daiktai, apranga, olfatika, parakalba, proksemika, haptika ir kinezė.

2 pav. Neverbalinio kodo tipai ir juos analizuojantys komunikacijos mokslo diskursai

Fizinė išvaizda, aplinkos daiktai, apranga yra labai svarbios neverbalinės komunikacijos kodo formos. Remiantis informacija gauta šio kodo pagalba daromos pirmosios išvados apie sutiktą asmenį. Kūno kalbos tyrinėtojas A. Bierachas teigia, jog nuomonę susidarome labai greitai. (Bierach 2000: 6) Pasak psichologės R. Klišytės, pirmoji nuomonė, kuri yra didžiaja dalimi lemiamą kūno kalbos, apie žmogų beveik visada pasirodo esanti teisinga ir neretai, nulemia visą tolesnį bendravimą. Todėl daugumoje kultūrų individai yra linkę manipuliuoti savo fizine išvaizda siekdami padaryti kuo geresnį įspūdį aplinkiniams. L. K. Guerrero ir M. L. Hecht teigia, kad remiantis atliktais kūno stereotipų tyrimais buvo nustatyta, jog žmonės skirtingai vertina aukštus, lieknus asmenis, žemus, apkūnius asmenis ir raumeningus asmenis. Pavyzdžiui aukšti ir liekni asmenys yra laikomi nervingais, protingais; žemi ir apkūnūs asmenys buvo įvardinti kaip draugiški, bet tingūs, raumeningi asmenys, laikomi energingais ir ambicingais. <...> Taip pat atlikti panašūs tyrimai atskleidė, kad tiek suaugę, tiek vaikai gražiems asmenis priskyrė daugiau teigiamų savybių, nei nelabai išvaizdiems individams (Guerrero, Hecht 2008: 48). Tai vadinamasis „Halo efektas“ – nuomonė, kad tai, kas gražu yra gera. Fizinė išvaizda daugelyje kultūrų nurodo asmens lytį, amžių, socialinį statusą, religines pažiūras, priklausymą kokiai nors subkultūrai.

Bene mažiausiai tyrinėtą, visgi gana stebinantis ir labai svarbus žmogaus pojūtis yra uoslė. Olfatika nagrinėja kaip vyksta komunikacija kvapo pagalba. L. Gobonsas mano, kad žmogus gebantis skirti iki dešimt tūkstančių skirtingų kvapų, o vienas procentas iš žmogaus genų net yra specialiai pritaikyti šiam reikalui. Tačiau žmonėms labiau būdinga išskirti tam tikrą kūno kvapą, nei

suvokti jo reikšmę. Moksliniais tyrimais nustatyta, jog žmonės išskiria daigiausia skirtingų kvapų iš visų primatų rūšių. A. Synottas tvirtina, jog kvapo pagalba, nesąmoningai esame linkę žmonėms priskirti statusą grupėje, jėgą, skirstyti į socialines klases, priskiriamos netgi tam tikros moralinės savybės. Visa tai yra kultūrinis produktas, paremtas išsilavinimu, religinėmis pažiūromis, nuostatomis. Socialinių sričių mokslininkai konstatuoja, jog kvapas yra vienas svarbiausių socialinės interakcijos elementų, suteikiantis daug ir išsamios informacijos apie pašnekovą / us. Visgi Vakarų kultūros atstovai yra linkę slėpti ir visai pašalinti natūralų savo kūno kvapą. Tuo tarpu Afrikoje, Brazilijoje ir kai kuriose tautose, gentyse kvapas ir jo supratimas atlieka labai svarbų vaidmenį.

Parakalba nagrinėja vokaličius kalbinio turinio aspektus, tokius kaip balso tonas, tembras, tempas, artikuliacija, pauzės tarp žodžių, sakinių, tyła, vokaličius garsus (juokas, verksmas, knarkimas ir kt.). Dar kitaip parakalba yra vadinama paralingvistiniu bendravimu. M. Knappas ir Hallas parakalbą skirsto į dvi kategorijas: paralingvistines balso savybes (garsumas, aukštumas, ritmas ir kt.) ir paralingvistinę vokalizaciją (juokas, verksmas, klyksmas ir kt.). Remdamiesi parakalba galime spręsti apie kalbančiojo emocinę būseną. Parakalba nagrinėja ne kas yra sakoma, bet kaip sakoma. Pavyzdžiui, kai kuriose kalbose (Kinų) priklausomai nuo tono pasikeitimo gali kisti ir žodžio reikšmė. Vieni paralingvistiniai elementai yra bendri visai žmonijai, kiti – kultūriškai sąlygoti, pavyzdžiui Pietų Korėjoje kalbant nepriimtina balsu juoktis, o juokiantis priimtina prisidengti burna ranka.

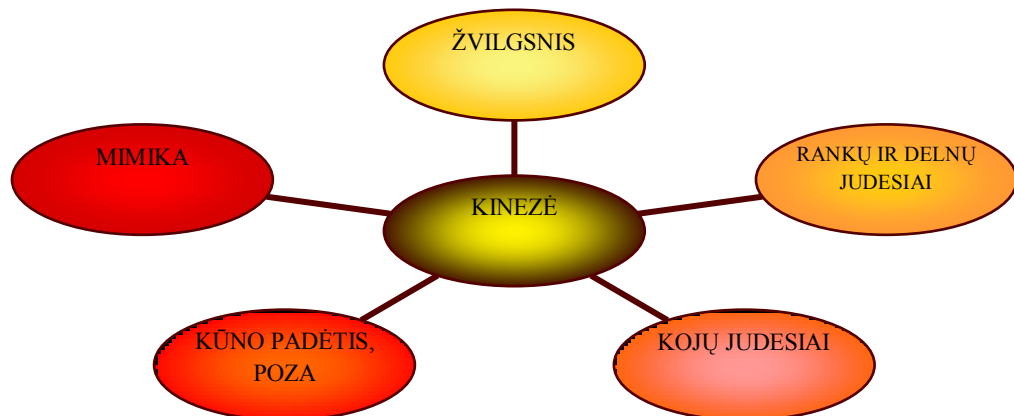
Proksemika nagrinėja žmogaus padėtį kitų kūnų atžvilgiu, prisilietimus, kaip suvokiama ir naudojama asmeninė erdvė. Erdvės pajautimą įtakoja kultūrinės ir socialinės normos ir tradicijos. Socioekonominiai faktoriai taip pat veikia kultūrinę erdvės suvokimą, pavyzdžiui gyvenamosios erdvės nepakankamumas. Kultūrose (pvz. Kenijoje, Maroke), kuriose yra vertinamas bendruomeniškumas, namai statomi greta vienas kito, bendraujama ne daugiau kaip per ištiestos rankos ilgį. Taigi proksemikos ir kultūros ryšys yra labai glaudus. Būtent kultūra yra tas elementas, nurodantis kaip bus naudojama erdvė, kokią padėti užims kūnai, kaip dažnai ir intensyviai bus liečiamasi. Taip pat įtakos turi ir amžius (nustatyta, jog vis didesnės asmeninės erdvės reikia vyresniems individams), socialinis statusas, lytis, religinės pažiūros.

Choronemika nagrinėja kaip yra suvokiamas ir naudojamas laikas kaip vienas iš neverbalinės komunikacijos kodo tipų. Hallas išskyrė kultūras kurioms būdingas polihroninis ir monochrininis laiko suvokimas. Monochroninėse kultūrose pabrėžiamas tikslumas, punktualumas, svarbūs tvarkaraščiai ir grafikai. Jose laikas yra vertinamas kaip daiktas, kuris gali būti perkamas, parduodamas, iššvaistomas, išmatuotas. Tokių kultūrų (šalių) pavyzdžiai gali būti Jungtinės Amerikos Valstijos, Vokietija, Kanada, Skandinavijos pusiasalio šalys ir dauguma kitų Šiaurės Europos šalių. Pilichroninis laiko suvokimas būdingas Pietų Europos šalyse, Lotynų Amerikoje,

Afrikoje. Šiose šalyse yra priimtina griežtai nesilaikyti grafikų, tvarkaraščių, leistinas nepunktualumas. Taigi, laiko suvokimą ir jo naudojimą taip pat sąlygoja kultūra.

Haptika nagrinėja kaip komunikacijoje dalyvauja lytėjimas. Knappo manymu, prisilietimai yra viena archajiškiausių komunikacijos formų. Haptinė komunikacija kinta priklausomai nuo kultūros, taip pat jai įtakos turi lytis, amžius, bendraujančių asmenų ryšys. Hallas skiria kontaktines ir nekontaktines kultūras. Kontaktinėse kultūrose prisilietimai yra skatinami, individai pokalbio metu dažnai vienas kitą liečia. Tuo tarpu nekontaktinėse kultūrose lietimasis prie pašnekovo yra vertinamas kaip neigiamas, kai kurias atvejais net įžeidžiantis veiksmas.

3 pav. Kinezės mokslo objektai.

Neverbalinius signalus siunčiamus kūno pagalba nagrinėja kinezė. Ši komunikacijos mokslo sritis nagrinėja gestus – rankų ir delnų judesius, kojų judesius, mimiką, žvilgsnį, kūno padėtį – pozą. Nors komunikacijai gali būti pasitiekta bet kuri kūno dalis, visgi pagrindiniai kinezės objektai yra veidas ir rankų judesiai (įskaitant judesius atliekamus delnais). Knappo ir Hallas pastebi, kad didelė dalis neverbalinės informacijos perduodama mimika, o ši informacija dažniausiai esanti susijusi su stebimo individo emocijomis, jausmais ir norais. Manoma, jog žmogus veidu gali padaryti iki dešimt tūstančių judesių, o iki trijų tūkstančių iš jų yra susijusių su emocijų demonstravimu. Veidas Ekmano manymu, parodo ne tai ką žmonės mąsto, bet ką jaučia apie tai ką mąsto.

Žvilgsnis taip pat yra gana stiprus informacijos siuntimo šaltinis, kuris kaip ir dauguma neverbalinio kodo tipų yra apibrėžiamas kultūrinių taisyklių. Kultūra apibrėžia kiek laiko ir su kuo yra leistinas akių kontaktas. Per ilgą žiūrėjimą į akis gali būti palaikytas agresijos demonstravimas ir sukelti nepatogią situaciją.

Rankų judesiai – gestai, yra plintantis tarp kultūrų žmogiškosios komunikacijos fenomenas (Roth 2003: 249), teigia W. M. Roth. Gestai palydi verbaliniu kanalu perduodamą pranešimą ir yra

tiesiogiai su juo susiję. Goldin-Meadow teigia, jog gestais yra perduodamas abstraktus turinys, kai tuo tarpu kalba perduodama informacija yra tiksli, pasikliaujama verbaliniu kodu ir gramatikos, sintaksės taisyklėmis (Goldin-Meadow 2004; 315), kai tuo tarpu kūno kalbai jos nebūdingos. Gestas yra asociacija tarp formos ir reikšmės. Gestai naudojami komunikacijos procesuose lygiagrečiai su kalba, netik padeda išreikšti verbalinį turinį, bet ir sujungti skirtingus pranešimus, padaryti perėjimą nuo vienos temos prie kitos, atskiria diskursus kuriuose pateikiama pagrindinė ir šalutinė pasakojimo informacija.

Kūno kalba yra instrumentas leidžiantis išreikšti kur kas daugiau, nei vien tik žodžių pagalba būtų galima pasakyti. Žmogus savo išsakomą turinį sustiprina įvairiais rankų, galvos, pirštų akių ir kitais kūno judesiais. Gestai ir veido mimika geriausiai išreiškia kalbančiojo emocijas. Jie pasirodo anksčiau nei pasigirsta žodis, taigi nesąmoningi gestai, veido mimikos gali būti puikus indikatorius, kurio pagalba galime spręsti apie asmens emocijas, jausmus. Gestais taip pat išreiškiamos mintys, patirtis, socialinis statusas, priklausymas kokiam nors grupei, subkultūrai ir kt.

2. GESTAI IR EFEKTYVUS BENDRAVIMAS

Gestais vadinami plaštakų ir rankų judesiai, kurie skiriasi nuo kitų kūno kalbos elementų tuo, jog tik jiems būdinga betarpiška asociacija su kalba, tik jiems (kai kurioms gestų grupėms) būdingas specifinis lingvistinis turinys. Filosofas F. Beikonas (XVII a. Anglija) gestus lygina su žodžiais. Pasak šio filosofo, liežuvis kalbą ausiai, o gestai akiai, jie yra tam tikras slaptas kodas, niekur nerašytas, niekieno nežinomas, tačiau kaip bebūtų paradoksalu – visų suprantamas. E. B. Condillacas kalbą kildino iš emocijų ir kūno kalbos mišinio, kurio paskirtis yra noras patenkinti poreikius. Gestus mąstytojas laikė pirmąją lingvistinės išraiškos forma – tai kas eina dar prieš verbalinį turinį ir yra daug natūraliau, nei žodinė komunikacija. Antropologų atlikti tyrimai patvirtina, jog gestai netik komunikacijos, bet ir mokymosi, bei pažinimo priemonė. Tailoras manė gestus, esant „universalios kalbos“ vienu pagrindinių komponentų, kurie būdami primityvesniais už kalbą ar raštą yra vienodai suprantami daugelio skirtingai kalbančių pasaulio kultūrų atstovų (Farnell 1999: 349) teigia B. Farnellis. Vakaruose gestais, pasak Kendono, buvo domimasi jau nuo Antikos laikų. Senovės Graikijoje jie laikyti galinga priemone siekiant padaryti įspūdį, perteikti informaciją, patraukti, įtikinti klausytoją sakant viešas kalbas. Vienas žymiausių senovės Romos oratorių Ciceronas, domėjosi kaip gestai padeda oratoriui perteikti jo emocijas ir tai, kas lieka nepasakyta žodžiais, miniai. Pirmasis sistematiškai gestus aprašė Marcus Fabius Quintilianus pirmajame mūsų eros amžiuje savo žymiausiame traktate „Oratorikos menas“. Filosofas teigė, kad

iš visų kūno judesių, tik rankų judesiai yra pakankamai informatyvūs ir gali pakeisti žodžius. Viduramžiais gestai taip pat nebuvo pamiršti. Domėtasi daugiausia apeiginiais gestais, kurie buvo reikalingi atlikti ritualams (religiniams, bei susijusiems su rūmų gyvenimu, karu, etiketu ir kt.), gestais parodančiais subordinacijos ryšius, vienuoliai davę tylos įžadus kūrė savo gestų sistemas, kurios pakeisdavo verbalinę komunikaciją. Pirmieji traktai analizuojantys išskirtinai tik gestus pasirodė septynioliktojo amžiaus pradžioje, kai gestais ir apskritai kūno kalba susidomi filosofai, ieškantys mąstymo prigimties, kalbos ištakų, siekiantys sukurti visai žmonijai bendrą universalią kalbą.

Pati pirmoji knyga Europoje, skirta vien tik gestų aprašymui ir analizei („Ženklių menas“), buvo išleista XVII a. Venecijoje, italų kilmės mąstytojo Bonifacio. Jame Bonifacio aprašo kūno judesius, pateikia jų aiškinimus, pasiūlymus kur jie derami ir kur ne, leidžiasi į garderobo aptarimą, aprašo gestus būdingus skirtingų profesijų atstovams. Jo pasekėjas Londone gyvenęs fizikas Bulveris parašė du traktatus, kurie analizavo gestus. Kendono manymu, šie Bulverio traktatai apie gestus yra svarbūs tuo, jog juose yra plokštės su pavaizduotomis gestų pozicijomis, kurias jis apibūdina ir kaip „natūralius judesius kalbant“ ir kaip gestus priskiriamus chironomijai (rankų formos tyrimai, buvo ypač populiarūs viduramžiais). Tikėtina jog tai pati pirmoji tokio pobūdžio publikacija. (Kendon 2004: 27)

4. pav.

Bulwerio chirogramatinė plokštelė C iš knygos „Hirologija arba natūralioji rankų kalba“ (Chirologia: or the Natural Language of the Hand).

Informacinis šaltinis

<http://web.utk.edu/~glen/n/Symbols.html>

Kaip ir neverbalika, bei kūno kalba, taip ir gestai platesnių mokslininkų, archeologų, antropologų, meno istorikų ir kt. mokslinių sričių atstovų dėmesio sulaukė XX a. antroje pusėje. Buvo nustatyta, kad gestai kaip komunikacijos priemonė atlieka tiek naratyvinę (ikoniški gestai), tiek vaizdinę funkcijas, sujungdami verbalinę ir neverbalinę pasakojimo dalis į bendrą visumą. R. I. Mayberry ir jos kolegė E. Nicoladis teigia, jog gestai gali bent iš dalies pakeisti verbalinę komunikaciją, o viena pagrindinių gestų funkcijų mokslininkės mano esant tai, jog gestai kompensuoja negalėjimą norimos minties išreikšti verbaliniu turiniu. (Mayberry I. R., Nicoladis E. 2000; 193). Šiam faktui patvirtinti buvo atliekami ir specialūs empiriniai stebėjimai. Atlikus tyrimus paaiškėjo, jog kai tiriamųjų buvo –paprašyta papasakoti tą pačią istoriją šešis kartus, jie gestikuliavo taip pat dažnai, o tiriamieji, kuriems nebuvo leista gestikuluoti, pasakodami naudojo daugiau įprastų, kasdienių žodžių, siekdami pilnai perteikti pasakojimo turinį. R. M. Krausso manymu, gestai turi daug įtakos pažinimo bei įsiminimo, prisiminimo procesuose. P. Feyereisenas, taip pat pritaria šiai nuomonei ir teigia, jog sakiniai, kurie buvo pasakyti kartu naudojant pantomimą arba reprezentacinius gestus, paprastai yra daug lengviau įsimenami, nei sakiniai pasakyti negestikuluojant. (Feyereisen 2006: 185) Roth teigimu, gestai perduoda ne semantinę informaciją, kuri slypi už žodžio reikšmės ir ją papildo. (Roth 2001: 371)

Gestai naudojami užpildyti pauzėms, kai yra ieškoma tinkamo žodžio ar posakio. Taigi, gestai gali būti signalas parodantis jog pasisakantysis dar nebaigė savo kalbos. Gestai gali pagerinti neuronų darbą ir taip pasisakantysis lengviau ir greičiau randa tinkamus žodžius. Trečia, ikoniškų gestų pagalba galima palengvinti žodžio parinkimą. <...> Pagaliau, gestai gali iš anksto „parodyti“ ką kalbėtojas nori pasakyti dar prieš jam ištariant žodžius. (Roth 2001: 371) McNeillo manymu, gestai naudojami kaip pagalbinė priemonė, kol bus rastas verbalinis jų atitikmuo. Taigi gestai papildo verbalinį pranešimą, taip pat padeda išsamiau perduoti informaciją – gestais gali būti parodyta tai ko kalbėtojas negali įvardinti žodžiu.

Dauguma gestų yra naudojami nesąmoningai kaip žodinių pranešimų palydintys, papildantys elementai. Kai kurie gestai naudojami sąmoningai, siekiant pabrėžti, patikslinti, papildyti tai kas sakoma arba netgi kaip verbalinio pranešimo pakaitalas. Dalis nesąmoningų gestų yra įgimti (pvz. griebimas), visgi daugumą tarpusavio interakcijos metu naudojamų gestų individas išmoksta socializacijos procesu dėka. Socializacija, apskritai kalbant, yra procesas, kurio metu vaikas ar naujokas įgyja žinias, orientacijas ir praktiką kurios įgalina jį ar ją efektyviai ir tinkamai dalyvauti tam tikros visuomenės socialiniame gyvenime“. (Garret, Baquendano-Lopez 2002: 339), teigia P. B. Garretas ir P. Baquendano-Lopez. Socializacija – tai visuomenės gyvenimo būdo mokymasis, tapimas tam tikros visuomenės ar grupės nariu. Šis procesas trunka visą individo gyvenimą, o jo metu individo elgsena yra nuolatos formuoja kitų individų ar jų grupių. Taigi stebėdamas, perimdamas žinias ir patirtį asmuo išmoksta ir gestus. Gestų išmokimas tapatinamas su kalbos

išmokimu. Individui išmokus naują žodį ar jų junginį yra išmokstama (dažnai nesąmoningai) ir jį palydinti gestikuliacija ar tiesiog gestas. Tyrimai patvirtino gestų ir kalbos ryšį: buvo stebima grupė dvikalbių vaikų ir nustatyta, jog jų naudojami gestai, bei naudojamų gestų dažnumas kito proporcingai minėtos grupės vaikų verbalinės kalbos įgūdžių vystymuisi – vystantis pastarajai tobulėjo ir vaikų naudojami gestai. Perimdami žinias, nuolatos dalyvaudami socializacijos procesuose, individai turi galimybę nuolatos kurti save, mokytis ir prirėikus atitinkamai panaudoti savo įgytą patirtį.

Taigi dauguma gestų yra išmokstami socializacijos procesų metu, besimokant kalbą ir naudojami kartu su verbaliniu turiniu, kaip pagalbinė priemonė, siekiant tinkamai, išsamiai perduoti norimą žinutę. Kadangi šie procesai vyksta visą individo sąmoningą gyvenimą, gestų tai pat mokomasi nuolat, kartais jie netgi tampa žodinio pranešimo pakaitalais ir yra naudojami kaip pagrindinė komunikacijos priemonė.

2.1 Gestų sistemų ir verbalinio kodo ryšys

Moksliniais tyrimais nustatyta, jog gestai kaip ir kalba priklauso nuo kairiojo smegenų pusrutulio, o gestai buvę kalbos pirmtakais ir turėję didelės įtakos formuojantis kalbai (Armstrong, Stokoe, Wilcox 1994: 357), teigia D. F. Armstrong, W. C. Stokoe ir S. E. Wilcox. Žmonės išmoko visų pirmą parodyti ko norintys, ar pavaizduoti kokį nors daiktą ženklais, o tik paskui juos įvardino – hominidų komunikacijoje dominavo gestai. Yra keliamos dvi hipotezės paaiškinančios kodėl tik hominidams arba žmonių rūšiai būdinga kalba. Pirmoji hipotezė teigia, jog žmonės gali kabėti dėl biologinių savybių – gerai išvystytų kalbos padargų. Antroji hipotezė teigia, jog staiga atsiradęs gebėjimas kabėti yra susijęs su anatomiškai moderniu homo sapiens atsiradimu. Kyla klausimas ar gestai ir kalba vis dar yra susiję tarpusavyje? Jei taip, tai koks ryšys juos sieja? O gal tai dvi nepriklausomos komunikacijos sistemos?

Dauguma mokslininkų tvirtina, jog šios dvi komunikacijos sistemos – žodinė ir gestai, yra tarpusavyje susijusios. Jų ryšys yra pastebimas vos vaikui ištarus pirmuosius žodžius – vos tik pradėję kabėti vaikai koordinuoja savo tariamus žodžius ir gestus, pastebi S. Goldin-Meadow. Mokslininkai Armstrong, Stokoe ir Wilcox, daro prielaidą, jog ženklų ir verbalinė kalbos turi identišką struktūrą ir evoliucine prasme yra viena kitos pakaitalas. Tuo tarpu Kendono nuomone, egzistuoja matomi veiksmi, kurie gali pasitarnauti kaip alternatyva verbaliniam žodynui ir socialiai suprantami ir naudojami, tokių veiksmų žodynai gali būti sukuriami. (Kendon 2004: 9) Mokslininkas taip pat pabrėžia, kad kalbinis turinys ir gestai eina kartu, taigi turi būti suprantami kaip du skirtingi vieno proceso aspektai. (Kendon 1997: 111). Yra keliamą hipotezė, jog gestai ir

kalba atsiranda toje pačioje mąstymo stadijoje ir priklauso tam pačiam semantiniam modeliui. Visgi, kai kurie tyrimai, pasak Roth, patvirtina faktą, jog skirtumas tarp ištariamų žodžių ir juos lydintį gestų yra apie 3,75 sekundės gestų naudai – gestai pasirodo anksčiau. McNeilas ginčiją šią hipotezę ir teigia, jog gestai ir kalba yra sinchroniški. (Roth 2001: 372) Verbalinis turinys ir jį palydintys gestai eina kartu, kai kurios studijos paremtos laiko skaičiavimu, rodo jog nėra nesutapimų tarp gestų ir kalbos (Roth 2003: 251), remdamasi McNeilo ir Levy atliktais tyrimais teigia Roth. Tačiau, faktas jog už gestų ir kalbos funkcionavimą ir naudojimą atsakinga ta pati smegenų sritis yra neginčijamas. Todėl daugelis teoretikų pritaria teiginiui, jog gestai ir kalba turi bendrą kilmės šaltinį, o jų pagrindinė funkcija perduoti informaciją. Nors mokslininkai nesutaria, ar gestai labiau pasitarnauja kai norima surasti tinkamą žodį išreikšti turiniui, tai yra kaip pagalbiniai verbalinio kodo elementai, ar patys savaime naudojami siekiant padaryti turinį aiškesniu, yra atskira kalbos dalis, einanti lygia greta su žodine kalba. Nocoladis teigia, jog visai įmanoma, kad gestai yra naudojami tiek kaip priemonė padedanti kalbančiajam surasti tinkamus žodžius, tiek kaip įrankis kuo tiksliau komunikuoti informaciją klausytojui. (Nocolladis 1997: 243)

Norint, kad recipientas teisingai suprastų perduodamą informaciją, gestai ir kalba turi veikti vieningai. Visgi klausimas ar gestai ir kalba yra viena kalbinė sistema ar tai dvi autonomiškos komunikacijos sistemos lieka. Literatūroje randamos dvi teorijos nagrinėjančios gestų ir kalbos tarpusavio ryšį. Pirmoji, teigia jog gestai ir kalba tarpusavyje yra betarpiškai susijusios sistemos, kurios papildo viena kitą, tačiau kartu tai – dvi autonomiškos sistemos, galinčios puikiai funkcionuoti ir atskirai. Gestais reprezentuojama kaip žmogus jaučiasi kalbėdamas, ką mąsto, ką nutyli, kai tuo tarpu verbalinio kodo pagalba perduodama tiesioginė informacija. Gestais perduodama informacija yra lengvai atpažįstama ir gali būti pateikta taip pat ir žodžiu. Antroji teorija remiasi prielaida, jog gestai nėra autonomiškai, tai antrinis komunikacijos šaltinis, padedantis rasti tinkamus žodžius, užpildantis pauzes, naudojamas siekiant, atkreipti klausytojų dėmesį, ką nors prisiminti arba įsiminti.

Tačiau tikrovės faktai yra gana iškalbingi ir liudija pirmosios teorijos apie gestų ir kalbos ryšį naudai. Jei aplinkybės, kurioms esant bendrauti verbaliniu būdu nėra įmanoma kartojami pakankamai dažnai, gestai imami naudoti kaip verbalinio kodo pakaitalai. Neilgai trukus iš atskirų gestų yra sudaromos sistemos, kuriomis naudojantis bendrauti tampa taip pat paprasta, kaip ir bendraujant verbaliniu būdu. Tai yra patvirtinta McNeilo ir Goldin-Medow atliktais eksperimentais. Mokslininkai teigia, jog kai individų yra paprašoma papasakoti kokią nors istoriją naudojantis vien tik gestais, jie be didesnių sunkumų susitvarko su užduotimi ir net sukuria tam tikrą mini „gestų žodyną“. Gestai kurie yra pakankamai patrauklūs ir patogūs kasdieniam vartojimui, vėliau yra sutrumpinami, patobulinami ir tampa kasdienio žodyno dalimi. G. Meissneris ir S. Philpottas stebėjo vienos Didžiosios Britanijos lentpjūvės darbininkus ir jų tarpusavio komunikaciją.

Lentpjuvės darbininkai puikiai matė vieni kitus, tačiau dėl didžiulio triukšmo ir atstumo negalėjo girdėti ir kalbėtis. Taigi jie „išrado“ tam tikrą gestų sistemą, kuri leido puikiai koordinuoti lentpjuvės darbą. Vienuolynuose, kuriuose vidinės taisyklės draudžia kalbėtis, taip pat egzistuoja tam tikros gestų sistemos (yra duomenų, jog tokios ženklų sistemos tokio pobūdžio vienuolynuose egzistavo jau nuo viduramžių). Alternatyvią ženklų kalbą taip pat turėjo ir Amerikos indėnai. Ji buvo naudojama siekiant vienoms gentims suprasti kitas.

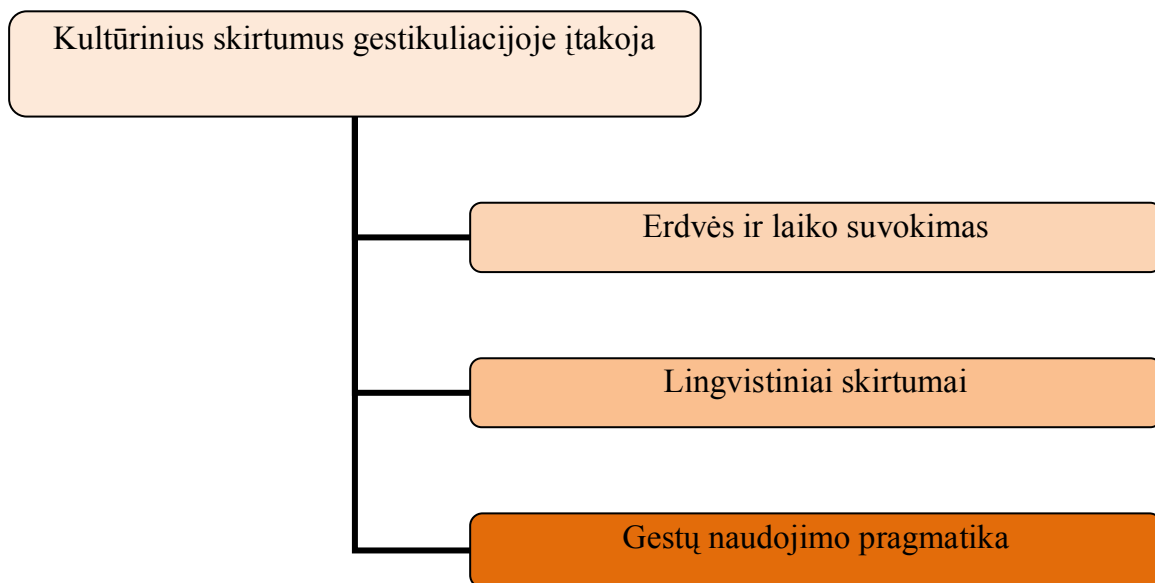
Įdomius ir išsamius stebėjimus, siekdamas ištyrinėti ir aprašyti ženklų kalbos naudojimą, atliko Kendonas. Jis tyrinėjo Warlpiri genties moterų (Australijos aborigenų gentis) naudojamą savitą ženklų – gestų sistemą, kai dėl tam tikrų ritualinių priežasčių (paprastai gedulo – genties moterų teka jaunos už gerokai vyresnių vyrų) jos negalėjo kabėti. Moterų naudojami gestai yra kalbos pakaitalai, kurie visiškai atitinka verbalinį turinį – leksika ir morfologija yra tokia pati, tiek verbalinės kalbos tiek gestų sistemų. Tai paremia teiginį, jog tokios alternatyvios kalbos sistemos, kitaip nei kručių ženklų kalba, nėra autonomiškos, bet yra atsiradusios kaip gestų reprezentacijos, siekiant perteikti semantinį verbalinio kanalo turinį (Kendon 1988: 239), teigia Kendonas. Tokios sistemos gali visiškai pakeisti kalbą. Pirmiausia ženklų kalbos sistema atsirado medžioklės metu, paskui buvo integruota ir į socialinio ritualo procesą, kaip verbalinės kalbos pakaitalas. Ženklų kalba paprastai naudojama moterų, yra išmoksta socializacijos proceso metu – tai yra tampant pilnateise genties (moterų tam tikros puoselėjamos pasaulėjautos, tradicijų, kultūros) nare, vis labiau įsitraukiant į tradicinį genties gyvenimą. Tyrimai atskleidė, jog jaunos mergaitės supranta tik nedaugelį arba visiems genties nariams suprantamus ženklus, kai tuo tarpu vyresnės moterų jau gali pilnai naudotis Warlpiri genties moterų ženklų kalba. Taip pat pastebėta, jog vyresnių moterų naudojami ženklai perduoda ir abstrakčias idėjas (tokias kaip tiesa, gėris), kai tuo tarpu jaunos moterų ženklų pagalba gali įvardinti tik konkrečius, turinčius realų atitikmenį daiktus.

Reikia pažymėti, jog tokios ženklų kalbos sistemos kaip Warlpiri ženklų kalba skiriasi nuo kurčnebylių naudojamos „gestų kalbos“. Pastaroji turi jau būdingas morfologijos, griežtas gramatikos ir leksikos taisykles, yra nacionalinės kalbos pakaitalas, negalintiems girdėti ir kalbėti žmonėms, nors su pastarąja turi mažai ką bendro. Skirtingai nei susikurtos ženklų kalbų sistemos, gestų kalboje gestai žymi sąvokas, o ne paskirus žodžius. Gestų kalba nėra rankomis perteikiama žodinė kalba, tai vizualiai suvokiama rankų ir veido mimikų pagalba perduodama nežodinė kalba.

Gestai ir kalba – dvi tarpusavyje susijusios komunikacijos sistemos. Pirmenybę individai teikia verbaliniam bendravimui, tačiau šis nenaudojant gestų tampa sausas ir neinformatyvus. Kai nėra galimybės bendrauti naudojantis žodžiais į pagalbą pasitelkiami gestai atitinkantys žodžius, yra sukuriamos ištisos gestų sistemos. Kai kurie gestai tose sistemose įgyja konvencines reikšmes ir yra iš vienos jų perkeliama į kitas sistemas su tokiomis pat reikšmėmis ir vizualinėmis formomis, tampa kasdienio leksikono dalimi.

2.2 Kultūriniai skirtumai gestikuliacijoje

5. pav. Elementai įtakojantys kultūrinius skirtumus gestikuliacijoje.

Kultūriniai skirtumai gestikuliacijoje pastebėti jau senokai. Pietų Italijos ir šiaurinės Europos dalies gyventojų kūno kalbos skirtumai aprašinėti jau nuo XVII a., teigia Kendonas. Kai kurie kultūriniai gestų skirtumai gali būti įtakoti verbalinės kalbos, jos gramatikos, sintaksės ar kaip toje konkrečioje kalboje yra apibūdinami daiktai, kas labiau pabrėžiama kalbant – vieta, laikas ar veiksmas. Pavyzdžiui, romanų (italų, prancūzų) grupės kalboms būdinga, jog gestai dažniausiai siejami su veiksmažodžiais, o germanų kalbose (vokiečių, anglų, danų ir kt.), akcentuojama veiksmo vieta arba kryptis. Todėl kalbėdami italai gestikuliuoja kur kas daugiau, nei pavyzdžiui vokiečiai. Kultūros skiriasi kalba, pažinimu, suvokimu, komunikacijos pragmatika, konvencijomis dėl gesto formos sukeltų asociacijų, dimensijomis, kurioms kultūros priskiriamos (pvz. individualizmą ir kolektyvizmą vertinančios kultūros). S. Kita išskiria tris pagrindinius faktorius, kurie įtakoja kultūrinių skirtumų gestuose ir jų naudojime atsiradimą.

Pirmasis faktorius yra susijęs su skirtingu erdvės ir laiko suvokimu ir naudojimu gestikuliuojant. Daugiausia įtakos jis turi reprezentacinių (ikoniškų ir deiktinių) gestų ir jų naudojimo kultūriniais skirtumams. Pasak McNeillo gestai dažnai ikoniškai reprezentuoja erdvę. Atlikus lyginamuosius tyrimus su Majų kultūrai priskiriamomis Centrinės Amerikos gentimis – Mopanų ir Jukatekų, kurios kildinamos iš tų pačių protėvių ir turi daugybę kultūrinių bendrumų, paaiškėjo, kad jų erdvės supratimas ir jos nusakymo būdai labai skiriasi. Mopanų kalboje nėra lingvistiškai nusakoma kairė ir dešinė, taip pat nėra jas nusakančių žodžių, kai tuo tarpu Jukatekų yra. Todėl skiriasi ir gestai kurias nurodoma kryptis. Mopanų genties atstovai nenaudoja gestų nurodančių vietą. Taip pat buvo tirta kaip gestais minėtose tautose yra reprezentuojami praeities ir

ateities diskursai. Daugeliui skirtingų kultūrų atstovų būdinga dalykus susijusius su ateitimi rodyti priekyje savo kūno atžvilgiu, o kalbant apie praeitį užpakalyje – visada laukiame šviesaus rytojaus ir paliekame tai kas praėjo už savęs. Visgi yra tautų, kuriose šios laiko koncepcijos išreikiamos atvirkščiai – Čilės Anduose gyvenančios genties – Aimara atstovai kalbėdami apie dalykus susijusius su praeitimi linkę rodyti prieš save – kai sakoma seniai seniai buvo – ranka mojama į priekį, o kai kalbama apie tai kas dar laukia, rodoma kalbančiajam už nugaros. Pasak, Kitos taip yra todėl, nes Aimaros gentainių išsireiškimai apie praeityje vykusius įvykius yra susiję su suvokimu, jog kalbama apie tai kas jau buvo, įvyko, kas jau matyta ir girdėta, o ateitis yra tai ko tu dar nematai ir tikiesi sulaukti – regėjimas, arba galimybė matyti, yra svarbiausiais informacijos šaltinis. Kultūriniai skirtumai gestuose kalbant apie erdvę ir laiką atsiranda, nes skiriasi suvokimas dalyko apie kurį yra kalbama, taip pat kalbų semantika – skiriasi mastymas ir suvokimas apie apibūdinamą reiškinį. Taigi skirtingoms kultūroms būdingas skirtingas erdvės ir laiko suvokimas, todėl ir gestai bei jų naudojimas skirtas šiems diskursams išreikšti skiriasi.

Antrasis faktorius įtakojantis kultūrinius gestikuliacijos skirtumus yra lingvistiniai skirtumai. Skirtingoms kalboms būdinga skirtinga leksika (skiriasi žodynai) ir sintaksė (skiriasi gramatika, kaip yra sudaromi žodžių junginiai sakiniuose, kaip tarpusavyje jungiami atskiri sakiniai, skiriasi kalbos dalių, sakinio dalių ar sakinio dėmenų sandara). Skirtingose kultūrose yra kalbama skirtingomis kalbomis, kurios turi skirtingus leksikos ir sintaktikos būdus komunikuoti mintį. Netgi kalbant apie tą patį dalyką, kalbėjimas gali skirtis priklausomai nuo to, kokie ir kaip žodžiai yra sudėlioti sakinyje, kaip sakiniai yra jungiami tarpusavyje, kas yra pabrėžiama, ir kas nutylima (Kita 2009: 154), teigia Kita. Žodžiai ir jų konstrukcijos naudojami tam tikroje kalboje nurodo ir būdą, kaip kalbėtojas pateikia informaciją tiek verbaliniu būdu, tiek ekvivalenčią informaciją gestais. Taigi, skirtingose kultūrose naudojami skirtingi gestai, nes skiriasi naudojamos kalbos.

Trečiasis faktorius lementis gestų naudojimo kultūrinius skirtumus, kurį pateikia Kita, yra specifinė gestų naudojimo pragmatika. Būtent kodėl komunikuojant naudojamas tam tikras gestas, kodėl jis naudojamas būtent taip, kuo jis ir toks jo pateikimas geresnis, priimtinesnis už kitus. Kaip ir žodžiai naudojami sąmoningai siekiant išreikšti savo mintis, perduoti norimą turinį, taip naudojami ir gestai. Atsižvelgiant į kalbančiojo priklausomybę vienai ar kitai kultūrai, skiriasi kaip gestai yra atliekami – pasirenkama vertikali ar horizontali ašis, gestų dažnumas, greitis, atstumas tarp kalbančiųjų (erdvė), prisilietimų dažnumas. Pavyzdžiui Ispanijoje gestikuliuoti prieš pat pašnekovo veidą visai nėra blogo tono ženklas, kitaip nei Šiaurinėse Amerikos ar Europos regionuose. Efronas palygino ispanų ir vokiečių atliekamus gestus. Tyrimo duomenys patvirtino, kad ispanai labiau linkę gestikuliuoti virš pečių, o vokiečiai krutinės aukštyje. Toks kiekvienai kultūrai būdingas gestikuliacijavimas – tai tam tikri nebylūs socialiniai tos kultūros narių susitarimai, siekiant palengvinti tarpusavio interakciją. J. Burgoono (Burgoon nonverbal expectancy theory)

manymu, kiekvienos kultūros atstovai tikisi išvysti būtent jiems priimtina gestikuliaciją, kurią jie vertins teigiamai, gestikuliacija, kuri nėra kultūriškai priimtina, nors ir nėra įžeidžianti paprastai vertinama ne taip palankiai. Pavyzdžiui, Vakarų Europoje priimtina sveikinant paspausti rankas, tuo tarpu Indijoje pakėlus sudėtus delnus prie veido nusilenkti. Abu šie veiksmai implikuoja pasisveikinimą, tačiau kiekvienos kultūros atstovas palankiau vertins asmenį besisveikinanti jam kultūriškai priimtinu būdu.

Kultūriniam skirtumams gestuose ir jų atlikime įtakos turi ir istorinės aplinkybės, susijusios su tautų kultūriniu, socialiniu, taip pat ekonominiu gyvenimu. Gestikuliacija yra dalis to kaip individai gauna ir siunčia informaciją vieni kitiems. Taigi, gestikuliacija, pasak Kendono, kaip ir kalba yra įtakojama kultūrinių vertybių ir istorinių tradicijų, o naudojami gestai yra atsižvelgiant į aplinką, socialines aplinkybes ir į kitus faktorius įtakojančius konkrečią situaciją. (Kendon 1997;117)

2.3 Gestų grupės

Yra skiriamos kelios verbalinių pranešimų lydinčių gestų grupės, kurios varijuoja nuo nesąmoningos gestikuliacijos kalbant, iki gramatiškai struktūruotos gestų kalbos. Roth teigia, kad tarp šių dviejų kraštutinumų nuo gestikuliacijos iki ženklų kalbos, rankų judesiai tampa vis labiau nepriklausomi nuo verbalinio turinio ir jais galima formuoti savitas gestų, pantomimų arba emblemų kalbas. (Roth 2003: 249-250) Mokslininkai tyrinėjantys neverbaliką ir būtent gestus, nėra sutarę dėl vieno, neginčijamo gestų skirstymo į grupes modelio. Yra pateikiami keli gestų skirstymo variantai.

D. F. Armstrongas, W. C. Stokoeas ir S. E. Wilcoxas skiria keturias gestų rūšis:

1. Primityvūs gestai, kurie būdingi tiek žmonėms, tiek primatams. Tai savignos, puolimo arba pasidavimo gestai.

2. Gestai vaizduojantys realius objektus, daiktus, kurie yra žinomi ir kalboje turi žodinių atitikmenį. Šie gestai yra socialiniai konstruktai, todėl jų reikšmė kinta priklausomai nuo kultūrinio konteksto, kuriame jie naudojami. Tokių gestų naudojimo pavyzdžiai: ginklo ženklą atpažįsta tie individai, kurie žino kaip atrodo ginklas, tačiau nežinantieji daikto ir neturintys jo verbalinio atitikmens kalboje, nesupras ir ženklą.

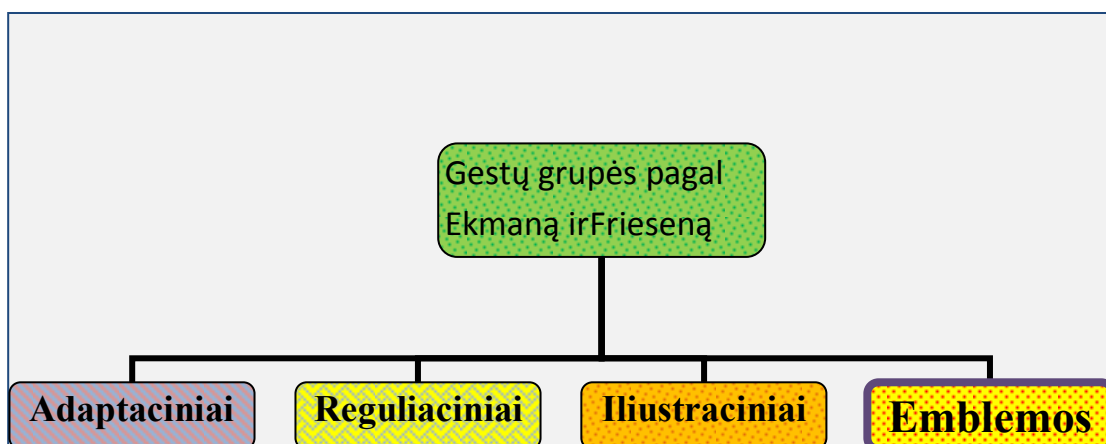
3. Gestai, kurie yra suprantami ir naudojami tam tikros socialinės grupės ar kultūros, subkultūros atstovų.

4. Gestai, kurie yra universalūs – tarpkultūriniai – ir suprantami įvairių socialinių grupių, kultūrų atstovų, kurčnebylių ir girdinčiųjų, bei kalbančių žmonių.

Šis Armstrongo, Stokoeo ir Wilcoxo gestų skirstymas skiriasi nuo to, kuriuo siūlo naudotis Kendonas. Šio mokslininko nuomone, gestus galima suskirstyti į dvi kategorijas nereprezentacinius ir reprezentacinius gestus. Pirmajai kategorijai priskiriami kalbą palydintys gestai yra spontaniški, neplanuoti, dažnai nesąmoningi rankų judesiai, papildantys verbalinį pranešimą. Tai motoriniai judesiai arba motoriniai gestai. Jie taip pat vadinami nereprezentaciniais gestais. Šie gestai atspindi kalbančiojo emocijas, neišreikštas mintis. Jie neturi konkretaus turinio, yra nesąmoningi. Tyrimais įrodyta, jog šie gestai nėra informatyvūs, dažnai neteisingai dekoduojami arba visai nesuteikia jokios informacijos recipientui. Antroji kategorija gestų naudojamų kalbant yra reprezentaciniai gestai. Šie gestai yra įvairesni, trunka ilgiau nei motoriniai judesiai, paprastai naudojami sąmoningai norint ką nors pabrėžti, pavaizduoti. Reprezentaciniai gestai recipientu atpažįstami vizualiai iš jų formos, dinamikos bruožų. Kai kurie iš šiai grupei priskiriamų gestų yra autonomiški (verbalinio diskurso atžvilgiu) ir atlieka simbolinę funkciją. Šie gestai yra kompleksiški, turi gana plačią erdvinę amplitudę, o jiems priskiriama reikšmė paprastai esti konvencinė. Kendonas teigia, kad šie judesiai gali būti naudojami, tiek siekiant parodyti objektus, tiek išreikšti abstrakčias idėjas, tiek norint ką nors pažymėti. (Kendon 1997: 112) Taigi remiantis tokiu skirstymu, gestai skiriasi kelias aspektais: jų santykiu su reikšme, atlikimu, ir diskurso funkcijomis. (Freyereisen 1999: 188) Kendono pasiūlyta gestų klasifikaciją siūloma laikyti tam tikra gestų gradacija – perėjimą nuo nesąmoningos gestikuliacijos iki gestų kalbos, kaip leksikos ir morfologijos taisyklėmis besiremiančios sistemos.

Tačiau didžioji dalis gestų tyrinėtojų, sutinka su Ekmano and Frieseno pasiūlyta gestų klasifikacija. Mokslininkai išskyrė ir aprašė keturias pagrindines gestų grupes: adaptaciniai, reguliaciniai, iliustraciniai, emblemos.

6. pav. Gestų grupės pagal Ekmaną ir Frieseną

Adaptaciniai gestai susiję su kūno ar komforto poreikių tenkinimu. Jų pavyzdžiai yra galvos kasimasis, burnos užsidengimas, nosies trynimasis ir kiti, skirti patenkinti poreikius, atlikti tam tikrus kūno veiksmus, nesąmoningai naudojami siekiant susidoroti su emocijomis, jauduliu (tiek bandant jas išreikšti, tiek nuslėpti). Paprastai viešumoje stengiamasi jų naudojimą minimalizuoti. Reguliaciniai gestai papildo pokalbį ir kontroliuoja jo eigą. Tai aktyvūs gestai. Pasak Friedman, šie gestai neturi ką nors teigiančio turinio, jie atlieka palaikančią arba pabrėžiančią funkcijas komunikacijos procesuose. Tai paprasti, neturintys atitikmenų gestai – tokie kaip rankų judesiai aukštyn žemyn.

Iliustraciniai arba ikoniški gestai, yra rankų judesiai betarpiškai susiję su verbaliniu turiniu. Jie yra momentiniai, sustiprina, iliustruoja tai, kas buvo pasakyta. Iliustratoriai yra išmokstami pirmaisiais gyvenimo metais, lygiagrečiai su kalbos išmokimu. Vaikai jais naudojami norėdami atkreipti suaugusiųjų dėmesį ar paaiškinti ko nori, kol dar verbalinis aparatas nėra tinkamai išsivystęs. Iliustraciniai gestai dar vadinami deiktiniais, referentiniais gestais. Deiktiniai gestai naudojami nurodyti objekto bruožus aplinkoje, nurodyti kryptį <...>. Deiktiniai (rodomieji) gestai padeda nusakyti objektą apie kuriuos kalbama bruožus (Roth, Lawless 2002: 5), teigia Roth ir D. V. Lawless, yra panašūs į jais atvaizduojamą reiškinį. Pavyzdžiui kai yra pasakojimą apie bėgimą, rankų pirštų pagalba yra imituojamas bėgimas.

Gestai emblemos tai – gestai turintys specifinę, dažniausiai konvencinę reikšmę, kuri yra kultūriškai sąlygota. Paprastai tyrinėtojai gestus emblemas išskiria iš kitų gestų kaip atskirą rūšį, kadangi tik šie gestai turi tiesioginį verbalinį atitikmenį – kiekvienas gestas emblema gali būti komunikuojamas tiek neverbalinio kodo pagalba, tiek žodžiais. Nors gestai emblemos iš pirmo žvilgsnio panašūs į gestus iliustratorius, tačiau pastarieji yra spontaniški ir idiosinkroniški, o gestai emblemos paprastai naudojami sąmoningai ir apgalvotai. Pagrindinis gestų emblemų ir kitų gestų skirtumas yra tas, jog pastarieji yra nuo kalbos nepriklausomi segmentai, kuriose kultūriniai skirtumai pasireiškia ryškiausiai. Toks gestų emblemų „kitoniškumas“ nuo visų kitų socialinės interakcijos procesų metu naudojamų gestų, implikuoja klausimus susijusius su jų atsiradimu, kultūriniais skirtumais, naudojimo ypatumais ir kaita. Visgi konvencinė reikšmė būdinga tiek emblemoms, tiek iliustratoriams.

3. GESTAI EMBLEMOS SOCIALINĖS INTERAKCIJOS DISKURSE

Konvenciniai gestai – tai sutartinę reikšmę, kuri (reikšmė) yra pripažįstama daugelio visuomenės narių, kurioje gestas funkcionuoja, remiasi paprotine praktika (reikšmė), tam tikromis

tradicijomis ir taisyklėmis, kurios yra visuotinai priimtos ir jų reikšmė nekvestionuojama, turintys gestai. Skirtingoms kultūroms būdingi skirtingi konvenciniai gestai. Visgi dažnai situacijos, kuriose šie gestai (nesvarbu kokia forma) yra naudojami, sutampa. Pavyzdžiui pasisveikinama ir atsisveikinama kiekvienoje kultūroje, tačiau tam naudojami skirtingi gestai. Įvairios subkultūros turi tik joms būdingus pasisveikinimo ir atsisveikinimo konvencinius gestus, kurie dažnai yra skiriamasis konkrečios subkultūros bruožas. Garbinimo gestai, taip pat kiekvienoje kultūroje yra saviti (pvz. atsiklaupimas ant kelių ir sudėjimas rankas maldai, yra išskirtinai Vakarų kultūrai arba kaip R. Brague ją įvardina, romėniškajai kultūrai, būdingas gestas). Skiriasi pritarimą ar nepritarimą, atmetimą, kvietimą, skaičius parodantys gestai. Kiekvienoje kultūroje yra įžeidžiančių ar parodančių nenorą bendrauti gestų, daugeliui kultūrų būdingi gestai išskiriantys kitos lytinės orientacijos asmenis, neištikimus sutuoktinius (gestai implikuojantys seksualumą paprastai yra taikomi vyrams, o gestai implikuojantys neištikimybę – moterims). Dėl konteksto įtakos, kuriame naudojamas gestas, gali kisti arba jo reikšmė, arba vizualinė išraiškos forma (tai pačiai reikšmei naudojamas kitas gestas).

Konvencinius gestus individas išmoka socializacijos procesų metu, perimdamas visuomenės sukauptas žinias ir patirtį. Šie gestai dažnai yra kildinami iš ritualinių veiksmų, kurie remiasi imitacija, kartojimu, simboliniais veiksmais. Komunikacija pati savaime yra simbolinis veiksmas, nes jam atlikti yra pasitelkiami simboliai: žodžiai, veiksmai, aplinkos daiktai ir kita. Ritualui būtini tvirti socialiniai ir bendruomeniniai ryšiai (sociumas). Kiekvienas ritualas turėjo jam būdingus gestus ar jų sistemą, kuri buvo sukurta kaip siekis išreikšti kūno kalba tai, ko nebuvo galima išreikšti verbaliniu būdu. Pavyzdžiui laidojimo, gedėjimo ritualas, garbinimo ritualai atliekami šventyklose ar šventose vietose, valdovo, protėvių garbinimas turėjo jiems būdingus gestus. Tobulėjant kultūroms, tobulėjo ir ritualiniai veiksmai. Jie tapo standartizuoti (tiksliai vizualinė išraiška), įgijo konkrečias, konvencines, kultūriškai sąlygotas reikšmes. Kai kurie iš šių gestų tapo naudojami neatsižvelgiant į verbalinį turinį, o kai kurie naudojami tik kaip priemonė jam iliustruoti.

Gestai iliustratoriai ir gestai emblemos iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti panašūs. Visgi taip nėra. Emblemos yra nepriklausomi nuo verbalinio kodo komunikacijos elementai, nepriklausomai nuo lingvistinio konteksto patys saviem turintys prasmę. Tuo tarpu gestai iliustratoriai tik palydi verbaliniu būdu perduodamą informaciją. Jie atlieka metakomunikacinę funkciją – praneša apie tai kas yra pranešama. Jie padeda suprasti ir interpretuoti verbalinę informaciją. Gestai iliustratoriai gali būti naudojami tiek sąmoningai, tiek ne. Šie gestai tiesiogiai kinta kintant verbaliniam turiniui – tai yra kintant kalbančiojo nuotaikai, pokalbio temai. Kitaip nei emblemų, nežymus formos pakitimas, gesto iliustratoriaus reikšmės nepakeičia. Taip pat iliustratorių naudojimo dažnumas kinta priklausomai nuo individualios asmens būsenos, charakteristikos, kultūros, kurią individas atstovauja ypatybių. Jais užpildomos pauzės, šie gestai padeda tiksliau ir išsamiau išreikšti norimą

mintį. Iliustratoriai neturi tikslaus verbalinio atitikmens. Jie siekiant tiksliai komunikuoti informaciją, naudojami kartu su verbaliniu turiniu, kai tuo tarpu gestai emblemos informaciją perduoda ir be jokio papildomo kodo. Gestai emblemos gali būti rodomi tiek kalbančiojo, tiek klausančiojo, o gestai iliustratoriai yra rodomi tik asmens kuris kalba.

Toliau šiame darbe bus analizuojami gestai emblemos, kadangi tarpkultūrinėje komunikacijoje gestai emblemos yra svarbus interakcijos elementas, kurio išmanymas reikalingas siekiant didinti tarpkultūrinę komunikacinę kompetenciją.

3.1 Gestų emblemų funkcijos socialinės komunikacijos procese

Kaip jau minėta, gestai emblemos yra gestai, turintys tiesioginį verbalinį atitikmenį, nepriklausomi nuo kalbos – patys savaime yra kalbiniai vienetai, o jiems priskiriama reikšmė yra konvencinio pobūdžio, tačiau gali skirtis priklausomai nuo kultūros, kurioje gestas naudojamas. Gestų emblemų, skirtingai nei žodžių, intencionaliai nesimokoma. Jie nepaklūsta jokioms sintaksės taisyklėms. Gestai emblemos yra tarp dviejų lingvistinių sistemų – verbalinės ir gestų kalbos. Jie yra sąmoningai naudojami reprezentaciniai gestai, dalis socialinės ir kultūrinės sistemos, kurioje jie funkcionuoja. Dažniausiai gestais emblemomis naudojamosi, kai dėl išorinių aplinkybių nėra galimybės naudotis verbaliniu kodu (dėl per didelio atstumo, pagal susitarimą pvz. vykdant karinę užduotį) arba lingvistiniu požiūriu skirtingo verbalinio kodo. Jie gali būti naudojami kaip kalbos pakaitalai, taip pat siekiant pagyvinti verbalinį turinį, sustiprinti siekiamą komunikuoti mintį, emociją, suteikti papildomos informacijos (atlieka panašias funkcijas kaip ir likusios gestų grupės). Gestai emblemos naudojami kaip pasisveikinimai, įsakymai, prašymai, įžeidimai, grasinimai, iššūkiai, linkint sėkmės, baimės išraiškos.

Ekmanas ir Friesenas pateikia tokį gestų emblemų apibrėžimą: emblemos yra tokie neverbaliniai veiksmai kurie, turi tiesioginį verbalinį vertimą, paprastai sudarytą iš vieno ar dviejų žodžių, ar frazės; jų tiksli reikšmė yra žinoma daugumos grupių, klasių, subkultūrų ar kultūrų; kurie yra dažniausiai sąmoningai naudojami, sąmoningai siekiant nusiųsti tam tikrą pranešimą (informaciją) kitam subjektui; kuriuos matydami asmenys netik supranta jų reikšmę, tačiau ir tai jog pranešimas (informacija) buvo sąmoningai siųstas jam ar jai; už kuriuos siuntėjas, siųsdamas juos recipientui, privalo prisiimti atsakomybę (Hecht, Guerrero 2008: 106), savo straipsnyje rašo T. M Hecht ir L. K. Guerrero.

Kadangi gestų emblemų forma ir reikšmė yra glaudžiai susijusi su kultūra, tradicijomis, geografiniu regionu skirtingų kultūrų atstovams kai kurie gestai gali būti sunkiai ar visai nesuprantami. Pavyzdžiui, daugelis prancūzų gestų emblemų, yra sunkiai suprantamos turkams ar

japonams. Gestai emblemos, kurių interpretacija yra panaši, paprastai yra naudojami netoli vienas nuo kito esančiuose geografiniuose regionuose, kurių nacionalinės kultūros ir kalbos (lingvistiniu požiūriu) yra panašios, mano Kita.

Vienas geriausiai žinomų gestų emblemų pavyzdžių yra apskritimas suformuotas iš nykščio ir rodomojo pirštu.

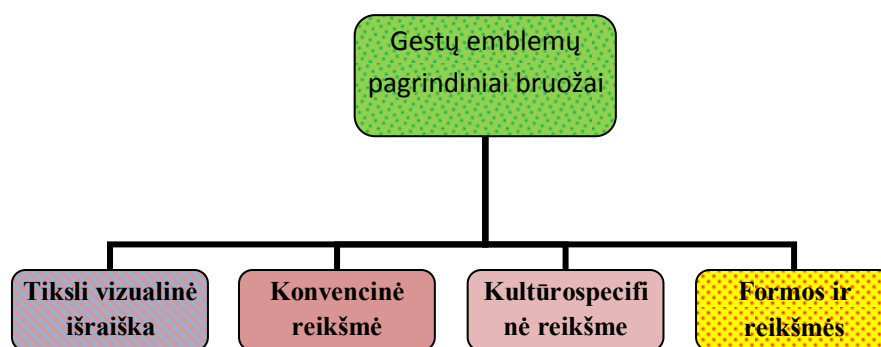

. pav. „O.K” gestas emblema.

Šis gestas, daugelyje Europos šalių (Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Skandinavijos pusiasalio šalyse, centrinėje Ispanijoje ir pietų Italijoje), reiškia „OK/ gerai“, bet gesto reikšmė kinta priklausomai nuo regiono ir šalies. Pavyzdžiui Prancūzijoje šis gestas reiškia nulį, Graikijoje ir Turkijoje – tai gana nepadorus gestas reiškiantis išangės skylę. Goldin-Medov manymu, šis gestas bene geriausiai reprezentuoja požymius, kurie būdingi gestams emblemomis apskritai. Ji išskiria keturis pagrindinius gesto emblemos požymius:

1. Tikslus atlikimas, tiksli vizualinė išraiška - gestą emblemą privaloma atlikti tiksliai, nes kitaip gali pasikeisti jo reikšmė arba gestas gali visai jos netekti. Jei apskritimą formuosime iš nykščio ir didžiojo piršto, šis gestas jau nebus suprantamas kaip „OK“ (puiku, gerai).
2. Gesto emblemos reikšmė yra nulemta konvencijų, kurios ir lemia gesto vizualinės išraiškos formą ir jam priskiriamą reikšmę.
3. Kultūriškai specifinė reikšmė – kaip jau minėta anksčiau, skirtingose kultūrose „OK“ gestas emblema gali įgyti skirtingas reikšmes.
4. Konkreti reikšmė yra neatsiejama nuo tikslios gesto formos – konkretus gestas turi konvencinę, tik jam būdingą reikšmę – reikšmės ir formos vienovė, kuri yra kultūriškai sąlygota.

8. pav. Pagrindiniai gestų emblemų bruožai.

Kai kurias atvejais, gestai emblemos gali būti dekoduojami tik atsižvelgus į pokalbio kontekstą, kuriame jie buvo naudojami. Kaip teigia Kendonas, remiantis Webbo atliktais tyrimais, tas pats konkretus gestas gali turėti kelias, nežymiai, bet skirtingas reikšmes: pavyzdžiui, jau minėto „OK“ gesto reikšmė priklauso nuo rankos padėties atliekant gestą, jeigu ranka yra prie galvos – tai gestas dekoduojamas kaip „būtent taip, teisingai“ ir yra labiau siejamas su mentaliniais procesais. Kai ranka laikoma netoli krūtinės centro, gesto reikšmė labiau siejama su pačiu asmeniu atliekančiu gestą, su emocijomis (Kendon 1997; 119). Pastebėta, kad gestai atliekami galvos aukštyje daugiau implikuoja reikšmę susijusią su mentaliniais procesais, o gestai atliekami krūtinės aukštyje siejami su emocijų išraiškomis.

Kai kuriose kultūrose yra priskaičiuojama begalės gestų emblemų. Kita remdamasi Kendono išvalgomis teigia, jog iš dalies tą gestų emblemų gausybę, galima paaiškinti vietiniu komunikacijos „mikroklimatu“. Žmonės dažnai naudoja tam tikras elgesio manieras, gestus susijusius su jų amžiumi, etniškumu, socialine klase, šeimos tradicijomis, lytimi, seksualine orientacija, talentu, įgūdžiais, aplinkybėmis, pasirinkimu (Farnell 1999:343) teigia B. Farnell. Tam tikros socialinio gyvenimo sritys turi tik joms būdingus, specialiai sukurtus ir funkcionuojančius eilę metų gestus emblemas. Viena iš tokių sričių yra kariuomenė ir karyba. Šioje srityje visi gestai yra griežtai apibrėžti ir naudojami tik pagal karinio elgesio protokolo numatytas taisykles. Bene geriausiai yra žinomi kariniai pagarbos atidavimo ir pasisveikinimo gestai „saliute“ (prie smilkinio delnu į išorę pakelta dešinė ranka), teisme naudojami gestai emblemos (duodamas priesaiką asmuo pakelia dešinę ranką prie širdies). Medicina, religija, sportas, įvairios oficialios ceremonijos, teatras ir kt., taip pat naudoja konkrečią reikšmę turinčius gestus, būdingus tik šioms veiklos sritims. Profesiniai gestai kinta priklausomai nuo kultūrinės tradicijos, mokslo pasiekimų, konvencijų kaitos. Visgi, šiame darbe didesnis dėmesys bus skirtas gestams emblemoms, kurie naudojami kasdienėse, neprotolinėse situacijose.

Kai kurie iki mūsų dienų išlikę ir naudojami gestai emblemos buvo sukurti perteikti verbalinį turinį jį vizualizuojant. Kadangi rašyti ir skaityti senosiose civilizacijose mokėjo nedaugelis gyventojų, o ir raštas buvo gana sudėtingas, į pagalbą buvo pasitelktas vaizduojamasis menas. Kasdienio ir rūmų gyvenimo scenos buvo vaizduojamos freskose, piešiniuose, reljefuose. Iš senovės Egipto iki mūsų laikų išliko gana daug tokių darbų, vaizduojančių kasdienio gyvenimo, karaliaus rūmų scenas. Iš jų galime spręsti apie egiptiečių naudotus konvencinius ir apskritai gestus, palyginti juos su XXI a. naudojamais.

9. pav. Senovės egiptiečių gestai ir jų reikšmės.

Daugumos figūrų pozos buvo sustingusios, apsiribojo stovėjimu, vaikščiojimu, sėdėjimu ir atsiklaupimu. Dauguma rankų ir plaštakų gestų buvo naudojami paaiškinimui ką figūra darė. Pozos žemesnį socialinį sluoksnį užimančių asmenų, tokių kaip fermeriai, žvejai, piemenys, kareiviai, amatininkai buvo vaizduojamos aktyvesnės.

**Garbinimo gestas -
(worshipping)
priimti**

**Pristatymo, siūlymo gestas
(presenting, offering)**

**Gestas rodantis, jog
asmuo pasiruošęs**

**pasiūlymą
(ready to receive offerings)**

**Skaičiavimą rodantis gestas
(summoning)**

**Apsauga
(dažniausiai nuo blogųjų dvasių)
simbolizuojantis gestas
(protecting)**

**Linksmimosi gestas
(rejoicing)**

**Šlovinimo gestas
(praising)**

**Gedėjimo gestas
(mourning)**

Informacijos šaltinis: http://www.metmuseum.org/explore/newegypt/htm/lk_pose.htm

Ankstyvaisiais viduramžiais (kai kuriose šalyse iki pat XX a.) daugelis gyventojų taip pat buvo neraštingi, todėl įvairūs dokumentai buvo „užrašomi“ konvencinių gestų pagalba. Piešinys

reiškė minčių visumą, įvardino tam tikrą gyvenimo situaciją, veiksmą. Vienas tokių pavydžių Viduramžių Vokietijos (1220 m.) teisyne „*Sachsenspiegel*“, kuris buvo pirmasis teisyne Vokietijoje parašytas vokiečių, o ne lotynų kalba, sudarytas tarsi iš dviejų dalių: buvo aprašančioji ir vaizduojančioji dalys. Laikui bėgant, pavaizduoti judesiai, gestai ir jų reikšmė įsitvirtino žmonių sąmonėje ir imti naudoti kasdieniauose komunikacijos procesuose. XXI. a. taip pat turime tokių gestų naudojimo pavyzdžių. Pavydžiu kelio ženklai. Žinoma, juose vaizduojami gestai ir veiksmai yra labai grafiški, tačiau jų perduodama informacija yra aiški ir suprantama vienodai daugelio kultūrų atstovų. Kiekvienas kelio ženklas turi tik jam būdingą konvencinę reikšmę (panašiai kaip ir gestai emblemos), išgali būti „išverstas“ į verbalinį turinį.

10. pav. Viduramžių Vokietijos teisyne pvz.

Informacijos šaltinis:

https://mail.google.com/mail/?ui=2&ik=5b7511119c&view=att&th=12f321a9351be2aa&attid=0.4&disp=inline&realattid=f_gm89ktok3&zw

Emblemos yra specifiniai gestai, turintys specifinę konvencinę reikšmę. Neverbalinė komunikacija nevyksta vakume. Ji yra veikiamą aplinkos veiksnių – tam tikro konteksto – kultūros, situacijos, socialinių santykių, religijos ir kt. Gestai emblemos skiriasi dėl kultūrinių skirtumų. Kultūros įtaka gestams emblemos gali būti labai ilgalaikė: pavyzdžiui šiuo metu Italijoje ir Romoje, norint ką nors paneigti, pasakyti „ne“ galva yra sukiojama į šonus, o pietinėje Italijos dalyje, Sicilijoje ir Neapolyje, norint pasakyti „ne“ galva purtoma aukštyn žemyn. Toks būdas pasakyti „ne“, yra sutinkamas tose Italijos ir Europos dalyse, kur daugiau kaip prieš 2000 metų įsikūrė graikų kolonistai (Graikijoje, Turkijoje). Atvykėliai į naujas sritis atsinešė ir savo kultūrą, kuri prigijo ir įsitvirtino užimtose teritorijose. Taigi gestai emblemos yra atskira žmogiškosios komunikacijos forma, prilyginama verbalinei komunikacijai, tačiau visiškai nepriklausoma nuo pastarosios, nors visada turinti savo verbalinį atitikmenį. Gestai emblemos yra išmokstami, sužinomi, pamatomi socializacijos procesų metu. Kadangi šie gestai yra nepriklausoma nuo kalbos socialinės komunikacijos proceso dalis, atskiri kalbiniai aktai, jie išlieka stabilūs ilgą laiką,

nepaisant kalbos ir kitų kultūrinių segmentų kaitos. Visgi pastebima, jog šie gestai ir jiems priskiriama reikšmė kinta netik priklausomai nuo kultūros kurioje jie funkcionuoja, bet ir laiko atžvilgiu konkrečioje kultūroje.

3.2 Gestų emblemų atsiradimas, jų santykis su kultūra *per se*

Manoma, jog parakalba – įvairios vokalizacijos ir gestai, buvo pirmosios hominidams būdingos komunikacijos formos, naudotos siekiant patenkinti komunikacijos poreikį. Komunikuojant buvo derinami gestai ir įvairios vokalizacijos, iš kurių išsivystė žodinė kalba. Ji yra laikoma vienu pagrindinių ir pirminių kultūros segmentų (kiti socialinis, religinis, techninis). Gestai emblemos, kaip ir kiti kultūriniai segmentai, atsiranda socialinio būvio, socialinių santykių, jais paremtų grupių vystymosi, tobulėjimo rezultate. Dauguma didžiųjų beždžionių, taip pat ir žmonės gyvena socialiniais santykiais paremtose grupėse. Tai reiškia, jog egzistuoja bendras komunikavimo tarpusavyje poreikis, siekiant išlaikyti ir nuolatos tobulinti socialinius santykius (Vianello 2004: 3), teigia A. Vianello. Šiam poreikiui patenkinti yra sukuriamos jais paremtos bendruomenės – organizacijos, kurias integruoja komunikacijos procesai. Tokias organizacijas turi didžiosios beždžionės, kai kurios vabzdžių rūšys ir kiti, grupėmis gyvenantys gyvūnai. Bet žmonių socialinės organizacijos yra kiek kitokios, ir būtent jos, buvo tas veiksnys, įtakojęs žmogaus mąstymo ir pažinimo tobulėjimą” (Tomasello 1999: 510), mano M. Tomasello. Žmonių būrimasis į socialines grupes lemia visuomenės (bendra visiems žmonėms, žmonių bendruomenė apskritai) atsiradimą (kas yra skirtingas fenomenas nei sociumas(socialiniais ryšiais susijusi bendruomenė, su jai būdingais įstatymais, papročiais, jungiama bendrų siekių ir tikslų)), kuri suponuoja kultūros atsiradimą, o „kultūra gali egzistuoti, tik jeigu egzistuoja visuomenė, ir priešingai, kiekvieną žmonių visuomenę lydi kultūra“,(Kroeber. Kultūros prigimtis 1993: 108) kultūros ir visuomenės santykį apibrėžia A. L. Kroeberis.

Remiantis archeologiniais radiniais galime daryti prielaidas apie taip, kaip vystėsi, keitėsi, progresavo kultūra, kaip įvairios kultūros maišėsi tarpusavyje, kaip vystėsi žmogaus mąstymas, pažinimas, kalba, sau pačiam susikurtos normų ir vertybių sistemos, kiti kultūriniai segmentai. Remiantis šiais duomenimis, taip pat galime svarstyti, kaip paprasčiausias kūno judesys įgijo socialinę, konvencinę reikšmę ir tapo kultūros dalimi. G. P. Murdock manymu, „visuotinai sutariama <...>, kad kultūrinis elgesys yra determinuojamas labiau socialiai negu biologiškai, kad jis ne įgimtas, o įgytas, savo pobūdžiu ne instinktyvus, o paprotinis. Trumpai kalbant, kultūra

remiasi <...> žmogaus <...> specifiniu gebėjimu socialinės aplinkos įtakoje formuoti įpročius.“ (Murdock. Kultūros prigimtis 1993: 168), kurie veikiami sąlygojimo procesų ilgainiui įgyja konkrečias, apibrėžtas, konvencines reikšmes – tampa grupiniais įpročiais ir papročiais – sveikinimosi formomis, laidojimo ritualais, apeiginiais ritualais, tradicijomis.

Kultūra yra individų tarpusavio interakcijos produktas, nors apskritai ji yra nepriklausoma nuo ją sukūrusių ir formuojančių individų, individai yra priklausomi nuo kultūros. Tyloras kultūrą įvardina kaip kompleksinę visumą, apimančią meną tikėjimą, morale, žinias, teisę, papročius bei visus kitus gebėjus ir įpročius, kuriuos asmuo įgyja kaip visuomenės narys. Tai žmogaus minties ir veiklos dėsniai. Kultūra gyvuoja ir tada kai nelieka jos kūrėjų ir nešėjų. Jos pagrindas ir esmė yra įsitikinimai, normos, vertybės, kurios yra perduodamos ir perimamos. Murdock teigia, jog „Keller įtikinamai įrodė, kad papročių evoliucija yra valdoma galingų, neįsamenintų jėgų.“ (Murdock. Kultūros prigimtis 1993: 175) Šie dėsniai, galioja ir visiems atskiriems segmentams iš kurių yra sudaryta kultūra – menui, religijai, rūbams ir taip pat ir konvenciniams gestams.

Kultūros yra išmokstama, ji sudaryta iš įpročių, tam tikrų tendencijų, kurias individas perima iš kitų visuomenės narių. Jos asmeniui įdiegiamos socializacijos procesų metu. Šie įpročiai yra grupiniai, kadangi kultūra *per se* yra visuomeninė. Paprastai kultūrą sudarantys papročiai yra konceptualizuojami, įgyja konvencines reikšmes, tampa elgesio normomis, priimtinais elgsenos būdais. Kultūrai būdingas adaptyvumas, ji nuolatos keičiasi, prisitaiko prie geografinės, fizinės aplinkos, istorinių aplinkybių, kurios sąlygoja, bet neapsprendžia kultūros eigos. Kultūrai taip pat būdingi ir integraciniai procesai, kadangi kintančios istorinės, geografinės aplinkybės sukuria naujus elementus, kurie nuolatos maišosi tarpusavyje, sukeldami pakitimus pačioje kultūroje ir atskirose jos dalyse (pavyzdžiui naujų gestų emblemų atsiradimą, jų kaitą).

Gestai emblemos, kaip vienas iš kultūros segmentų, egzistuoja dėka kultūros savybės perimti informaciją. Visos kada nors egzistavusios kultūros yra istoriniai produktai, sukurti daugelio kartų (Tomasello 1999: 513), pabrėžia Tomasello. Kultūriškai sąlygotas elgesys yra išmokstamas imituojant kitų visuomenės narių elgesį ir perduodamas kitiems individams (vykstant socializacijos procesams). Tai užtikrina kultūros tęstinumą individų laikinumo atžvilgiu. Kultūra taip pat ir kaupia. Nauji dalykai, šiuo atveju konvenciniai gestai, pridedami prie jau egzistuojančių, tačiau paprastai senieji gestai pastarųjų nėra visiškai išstumiami. Iki tol naudoti gestai naudojami ir toliau, tik dažnai nebe taip aktyviai. „Laikui einant kultūros tėkmė, socialinis paveldas demonstruoja akivaizdžią tendenciją turtingėti ir plėtėti“ (Murdock. Kultūros prigimtis 1993: 182), pabrėžia Murdockas. Visi pasiekimai, naujovės kultūroje egzistuoja tol, kol yra pakeičiami tobulesnio juos atitinkančio varianto. Visgi, niekas nedingsta. Pražuvus kultūrą atstovaujančiai visuomenei, kultūra

nebūtinai išnyksta. Jos pakitimai, dažnai realizuojami pasitelkus adaptacinius mechanizmus, perimami kitos kultūros.

Kultūra plinta ir yra perduodama naudojantis komunikacijos priemonėmis. Pagrindinė jų – kalba. Jos pagalba yra perduodami papročiai, ji užtikrina socialinio paveldo egzistavimą, kultūros tęstinumą ir kultūrinių elementų kaupimą, bei išsaugojimą. Kalba yra fenomenas, kurie dėka yra įmanoma kaupti ir perduoti kultūrą. Kaip kultūrinis elementas (skirtingai nei gestai emblemos), kalba yra dinamiška ir gana greitai kintanti. Kalbos kitimas, tai neišvengiamas procesas, prasidėjęs kartu su pačiu kalbos atsiradimu. Pirmykščiai žmonės gyveno giminėmis, kurios buvo kilusios iš bendrų protėvių, todėl ir jų kalba skyrėsi nedaug. Didėjant žmonių populiacijai ir giminės narių skaičiui, giminės buvo priverstos skaidytis ir keltis į vis tolimesnes naujas dar neapgyventas teritorijas. Taip susidarydavo gentys, kurių naudojama kalba taip pat buvo gana panaši. Įsikuriant vis platesnėse teritorijose, genčių naudojamose kalbose ėmė rasti vis didesnių tarminių skirtumų, naujiems daiktams pavadinti buvo sukuriami nauji žodžiai ir sąvokos, kurie skyrėsi skirtingose gentyse. Šiems skirtumams atsirasti didelės įtakos turėjo geografinės kliūtys (kalnai, upės, miškai), tapusios ir komunikacijos kliūtimis. Laikui bėgant iš tarmių susiformavo savitos, kiekvienai tautai būdingos kalbos. Taigi P. Čeliausko manymu, pirmoji kalbos kaitos priežastis buvusi giminių ir genčių skaidymasis joms migruojant ir kuriantis naujose teritorijose (Čeliauskas1989: 17). Kitas, reiškinys turėjęs įtakos kalbos kaitai, yra asimiliacijos ir integracijos procesai, kurie vyko ir prieš tūkstančius metų ir sėkmingai, netgi žymiai sparčiau, tebevyksta XXI a. Susidūrus ir susimaišius skirtingomis kalbomis kalbančioms tautoms, atsirasdavo nauja mišri kalba, arba viena kalba asimiliuodavo kitą ir taip atsirasdavo tiek kultūriškai, tiek kalbiniu aspektu nauja zona, kur kas didesnė už prieš tai buvusią, kurioje toliau vykdavo kalbos kaitos procesai. Greta gyvenančių tautų kalbos lingvistiniu požiūriu paprastai yra panašios, tai rodo bendrą kalbų kilmės šaltinį. Dabartinais laikais kalbos įtakoja viena kitą per kultūrinius kontaktus, vyksta kultūrinė asimiliacija. Perimami nauji žodžiai jie adaptuojami kalboje ir ilgainiui tampa vartotina kasdienės kalbos dalimi. Taip pat dominuojanti kultūra (XX a. visame pasaulyje ypatingai padidėjo Vakarų dar vadinamos vartotojų kultūros įtaka), gali netgi pakeisti vietinę kultūrą ją asimiliuodama, kartu pakeisdama ir toje kultūroje naudotą kalbą ir ją lydinčius elementus, kurie kaip pavyzdžiui gestai emblemos, dažnai nuo verbalinio kodo yra visai nepriklausomi.

Kalba yra gyvas dinamiškas kultūrinis elementas, kuris nuolatos kinta. Kalbos nuolatos skolinasi viena iš kitos, o jaunesnių ir vyresnių kartų žodynai skiriasi. Vieni žodžiai yra užmirštami ir nebevartojami – jų vietą užima nauji. Tai normalus ir netgi reikalingas reiškinys, kol neprasidedama negrįžtami kalbų niveliacijos ir asimiliacijos procesai, vienos dominuojančios kultūros su jos kalba įsigalėjimas, kas veda link kultūrinės įvairovės nykimo. Gestai emblemos kinta kur kas lėčiau nei verbalinė kalba, bet pastebimas ir jų kitimas. Kaip minėta ankstesnėse

dalyse, gestai emblemos yra verbalinės kalbos pakaitalai, taigi jie taip pat laikytini priemone, kuri užtikrina kultūros tęstinumą laike, patys būdami kultūros dalimi.

3.3 Naujų gestų emblemų įtraukimas į kasdienį leksikoną

11. pav. Gestų emblemų sukūrimą ir įtraukimą į leksikoną lemiantys veiksniai.

Konvenciniai gestai, būtent gestai emblemos, kaip ir kultūra, nepaisant gana konservatyvios jų prigimties, visgi keičiasi laike ir erdvėje. Jų pakitimai yra nulemiami visuomenės gyvenimo sąlygų, kolektyvinio elgesio pokyčių, geografinės aplinkos pakitimų, socialinių katastrofų, kontaktų su kitomis kultūromis atsiradimo, politinių jėgų pasikeitimo ir daugelio kitų faktorių, kurie lemia kultūros kaitą apskritai. Veiksniai įtakoiantys gestų emblemų kaitą dažnai esti specifiški vietos ir laiko atžvilgiu. Yra skiriami du pagrindiniai veiksniai kurie įtakoja gestų emblemų kaitą: gestų emblemų, kaip ir kitų kultūrinių vertybių perdavimas – perėmimas iš vienos kultūros į kitą, kultūrinės sąveikos metu vykstantys asimiliacijos, integracijos ir niveliacijos procesai; gestai emblemos yra sukuriami naujam reiškiniui, idėjai, daiktui reprezentuoti. Gestų, kaip kultūrinio segmento kaita, prasideda nuo naujo įpročio ar žodžio atsiradimo arba įvedimo į kasdienį leksikoną, kuris yra suformuojamas, inkorporuojamas vieno visuomenės nario, o paskui perimamas ir išmokstamas kitų – gestų emblemų kaita, naujų gestų emblemų atsiradimas yra įtakojamas socialinio pritarimo.

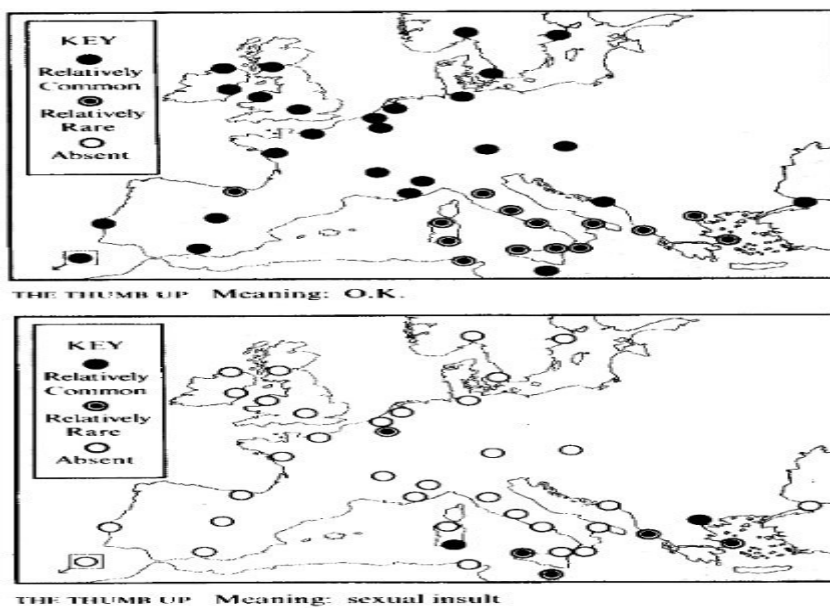
Didžioji dalis visų gestų emblemų laikytini kultūriniais skoliniais. Jie plinta vienai kultūrai juos perimant iš kitos. Pasak Kitos, pirmiausia emblemos plinta susiduriant skirtingoms kultūroms, kurių įtaka gali būti matoma daugybę amžių po įvykusio kultūrų susitikimo. Antra, kai

kurios kultūros turi specifines socialines ir fizines sąlygas komunikacijai, kurios ypatingai laidžios komunikacijai gestais. (Kita 2009:148), todėl gestai emblemos yra lengvai perimami iš kitų kultūrų ir inkorporuojami į kasdienį individų žodyną. Gestų emblemų pavyzdžių randama iš senųjų kultūrų išlikusiuose rašytiniuose šaltiniuose ar jų kopijose, freskose, Biblijoje, Homero raštuose. Senųjų civilizacijų vaizduojamasis menas yra puikus šaltinis perduodantis gestus, kuriuos naudojo to meto žmonės. Geriausiai išsilaikę ir išsamiausi gestų pavydžiai, kaip jau minėta, mus pasiekė iš senovės Egipto. Gestai buvo vaizduojami remiantis religiniais įsitikinimais, konvencijomis ir kontekstu. Ilgainiui daugelis gestų emblemų pakito, pakito jiems priskiriama reikšmė, tačiau nemažai jų, dėka kultūros savybės kaupiti ir perimti žinias, išliko ir yra žinomi ir naudojami dar ir šiandien.

Europos kultūra yra kildinama „iš dviejų tarpusavyje nesutapatinamų elementų. Šie elementai – viena vertus, žydų, paskui krikščionių tradicija, kita vertus, Antikos pagonybės tradicija (Braque 2001: 29), teigia R. Brague. Abu šiuos elementus integruoja romėniškoji kultūra, kuriai būdingas skolinimasis iš graikiškosios kultūros. Todėl daugelis dabartinių gestų emblemų yra panašūs į naudotus Romos imperijoje, o kai kurie jų nepakito visai: norint ką nors parodyti buvo naudojamas rodomuoju pirštu, prašant tylos rodomasis pirštas pridedamas prie sučiauptų lūpų (jau senovės Egipte prie sučiauptų lūpų priglaustas rodomasis pirštas reiškė tylos prašymą). Senovės Romoje naudoti gestai emblemos įsitvirtino ir kitose kultūrose kuriose apsigyveno romėnai. Pavyzdžiui nykštys, kaip išskirtinis pirštas simbolizuoja galią ir stabilumą. Senovės Romoje špygos gestas buvo naudojamas siekiant nuvyti piktąsias dvasias.

Jeigu kultūra yra visiškai uždara, neturinti jokių išorinių kontaktų (Japonija) ir netgi jų sąmoningai vengianti, tikėtina, kad joje naudojami gestai emblemos bus suprantami, tik tos kultūros atstovų, jei ne, vykstant kultūrinės difuzijos procesams gestai emblemos, kaip ir kiti kultūriniai elementai bus perimamai ir perduodami, todėl suprantami kelių, paprastai geografiškai artumų kultūrų vienodai, kadangi daugiausia gestų emblemų, kaip ir kitų kultūrinių segmentų, skolinamės iš artimiausių kaimynų (geografiniu atžvilgiu). Gestų emblemų naudojimo ir dekodavimo paplitimą galime žymėti geografiškai. Pavyzdžiui, „nykštys aukštyn“ gestas emblema. Kaip matome iš pateikto žemėlpio, Pietiniuose Italijos, Graikijos regionuose, Turkijoje gestas gali būti suprastas kaip įžeidimas, kai tuo tarpu likusioje Europoje, šis gestas suprantamas kaip pritarimas, padėsinimas, paskatinimas.

12. pav. Gesto emblemos „nykštys aukštyn“ naudojimo ir dekodavimo skirtumus iliustruojantis žemėlapis.

1 žemėlapis vaizduoja šalis, kuriose „nykštys aukštyn“ reiškia pritarimą.

2 žemėlapis. šalys kuriuose gestas „nykštys aukštyn“ reiškia seksualinį įžeidimą

Informacijos šaltinis <http://bernd.wechner.info/Hitchhiking/Thumb/>

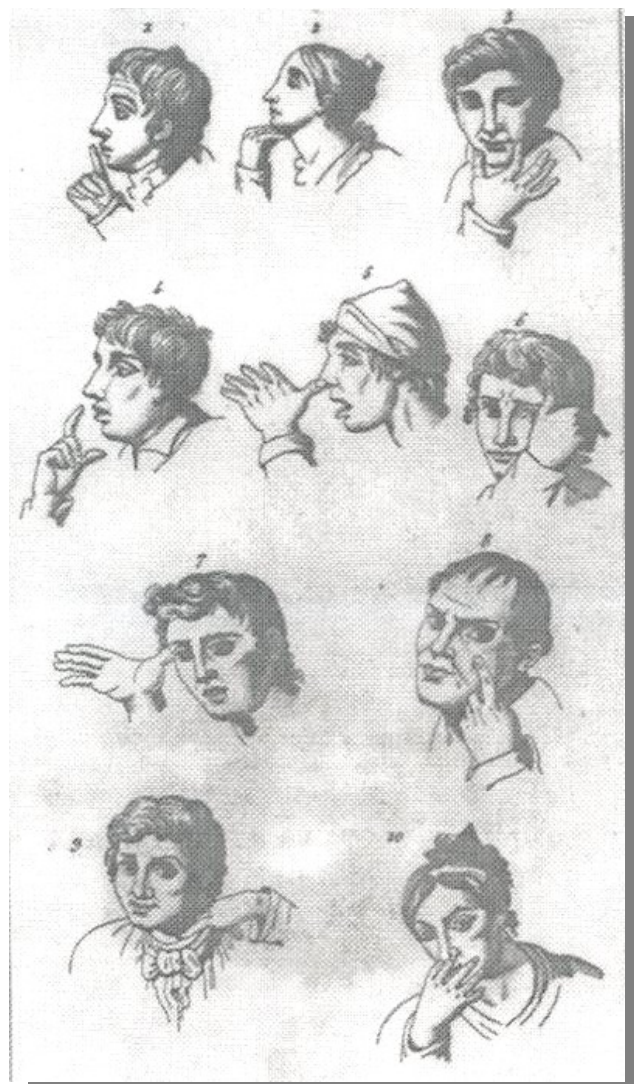
Taip pat šis gestas skirtingose kultūrose dekoduojamas kaip vienas, kryptį nurodantis gestas, II pasaulinio karo metu gestas buvo naudojamas JAV kareivių, kaip reiškiantis jog jie jau pasiruošę veikti. Manoma, jog gestas išpopuliarėjo būtent II pasaulinio karo metu, kai JAV kareiviai buvo atsiųsti į pagalbą Europiečiams.

Kultūriniam skolinimuisi (gestų emblemų sklaidai) palankias sąlygas sukuria prekyba. Pavyzdžiui Neapolyje (Italija) buvo naudojama labai daug gestų emblemų, kadangi jau nuo XVI a. tai buvo miestas, kuriame viena šalia kitos gyvavo daugybe skirtingų kultūrų, atvykdavo ir išvykdavo pirkliai. Mieste, jo gatvėse, aikštėse buvo daug ir aktyviai bendraujama. Reikėjo tokios komunikacijos sistemos, kuri leistų susikalbėti žmonėms kalbantiems skirtingomis kalbomis bei dideliame triukšme. Taigi, kad komunikacija būtų kuo paprastesnė, verbalinis kodas buvo pakeistas neverbaliniu, pasitelkus iliustracinius gestus ir gestus emblemas buvo sukurtos savitos neverbalinės kalbos sistemos, kurių didžioji dalis elementų yra aktyviai naudojami ir iki šiol (žr. 14 pav.). Taip pat gestų emblemų skolinimąsi įtakoja politiniai užkariavimai, misijos, santuokos tarp skirtingų tautų atstovų, kuomet gestai emblemos plinta socializacijos metu.

13. pav. Gestai emblemos naudoti Neapolyje (Italija) XVIII a.

A. De Jorio pateikia dvidešimt vieną plokštę su Neapolio gyventojų gestų piešiniais ir jų apibūdinimais. (Lateiner 2011)

Dauguma iliustracijų kurias de Jorio pateikė savo darbuose, vaizduoja galvą ir rankų gestus, taip pat mimiką., teigia D. Lateiner. Įdomu tai, jog tik dvejuose piešiniuose yra vaizduojamos moterys, kitose, pasak D. Lateiner atvaizduojama kūno kalba, nebuvo priimtina to meto moterims. Piešiniai vaizduoja: 1 tylos; 2 ne; 3. Gal 4. Alkanas; 5. Susierzinęs; 6. Pavargęs; 7. Kvailas; 8. Nepasitikintis; 9. Meluojantis; 10. Protingas.

Kartais, dėl jų nepatogaus naudojimo, neadaptyvumo, dviprasmiškumo, nemodernumo, individų siekio prisitaikyti prie pasikeitusio socialinio, kultūrinio, komunikacinio konteksto, gestai emblemos išsigimsta ir eventualiai yra eliminuojami arba bent jau kuriam laikui „išimami iš leksikono“. Tačiau taip atsitinka retai, o ir praradimai, pasak antropologų nėra dideli. O turint galvoje jau minėtą kultūros savybę kaupiti – net išstumti gestai emblemos niekur nedingsta ir po kurio laiko (dažniausiai su nežymias formos ir reikšmės pakitimais) vėl yra gražinami į kasdienį individų leksikoną naudojimui. Pavyzdžiui, jau minėtas „V“ gestas, kurį XX a. viduryje išpopuliarino Didžiosios Britanijos politikas V. Čerčilis. Gestas kildinamas iš Šimtamečio karo vykusio XV a. tarp anglų ir prancūzų. Prancūzai nukirsdavo anglų lankininkams rodomąjį ir didįjį

pirštus, jog pastarieji negalėtų šaudyti iš lanko. Prieš mūšį anglai rodydami turintys abu pirštus reikalingus šaudymui iš anksto skelbdavo savo pergalę. Visgi iki pat XX a. gestas nebuvo plačiai žinomas ir naudojamas nei Europoje nei kituose žemynuose. „V“ gestas anglokalbėse šalyse pradėtas naudoti Pirmojo pasaulinio karo metu. Jis dekoduojamas kaip „už pergalę“. Dabar jis daugiausia suprantamas kaip reiškiantis „taika“ (gali būti jog kovoja dėl taikos), tokią reikšmę jam suteikė antikarinių judėjimų dalyviai XX a.

Atsirandančios naujovės, tiek komunikacijos, tiek kitose visuomenės gyvenimo srityse sąlygoja įprastinio elgesio modifikacijas. Kalbos prisitaikymo teorija, nors iš esmės taikytina kalbant apie verbalinį kodą, tačiau iš dalies ja ir jos teikiama duomenimis galime ramiis ir darydami prielaidas apie gestų emblemų kaitą prisitaikant prie komunikacinio mikro klimato konkrečioje kultūroje. Kalbos akomodacijos teorija paaiškina būdus kurių pagalba, siekdami pripažinimo, pritarimo, žmonės pritaiko savo kalbėjimo manierą, prie to kuris yra vyraujantis visuomenėje. Motyvai kurie yra įtraukti gali būti troškimas padėti klausančiajam suprasti kas yra sakoma, arba siekis sudaryti tam tikrą įspūdį apie save siekiant socialinio pritarimo (Hogg, Graham, Vaughan 2005: 583) teigia M. A. Hogg, M. Graham ir I. Vaughan. Kai interakcija vyksta tarp vienodą socialinį statusą turinčių asmenų, šie yra linkę savo naudojamą kalbą, kūno taip pat, pritaikyti prie vienas kito. Kai komunikuoja skirtingus socialinius statusus turintys asmenys, paprasta dominuoja aukštesnį socialinį statusą turinčio asmens kalbos maniera. Grupėje svarbi lyderio kalbėjimo maniera. Taip pat kiekvienas sociumo narys siekia prisitaikyti prie dominuojančių taisyklių, jas perimdamas. Panašūs procesai vyksta ir gestai emblemomis. Individai naudoja tuos gestus kurie yra populiarūs, naudojami daugelio.

Kultūrų integracija ir asimiliacija yra taip pat svarbus reiškinys kalbant apie konvencinių gestų atėjimą į kasdienį leksikoną, jų kaitą. Visuomenėms vis labiau prisitaikant vienos prie kitų, formuojantis bendrai – globaliai integruotai kultūrai ir visuomenei, konvencinių reiškinų, taip pat ir gestų kaita vis labiau jaučiama. Kuriasi viena bendra kultūra, kurioje lyderio pozicijas užima Amerikietiškoji kultūra. Paskirų kultūrų vertybės yra asimiliuojamos ir apsorbuojamos vyraujančių. Pradedami naudoti gestai emblemos, kurie yra populiarūs būtent toje kultūroje ir jos propaguojami, senieji nustumiami ir po kurio laiko tikėtina, jog visai dings iš leksikono.

Kitas veiksnys įtakojantis gestų emblemų sukūrimą, atsiradimą, tapimą leksikono dalimi yra socialinis pritarimas. Kol gestas yra praktikuojamas tik vieno individo, tai nėra konvencinis gestas, tai tiesiog kūno judesys, gestas, turintis reikšmę tik jo siuntėjui. Tam, kad taptų konvenciniu gestu, gestu emblema, jam turi pritarti, jį priimti kiti visuomenės nariai. „Socialinis pritarimas prasideda naują įprotį įsisavinus mažam individų skaičiui. Po to jis gali plisti, kol taps šeimos, klanų, vietinės bendruomenės ar kito pogrupio“ (Kultūros prigimtis 1993: 224) subkultūros gestu, profesiniu gestu. Nuo gestų skolinimosi, šis gestų emblemų kaitą įtakojantis veiksnys skiriasi tuo, jog skolinamasi

yra ne iš kitos kultūrinės tradicijos, o pritariama, kopijuojama tos pačios visuomenės narys. Svarbus yra novatorius (jo matomumas visuomenėje), grupės kuri jį mėgdžioja prestižas, kuo jis didesnis tuo jų siūlomos idėjos visuomenėje yra greičiau adaptuojamos. XX a. ir XXI a. gestus emblemas kaip ir aprangos stilių, netgi gyvenimo būdą diktuoja populiariosios arba masinės kultūros atstovai, pati populiarioji kultūra. Gestų emblemu, kaip ir kitų kultūrinių fenomenų kaita ir skalaida yra tiesiogiai įtakojama šiuolaikinių medijų: kino pramonės, televizijos, reklamos pramonės, vaizduojamojo meno ir kt. Pasinaudodami medijomis lyderiai formuoja visuomenės nuomonę, gyvenimo būdą, stilių – taip kartu yra kuriamos nauji gestai emblemos, kurie pasitelkus medijas gana greitai išpopuliarėja ir yra inkorporuojamos į kasdienį visuomenės gyvenimą, o paskui vystant kultūrų maišymuisi paplinta ir į kitas kultūras.

Taigi, gestai emblemos ir jiems priskiriama reikšmė kinta kintant kultūrai, kurios sudedamosios dalys kaip ir kalba jie yra. Taip pat gestai emblemos, nors ir būdami nepriklausomi segmentai, yra įtakojami kalbos pasikeitimų. Žinoma jie kinta kur kas lėčiau nei kalba. Visgi klausimai, kiek laiko reikia naujam gestui tapti pilnateise leksikono dalimi? Ar skiriasi gestai emblemos, jiems suteikiamos reikšmės, jų naudojimas skirtingose kartose (toje pačioje kultūroje)? Kaip aktyviai gestai emblemos yra naudojami kasdieniame individų leksikone? Kas daugiau savo kalboje naudoja gestų emblemu – vyresnio ar jaunesnio amžiaus asmenys? – lieka neatsakyti.

Gestai yra vienas iš neverbalinės komunikacijos sudedamųjų elementų. Jų naudojimas yra įtakojamas kultūros o jie patys yra sąlygojami lingvistinių procesų. Visgi yra išskiriama gestų, turinčių konvencinę reikšmę rūšis, kurie yra nepriklausomi nuo žodinės kalbos ir gali būti naudojami kaip jos pakaitalai, bei yra nepakeičiami tarpkultūrinės komunikacijos procesuose. Gestai emblemos, tokie pat kaip ir kalba kultūrinai segmentai. Gestų emblemu sukūrimą, įtraukimą į leksikoną, jiems priskiriamos reikšmės ir formos kitimą įtakoja kultūros *per se* kaitos ir raidos procesai. Gestai emblemos ir jiems suteikiama reikšmė skiriasi priklausomai nuo kultūros, kurioje gestai naudojami. Identifikavus šiuos skirtumus galime daryti prielaidas apie gestų emblemu ir jiems suteikiamos reikšmės kitimą vietos atžvilgiu. O ar gestai emblemos kinta ir kaip kinta lako atžvilgiu? – klausimas lieka neatsakytu

4. TYRIMAS

Neverbalinė komunikacija yra svarbi kasdienės individų socialinės interakcijos procesų dalis, o tarpkultūrinėje komunikacijoje, neverbalinis kodas dažnai esti net svarbesnis už verbalinį. Daugiausia informacijos neverbaliniu būdu perduodama kūno judesiais – pozomis ir gestais. Darbe analizuojami konvenciniai gestai – gestai emblemos. Šie gestai yra nepriklausomi nuo verbalinio turinio ir gali būti naudojami kaip jo pakaitalas. Gestai emblemos yra kultūriškai sąlygoti, o jiems priskiriama reikšmė gali skirtis priklausomai nuo kultūros, kurioje jie funkcionuoja, pokalbio konteksto. Jų supratimui ir naudojimui įtakos turi individų amžius, religinės pažiūros, auklėjimas. Šie skirtumai, o tiksliau jų nežinojimas, gali sąlygoti nesusikalbėjimus, kartais netgi konfliktus.

Iš pirmo žvilgsnio gestai emblemos yra gana konservatyvios prigimties gestai – kai kurie jų visai nepakitę nei formos, nei reikšmės prasme, naudojami jau ne vieną tūkstantį metų. Visgi ir jiems, kaip kultūriniais segmentams, būdingi kaitos procesai. Gestai emblemos kinta kintant kultūrai: vykstant kultūriniais mainams, kultūrų difuzijos procesams, kultūrų integracijos, niveliacijos ir asimiliacijos procesams. Dauguma gestų emblemų yra įvardijami kaip *kultūriniai skoliniai*. Taip pat yra sukuriami nauji gestai emblemos, kurie įsitvirtinę konkrečios kultūros individų kasdiniame leksikone yra įtraukiami ir į kultūrinių mainų, taip pat gestų kaitos procesus. Darbe analizuojama kaip pakito gestai emblemos Lietuvoje nuo 1990 iki 2010 m. Pasitelkus empirinio tyrimo duomenis siekiama nustatyti ar skiriasi skirtingų kartų naudojami gestai emblemos ir jiems priskiriama reikšmė. Taip pat, ar Lietuvoje (remiantis respondentų atsakymais) per pastaruosius 20 metų atsirado naujų gestų emblemų, ar jie yra žinomi skirtingų kartų atstovų ir jų naudojami kasdiniuose kalbos procesuose. Remiantis gautais duomenimis galėsime konstatuoti gestų emblemų, jiems priskiriamos reikšmės kitą Lietuvoje per pasirinktą laikotarpį.

Pagrindinis *tyrimo objektas* yra gestai emblemos, o *tyrimu siekiama parodyti* kaip jie kinta, pasitelkiamas gestų emblemų ir jiems priskiriamų reikšmių kaitos Lietuvoje pavyzdys.

Tyrimo tikslas – remiantis gautais empiriniais duomenimis konstatuoti kaip gestai emblemos kinta, kaip skiriasi jų naudojimo tendencijos skirtingose generacijose.

Išskiriami tokie pagrindiniai *tyrimo uždaviniai*:

1. Susidarius tyrimo protokolą atlikti interviu.
2. Atlikus interviu nustatyti: ar pasirinkti gestai emblemos žinomi ir naudojami Lietuvoje. Ar respondentai žino ką kiekvienas pateiktas gestas emblema reiškia, ar žino kokia tiksliai žodinė gesto emblemos reikšmė? Ar skiriasi kontekstas, kuriame gestas naudojamas atsižvelgiant į skirtingas respondentų amžiaus grupes?

3. Pasitelkiant apklausos duomenis konstatuoti (jei pasirinkti gestai emblemos žinomi) ar skiriasi gestų emblemų žinojimas, naudojimas priklausomai nuo respondentų atstovaujamos amžiaus grupės. Jeigu skiriasi, tai kaip.

Tyrimui atlikti ir gautiems duomenims apibendrinti pasirinktas indukcinis ir analoginis metodai: atlikus pasirinktų darbo autorės manymų, populiarių Lietuvoje gestų emblemų analizę, daromos išvados apie visus gestus emblemas Lietuvoje, juos įtakojančius procesus. Pagal pritaikomumą, pasirinktas taikomas tyrimas– remiantis šioje srityje sukauptomis žiniomis bandoma atrasti priežastinius ryšius tarp gestų emblemų kaitos ir kultūrinio, socialinio, ekonominio konteksto kaitos, generacijų kaitos.

Siekiant surinkti empirinius duomenis, buvo atliekamas *kokybinis interviu*.

Tyrimui atlikti pasirinkta *netikimybinė tikslinė respondentų atranka*. Iš viso buvo apklausta 60 respondentų, kurie buvo suskirstyti į tris amžiaus grupes: iki 20 metų amžiaus - apklausta 20 respondentų; nuo 20 iki 50 metų amžiaus - apklausta 20 respondentų; daugiau kaip 50 metų amžiaus - apklausta 20 respondentų. Respondento priklausymas tam tikrai amžiaus grupei buvo žinomas jau prieš atliekant interviu.

Tokia respondentų imtis ir jų skirstymas buvo pasirinkti, nes respondentai, kurių amžius yra virš 50 sunkiau perima kultūrinės naujoves, ypatingai kalbines, ir yra linkę išsaugoti savo naudojamą žodyną, kartu ir gestus emblemas, bei jiems prikirimas reikšmės. Vyresnio amžiaus žmonės nepalankiai žiūri į skolinius keičiančius vietinės kalbos žodžius (Crystal 2005: 30). Kadangi gestai emblemos yra kalbos pakaitalai, darytina prielaida, jog vyresnio amžiaus žmonių gestai emblemos per pastaruosius 20 metų pakito mažiau, nei asmenų jaunesnių kaip 50 metų amžiaus. Daroma prielaida, jog respondentų priskiriamų amžiaus grupei iki 20 metų naudojami gestai emblemos arba jiems priskiriamos reikšmės, skirsis nuo vyresniųjų, kaip skiriasi jų kalba. Taigi apibendrinus duomenis, surinktus apklausus vyresnius respondentes, palyginus juos, su duomenimis gautais apklausus vidutinio amžiaus ir jaunesnius respondentes, gauti rezultatai leis daryti išvadas apie gestų emblemų ir jiems suteikiamų reikšmių kaitą Lietuvoje.

Tyrimas buvo atliekamas pasirinkus gerai 15 Lietuvoje žinomų ir naudojamų gestų emblemų pavyzdžių. Sukurtas interviu protokolas su pasirinktų gestų emblemų pavyzdžiais. Atliktas kokybinis interviu, kurio metu pasirinktiems respondentams buvo rodomi gestai emblemos ir užduodami interviu protokole pateikti klausimai, siekiant nustatyti ar respondentai yra matę pateiktus gestus, žino jų reikšmę ir verbalinį atitikmenį, juos naudoja kasdienės socialinės interakcijos procesuose, kaip jų žinios ir pateiktų gestų naudojimas skiriasi atsižvelgiant į skirtingas respondentų amžiaus grupes. Pasitelkus surinktą teorinę medžiagą ir tyrimo metu gautus empirinius duomenis, naudojant tyrimui atlikti pasirinktus metodus, siekiama nustatyti kaip pakito gestai

emblemos Lietuvoje nuo 1990 iki 2010 m. Lyginant skirtingų generacijų atstovų naudojamus gestus emblemas.

Tyrimo metu surinktų duomenų analizė

Gestas emblema nr. 1.

Vakarų Europoje ir Šiaurės Amerikoje gestas suprantamas kaip „O. K“, viskas gerai, puiku. Naudojamas kaip pritarimo, palaikymo ženklas, norint pasakyti, jog elgesys ar daiktas yra adekvatus, priimtinas, geras. Gesto kilmė, kaip ir daugelio gestų emblemų, nėra aiškiai žinoma. Taip pat, nėra tiksliai žinoma ar gestas buvo pritaikytas žodžiui ar atvirksčiai. Viena iš versijų teigia, jog pirmą kartą raidės „o.k“ panaudotos popieriuje XIX a.viduryje, paskui trumpinys „O. K“ buvo gana plačiai naudojamas Amerikos žiniasklaidoje ir jos išpopuliarintas. „O. K“ buvo naudojamas ir politinėse kampanijose, taip pat mėgiamas pramogų pasaulio atstovų. Nėra tiksliai žinoma ar gestas buvo pritaikytas reikšmei, ar reikšmė gestui. Skirtingose kultūrose šis gestas emblema yra dekoduojamas skirtingai. Prancūzijoje ir Australijoje jis gali būti suprantamas kaip nulis, nieko arba „tu esi niekas“. Pietų Amerikoje ir Pietų Europoje gestas dekoduojamas kaip įžeidimas (visgi tuomet likę laisvi pirštai yra truputi sulenkiami), Japonijoje gestas naudojamas kalbant apie pinigus (pinigai). Vakarų Europoje ir Amerikoje gestas išpopuliarėjo po II pasaulinio karo. Šį gestą jau kelis šimtmečius naudoja perlų rinkėjai nardytojai.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 16 respondentų gestą žinojo, buvo matę, 4 respondentai gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. 5 respondentai gestą emblemą įvardino kaip gerai, puiku „O. K“, 1 respondentas kaip tiksliai, tik tiek.
3. 2 respondentai gestą naudoja, 14 iš gestą žinojusių respondentų jo nenaudoja.
4. 5 respondentai teigė gestą žinoję dar iki 1990 m. (maždaug nuo 8 dešimtmečio), 11 respondentų sakė gestą sužinoję vėliau, jau po 1990 m.

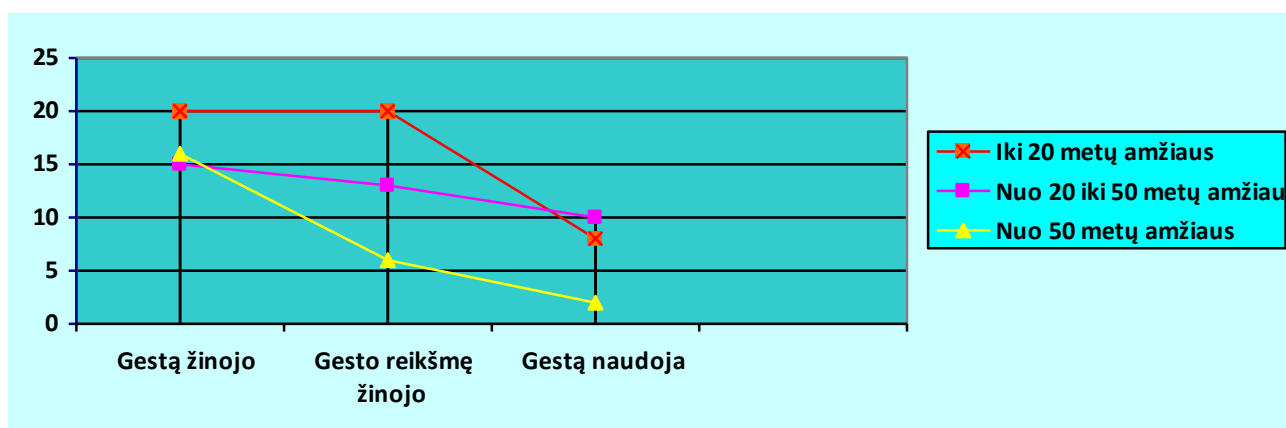
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 15 respondentų žinojo gestą, 5 respondentai teigė gesto nematę, neatsimenantys.
2. 13 respondentų gestą įvardino kaip „O. K“, puiku, gerai; 2 visai nežinojo gesto reikšmės.
3. Gestą naudoja 10 respondentų iš apklaustųjų, siekdami pagirti, pritarti.
4. 4 respondentai sakė gestą emblemą žinoję nuo vaikystės, tai yra iki 1990 m., 11 respondentų sakė gestą sužinoję vėliau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

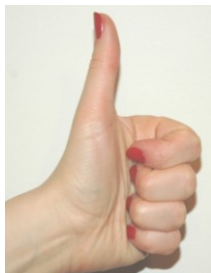
1. Visi respondentai žinojo gestą
2. Visi respondentai gestą siejo su reikšme viskas gerai, puiku, „O. K“.
3. 8 respondentai atsakė jog gestą naudoja, 6 jog naudoja retai, 6 jog visai nenaudoja gesto.

Gesto emblemos grafikas nr. 1.

Dauguma respondentų vyresnių nei 20 metų amžiaus teigė gestą emblemą sužinoję jau po 1990 m., taigi tai gana naujas gestas emblema Lietuvoje. Kadangi šis gestas kildinamas iš Amerikos, galime teigti, jos gestas į Lietuvą atėjo kartu su populiariąja kultūra. Gestą žinojo, buvo matę dauguma respondentų visose amžiaus grupėse, tačiau aktyviai savo kasdiniame leksikone gestą daugiausia naudoja vidurinėsios amžiaus (nuo 20 iki 50 metų) grupės atstovai, nors ką gestas reiškia daugiausia teisingai atsakė, žinojo respondentų priskiriamų amžiaus grupei *iki 20 metų*. Mažiausiai gestas naudojamas vyresnių respondentų.

Gestas emblema nr. 2.

Šis gestas daugelyje šalių dekoduojamas kaip sutinku, viskas gerai, puiku, šaunuolis (Vokietijoje, JAV, Prancūzijoje), tačiau kai kuriose šalyse (Brazilijoje) gali būti dekoduojamas ir kaip falinis įžeidimas. Gestas dažnai klaidingai kildinamas iš senovės Romos gladiatorių kautynių. Visgi manoma, jog tokio gesto senosios Romos imperijos gyventojai nenaudojo (bent jau gladiatorių kautynių metu). Gladiatoriui pralaimėjus, norėdami jį palikti gyvą, išgelbėti, piliečiai ir imperatorius iškeldavo kumštį su paslėptu nykščiu. Jei būdavo nusprendžiama, jog gladiatorius nevertas pasigailėjimo, būdavo rodomas nykštys nukreiptas žemyn arba į šoną ir imituojamas dūrimo veiksmas (nykštys buvo suprantamas kaip durklas, o jo nebuvimas kaip durklo nebuvimas, nors tik retos gladiatorių kautynės baigdavosi vieno iš kovotojų mirtimi). Prasidėjus Renesansui, vienuoliai perrašinėdami antikinius tekstus, netiksliai suprato ir išvertė dūrimo imitavimo gestą, todėl jis buvo aprašytas kaip nykštys nukreiptas žemyn, o kaip antipodas jam nykštys iškeltas aukštyn (manoma, jog taip pat dėl neteisingo iškelto kumščio su paslėptu kumščiu interpretavimo). Gestą išpopuliarino filmai apie gladiatorių kautynes.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo ar bent buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 17 respondentų. Jie teigė, jog gestas reiškia puiku, gerai, „liuks“, pritariu, sutinku. 3 respondentai gesto tikslios reikšmės sakė nežinantys.
3. 12 respondentų teigė, jog gestą naudoja.
4. 19 respondentų teigė gestą žinoję nuo vaikystės, jaunystės, tai yra iki 1990 m., 1 respondentas teigė gestą sužinojęs vėliau, jau po 1990 m.

Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

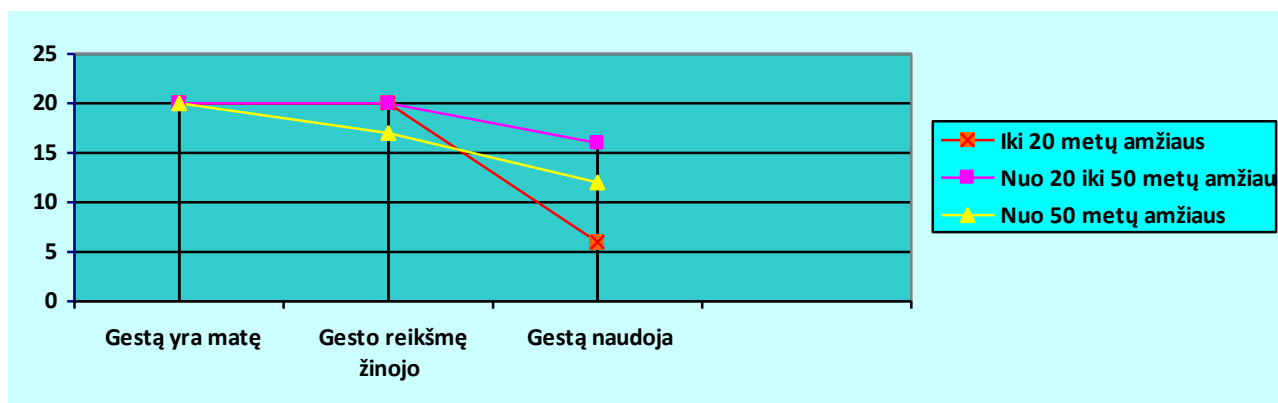
1. Visi respondentai žinojo gestą.
2. 20 respondentų atsakė, jog gestas reiškia viskas puiku, gerai, pritariu, man patinka, o naudojamas kaip pritarimo, pagyrimo ženklas. Dalis respondentų teigė, jog šį gestą naudoja, kai negali naudoti verbalinio kodo, norėdami pritarti, pasakyti, jog viskas gerai, išreikšti palaikymą, pritarimą.
3. 16 respondentų teigė gestą naudojantys, 3 naudojantys retai.

4. Visi respondentai teigė gestą žinantys nuo vaikystės, paauglystės, taigi iki 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo gestą.
2. Visi respondentai atsakė, jog gestas reiškia viskas gerai, sutinku, puiku.
3. 6 respondentai teigė gestą naudojančys retai, 14 gesto nenaudojančys.

Gesto emblemos grafikas nr. 2.

Atlikus interviu nustatyta, jog gestas emblema yra plačiai žinomas Lietuvoje ir respondentų (vyresnių kaip 50 metų amžiaus) teigimu, žinomas ir naudojamas jau gerokai daugiau nei 20 metų. Gestą ir jo reikšmę žinojo praktiškai visi respondentai, tačiau jį savo kasdiniame leksikone daugiausia naudoja viduriniajai amžiaus grupei priskirti respondentai (nuo 20 iki 50 metų amžiaus), mažiausiai gestą naudoja respondentai kurių amžius yra iki 20 metų. Šie tvirtino kaip jį atitinkantį gestą emblema naudojančys prieš tai aprašytą „O. K” gestą.

Gestas emblema nr. 3.

Blogai, nesutinku, nepavyko. Priešingas, antipodas prieš tai aprašytam gestui, jų atsiradimo ir paplitimo istorijos panašios.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 19 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 1 respondentas gesto neprisiminė.

2. Gesto reikšmę žinojo ir teisingai įvardino 16 respondentų. Jie teigė, jog gestas reiškia blogai, prastai, nepavyko, nepritariu, ne. 3 respondentai gesto reikšmės nežinojo.
3. 5 respondentai teigė, jog gestą naudoja, o 2 jį naudoja retai.
4. 16 respondentų teigė gestą žinoję nuo vaikystės, jaunystės, tai yra iki 1990 m., 3 respondentai teigė gestą sužinojęs vėliau, jau po 1990 m.

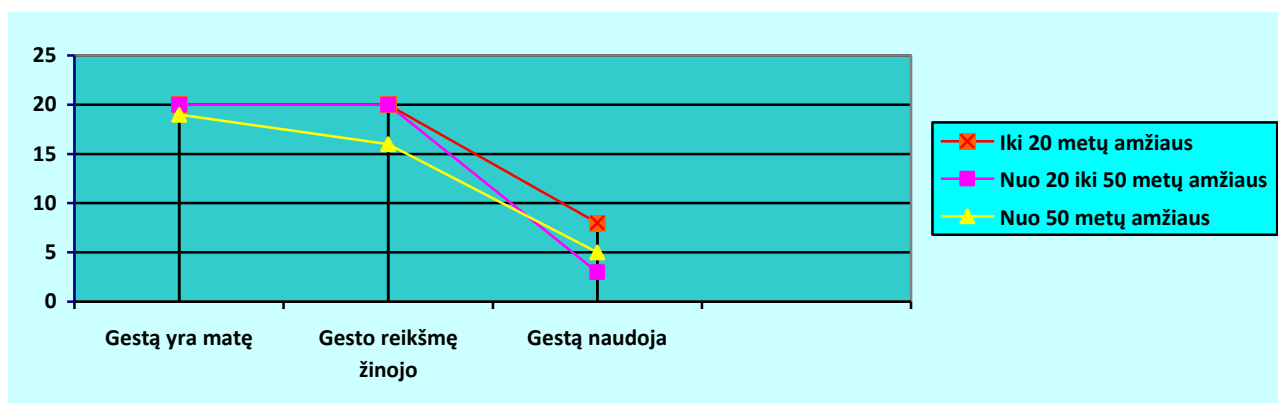
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo ir teisingai įvardino, taip pat visi respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia blogai, bloga padėtis, nepatinka, netinka. Gestas dažno respondento įvardintas, kaip antipodas prieš tai pateiktajam.
3. 3 respondentai gestą naudoja, 3 respondentai gestą naudoja retai, kai negali komunikuoti žodžiu.
4. Respondentai teigė gestą žinoję nuo vaikystės, mokyklos laikų, tai yra maždaug iki 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino taip pat visi respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia ne, „būū“, netinka, nepatinka, blogai, nepasisekė. Gestas respondentų teigimu naudojamas neigiamoms emocijoms, nepasitenkinimui, nepritarimui išreikšti.
3. 8 respondentai gestą naudoja, likę 12 respondentų gesto nenaudoja

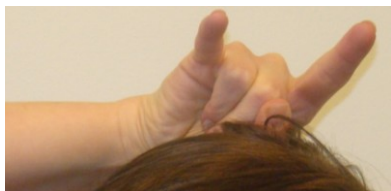
Gesto emblemos grafikas nr. 3.

Taip pat gana plačiai ir senai žinomas, tačiau kur kas rečiau naudojamas nei prieš tai pateiktasis, gestas emblema. Gestą žinojo, buvo matę visi respondentai. Visgi keli vyresniojo amžiaus asmenys neprisiminė jo reikšmės. Gestą daugiausia naudoja respondentai, kurių amžius yra

iki 20 metų. Kaip panašų, norėdami pasakyti, jog kažkas blogai, nepavyko jaunieji apklausos dalyviai įvardino gestą: žemyn pirštais nuleista ranka purtoma tarsi nudegus, taip svarbu mimika.

Gestai naudojami respondentų jaunesnių nei 20 metų amžiaus išreikšti panašiam turiniui:

Gestas emblema nr. 4.

Gestas kildinamas iš senovės Romos imperijos. Juo buvo siekiama nubaidyti piktašias dvasias, prisišaukti sėkmę. Tam buvo skirtos specialios apeigos, atliekamos vieną kartą per metus, ir 12 val. nakties. Romos piliečiai keldavosi ir vaikštinėdavo po namus mojuodami špygomis, taip siekdami atbaidyti piktašias dvasias ir namams prisišaukti sėkmę. Priklausomai nuo kultūros, gestas gali būti dekoduojamas kaip „linkiu sėkmės“, „tikiuosi tau pasiseks“ arba kaip įžeidimas, neigiama prasme „nieko negausi“, atstok. Įdomu tai, jog jei buvo laikomos dvi špygos, šis gestas buvo suprantamas kaip prakeikimas, blogo linkėjimas. Populiariausias posakis Lietuvoje lydintis gestą emblema „špygą tau taukuotą“. Lietuvoje gestas emblema plačiausiai žinomas ir naudojamas kaip įžeidimo, nenoro bendrauti gestas emblema.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 19 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 1 respondentas gesto nebuvo nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir teisingai įvardino 17 respondentų. Jie teigė, jog gestas reiškia nieko negausi, niekas, nepritariu, niekinu tave arba tiesiog špyga. Respondentai sakė, jog tai neigiamas gestas naudojamas siekiant pažeminti, įžeisti oponentą. 2 respondentai gesto reikšmės nežinojo.
3. 7 respondentai teigė, jog gestą naudoja, o 5 jog naudoja retai.
4. 17 respondentų teigė gestą žinoję nuo vaikystės, jaunystės, tai yra iki 1990 m., 2 respondentai teigė gestą sužinojęs vėliau, jau po 1990 m.

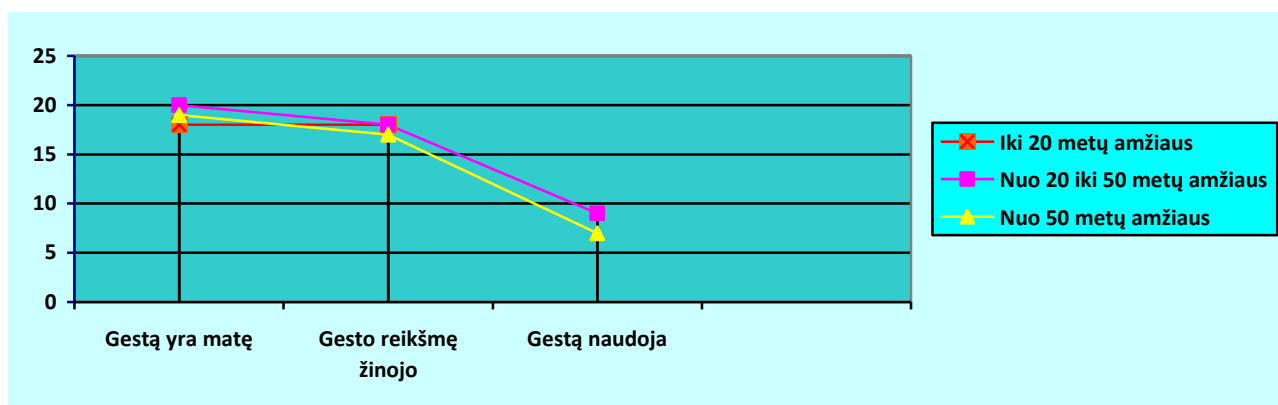
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, teisingai įvardino 18 respondentų. Jie teigė, jog gestas naudojamas siekiant įžeisti, paerzinti, pasityčioti, paniekinti kitą asmenį. Gestą respondentai įvardino kaip špyga – „nieko iš manęs negausi“, „tau nieko niekas neduos“. Vienas respondentas teigė, jog šis gestas nuo pat vaikystės buvo laikomas blogu, nepadoriu, o mama jam sakydavusi „rodydamas špygas atiduodi savo laimę“.
3. 9 respondentai gestą naudoja savo kasdieniame leksikone, 11 respondentų gesto nenaudoja, kai kurie jų minėjo naudoję vaikystėje.
4. Respondentai teigė gestą žinoję nuo vaikystės, mokyklos laikų, tai yra maždaug iki 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

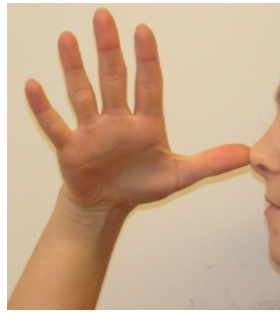
1. 18 respondentų žinojo, buvo matę gestą. 2 respondentai gesto neprisiminė.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino visi respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia negausi, neduosiu, o rodomas siekiant pajuokti, įžeisti, paerzinti kitą žmogų.
3. Respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

Gesto emblemos grafikas nr. 4.

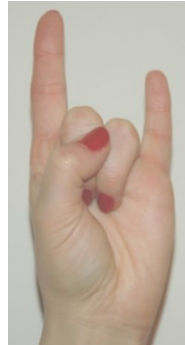

Gestas emblema Lietuvoje žinomas jau seniai, todėl ir jo reikšmę žinojo, teisingai įvardino daugelis respondentų. Dauguma respondentų vyresnių nei 20 metų amžiaus sakė gestą pamenantys iš lietuvių kino filmo „Tadas Blinda“ (1972 m.). Visgi, respondentai, kurių amžius iki 20 metų sakė visai nenaudojantys gesto, o ir visi likę respondentai teigė, gestą emblemą naudojančius retai. Taigi, galime teigti, jog tai žinomas, tačiau dėl jam suteikiamos neigiamos reikšmės nepopuliarus gestas. Kaip šio gesto atitikmenis respondentai jaunesni kaip 20 metų amžius rodė gestus emblemas:

Gestas emblema nr. 5.

Ragų gestas yra rankų gestas, kuris įvairiose kultūrose įgyja vis kitokias reikšmes. Gestas gali būti naudojamas siekiant nubaidyti nesėkmę (kai kuriose kultūrose jis yra prilyginamas beldimui į medį), kai per kelią perbėga juoda katė, panaikinti užkalbėjimus. Šiuo gestu Viduramžiais buvo rodoma į asmenis, kurie kaip buvo manoma užsiėminėjo raganavimu. Kai kuriose kultūrose (Argentinoje, Italų įtaką patyrusiose šalyse,) tai vulgarus, įžeidžiantis gestas, pavyzdžiui Italijoje, Kuboje, Brazilijoje jis implikuoja, jog sutuoktinis yra neištikimas (paprastai naudojamas kalbant apie moterį ir rodomas vyrui kaip įžeidimas). Taip pat šis gestas gali reikšti, jog asmuo yra prakeikiamas. Metalistų, pankų, rokerių subkultūrose gestas reiškia velnio ragus, velnią, taip pat naudojamas kaip pasisveikinimas, panašiai kaip „duok penkis“. Šioms subkultūroms atstovaujantys muzikantai daug prisidėjo prie gesto išpopuliarėjimo visame pasaulyje.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 9 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 11 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gestą įvardino tik 2 respondentai. Vienas iš jų teigė, jog gestas reiškia mulkis, kvailys, o antrasis, jog tai gestas naudojamas roko muzikos atlikėjų.
3. Nei vienas respondentas gesto nenaudoja.
4. 3 respondentai teigė gestą žinoję nuo vaikystės, jaunystės, tai yra iki 1990 m., 6 respondentai teigė gestą sužinoję, pamatę vėliau, jau po 1990 m.

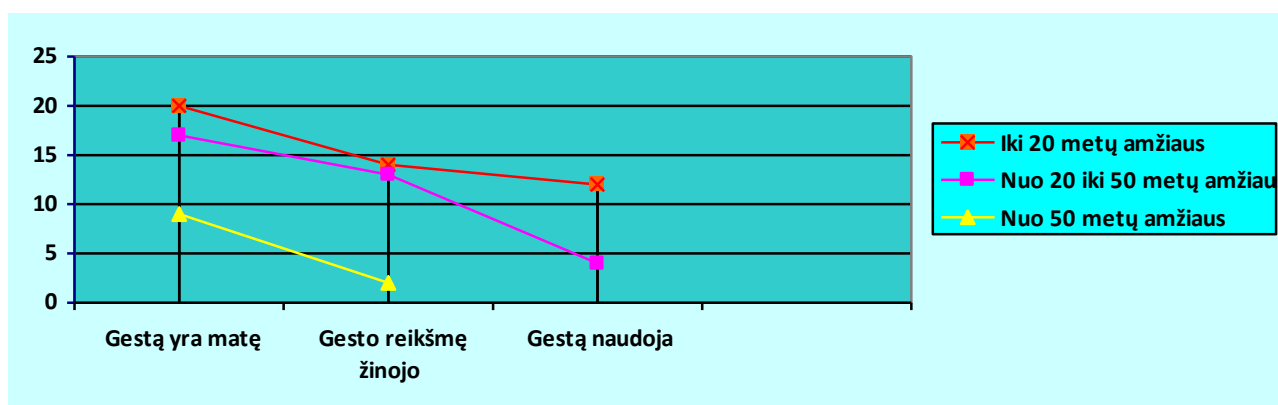
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

- 17 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 3 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
- Gesto reikšmę žinojo ir įvardino 13 respondentų. Kai kurie teigė, jog gestas naudojamas siekiant, paerzinti, pasityčioti, norit pasakyti „tau ragai“ (tokių buvo keli), dauguma sakė jog gestas implikuoja šėlsmą, šventę, palaikymą, pritarimą. Žodinis atitikmuo dažniausiai minėtas respondentų - „jėga“, „aš kietas“.
- 4 respondentai gestą naudoja.
- Respondentai žinantys gestą, teigė jį sužinoję jau studijuodami, tai yra jau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 14 respondentai. Jų teigimu gestas reiškia „jėga“, „rock“, „kietai“.
3. 12 respondentų teigė, jog gestą naudoja.

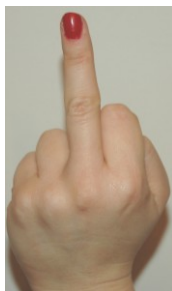
Gesto emblemos grafikas nr. 5.

Šis gestas emblema į Lietuvą atėjo kartu su metalo, roko, pank roko muzika ir subkultūromis. Dauguma vyresnių nei 50 metų amžiaus respondentų teigė nežinantys tokio gesto ir negalėjo pasakyti ką jis reiškia ir kur naudojamas. Respondentai, kurių amžius iki 20 metų visi buvo matę gestą, daugumą žinojo jo reikšmę, kurią jam suteikė populiarioji kultūra, bei sakė jį naudojantys, visgi jog gestas gali būti naudojamas linkint sėkmės, kaip ženklas apsaugantis nuo nelaimės nepasakė nei vienas respondentas. Jaunuoliai iki 20 metų kaip ekvivalentų pateiktajam ragų gestui taip pat teigė naudojantys gestus:

Gestas emblema nr. 6

Viduriniojo piršto gestas yra įžeidžiantis, nemandagus gestas. Dar vadinamas „greitkeliu pasveikinimu“, „Bronkso pasveikinimu“. Yra rasta duomenų, jog šis gestas buvo naudojamas jau senovės Romoje ir Graikijoje (aprašomas komedijose), siekiant įžeisti, pajuokti, pažeminti kitą asmenį. Pirmajame mūsų eros amžiuje gestas buvo naudojamas kaip blogos akies, nužiūrėjimo simbolis. Plintant Romėniškajai kultūrai kartu plito ir gestas. Kita gesto kilmės versija yra analogiška „V“ gesto kilmės versijai (taip pat kildinamas iš Šimtamečio karo vykusio XV a. tarp Prancūzijos ir Anglijos).

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 10 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 10 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę įvardino 6 respondentai (nei vienas nepasakė populiarios gesto verbalinės išraiškos). Jie teigė, jog gestas implikuoja seksualinę orientaciją, naudojamas norint pasakyti atstok, eik sau, arba „esi švarcas“. Gestui respondentai priskyrė neigiamą, įžeidžiančią reikšmę. 4 respondentai gesto reikšmės nežinojo.
3. 5 respondentai teigė, jog gestą naudoja.
4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą sužinoję jau po 1990 m. Daugiausia iš kino filmų, televizijos, žurnalų.

Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus

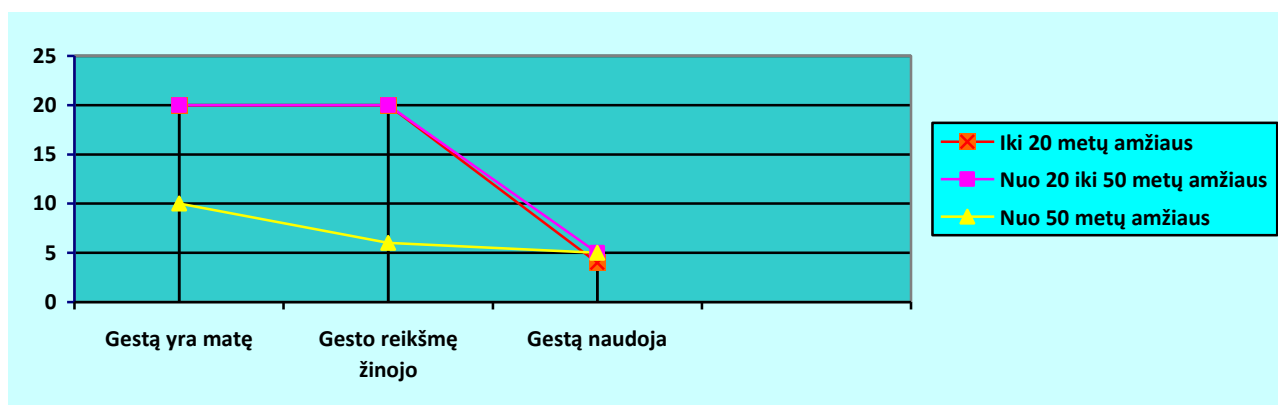
1. 20 respondentų žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino visi respondentai. Visi teigė, jog tai leidžiantis gestas – falinis įžeidimas.
3. 5 respondentai prisipažino gestą naudojančius, 15 respondentų sakė gesto nenaudojant (visgi sprendžiant iš apklaustųjų reakcijos mažai tikėtina).
4. Respondentai, teigė gestą sužinoję jau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus :

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.

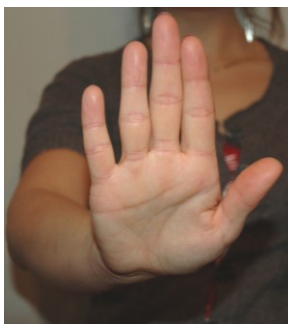
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino visi respondentai. Jų teigimu gestas yra nepadorus, naudojamas siekiant ižeisti žmogų, falinis įžeidimas.
5. Respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja. Tik 4 respondentai prisipažino gestą naudojantys (visgi sprendžiant iš apklaustųjų reakcijos mažai tikėtina).

Gesto emblemos grafikas nr. 6.

Gestas emblema, kuris į Lietuvą atėjo kartu su pop kultūra – kino filmais, video klipais, reklama ir kt. 50 % vyresnių kaip 50 metų amžiaus respondentų gestą buvo matę, tačiau nelabai žinojo ką jis tikslai reiškia, o naudoja jį vos 5 respondentai iš 20 apklaustųjų. Kitokia situacija su kitomis dviem amžiaus grupėmis. Gestą ir jo reikšmę žinojo visi respondentai jaunesni kaip 50 metų. Bet dėl jam priskiriamos neigiamos, įžeidžiančios reikšmės tik maža dalis respondentų prisipažino gestą naudojantys savo kasdiniame leksikone. Visgi, tikėtina jog gestą emblema naudoja didžioji dalis respondentų.

Gestas emblema nr. 7

Gestas emblema rodantis nenorą bendrauti, atsiribojimą - „kalbėk su mano ranka” (vert. iš angl. talk to my hand) „aš nesiklausau“, „užsičiaupk“. Gestas išpopuliarėjo paskutinį XX a. dešimtmetį, o tam didelės įtakos turėjo populiarioji kultūra – kino filmai, reklamos, video klipai ir kt.. Tai sarkastiškas, įžeidžiantis gestas, reiškiantis, jog man neįdomu, aš nesiklausau. Jis kildinamas iš Bizantijos teisinio kodekso – nusikaltėliui buvo tepamas veidas asilo fekalijomis,

senovės Graikijoje gestas reiškė praeikimą. Visame pasaulyje šiam gestui suteikiama negatyvi prasmė.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 8 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 12 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 3 respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia prašymą liautis, sustoti. 5 respondentai gesto reikšmės nežinojo.
3. Nei vienas respondentas gesto nenaudoja
4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję jau po 1990 m.

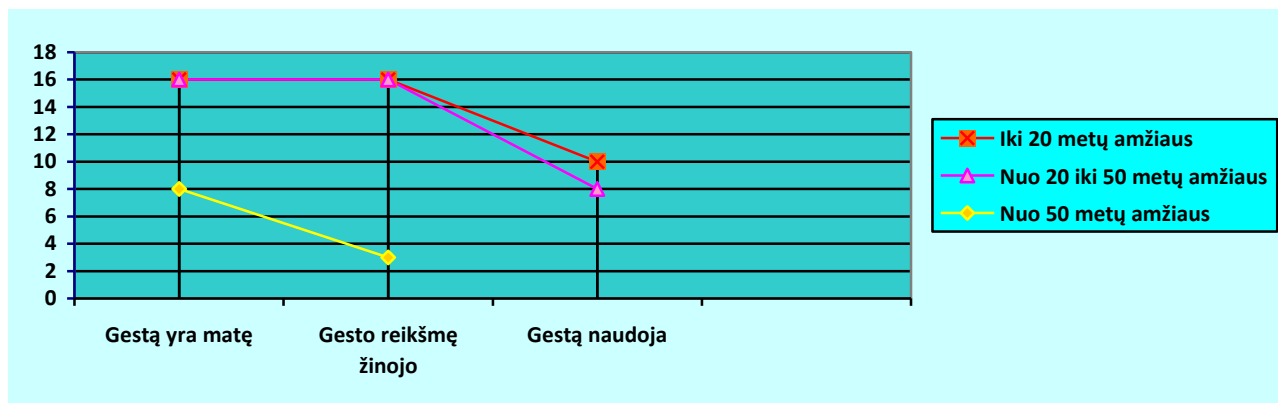
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 16 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 4 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 16 respondentų. Respondentai teigė, jog gestas reiškia „stop“, „liaukis, daryti ką darai“, „laikykis atstumo“, naudojamas kaip blokas, siekis atsiriboti.
3. 8 respondentai gestą naudoja, 1 naudoja retai, 7 respondentai gesto nenaudoja.
4. 14 respondentų žinantys gestą, teigė jį žinoję nuo vaikystės, kiti du, kurie pateikė tik tikslesnius jo žodinius atitikmenis teigė gestą sužinoję vėliau, tai yra jau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 16 respondentų buvo matę, žinojo gestą. 4 respondentai gesto nebuvo apskritai matę.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 16 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia „stop“, „aš tavęs nesiklausau“, „liaukis kalbėti“, naudojamas kai norima atsiriboti.
3. 10 respondentų teigė, jog gestą naudoja, 6 jog naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

Gesto emblemos grafikas nr. 7.

Gestas Lietuvoje žinomas mažiau kaip 20 metų. Į respondentų leksikoną atėjęs

greičiausiai iš kino filmų, TV serialų, reklamos ir kitų medijų. Gestą ir jam priskiriamą reikšmę žinojo jaunesni respondentai, taip pat lyginant su kitais neigiamą reikšmę turinčiais gestais, šis gestas, iš jų yra naudojamas dažniau. Didžioji dalis respondentų kurių amžius daigiau kaip 50 metų, gesto reikšmės įvardinti negalėjo, o tie kurie įvardino, gestą siejo daugiau su prašymu sustoti, liautis. Remdamiesi šio gesto emblemos pavydžiu, galime teigti, jog skirtingose kartose tam pačiam gestui –jo vizualinei išraiškai priskiriame skirtinga reikšmė. Taip pat pagrįstai galime daryti prielaidą, jog kuo daugiau metų skiria kartas, tuo labiau skirsis ir gestams emblemos suteikiamos reikšmės. Kaip ekvivalentus šiam gestui, respondentai įvardino panašius, prašymą sustoti, liautis implikuojančius gestus emblemas.

Gestas emblema nr. 8.

Šiandien gestui oficialiai priskiriama reikšmė yra „pergalė dėl taikos“. Tai pozityvus gestas reiškiantis „pergalė“ arba „taika“. Visgi jei ranka laikoma priešingai, gestas Australijoje ir Anglijoje, gali būti suprastas kaip įžeidimas. Manoma, jog gestas atsirado Šimtamečio karo metu, kai prancūzai siekdami laimėti nukirsdavo anglų lakinkams rodomąjį ir vidurinį pirštus, kad šie nebegalėtų šaudyti. Anglai norėdami įbauginti prancūzus ir parodyti, jog laimėsia rodydavo du pirštus, kas reiškė „mes vis dar galime šaudyti ir jus nušausime“. Gestą išpopuliarino Didžiosios Britanijos politikas V. Čerčilis XX a. Kaip taikos simbolis gestas pradėtas naudoti prieš Vietnamo karą vykusiame ir kitų antikarinių judėjimų atstovų, hipių subkultūros.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 12 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 8 respondentai gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino visi gestą žinoję respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia „pergalė“, „mes laimėsime“, „Jūs laimėjome“, „taika“.
3. 7 respondantai gestą naudoja, 5 gesto nenaudoja
4. 3 gestą matę, žinantys respondantai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, 9 respondantai sakė gestą sužinoję apie 1990 m. arba „nuo sąjūdžio laikų“

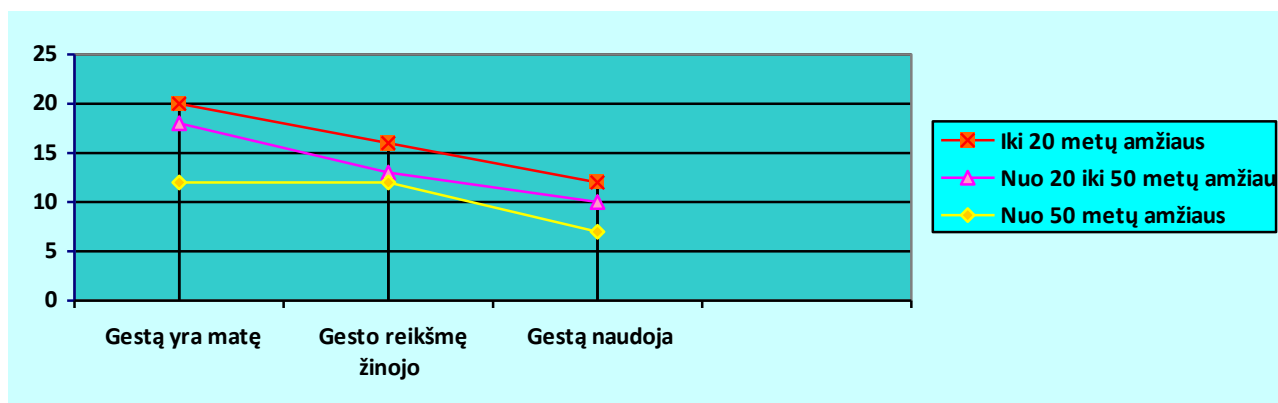
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 18 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 2 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 13 respondentų. Kai kurie teigė, jog gestas naudojamas siekiant išvengti konflikto, linkint sėkmės. „Taika“, „pergalė“ (daugiausia atsakymų), „draugystė“.
3. 10 respondentų gestą naudoja, 2 respondentai gestą naudoja retai, 6 respondentai gesto nenaudoja.
4. 16 respondentų žinojusių gestą, teigė jį sužinoję tik studijuodami, tai yra jau po 1990 m. 3 teigė žinoję iki 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 16 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia „taika“, tik vienas respondentas gestą įvardino kaip „pergalė“.
3. 12 respondentų teigė, jog gestą naudoja fotografuodamiesi, bendraudami su draugais „dėl mados“, 8 respondentų sakė gestą naudojantys retai arba išvis jo nenaudojantys.

Gesto emblemos grafikas nr. 8.

Šis gestas emblema, pasak respondentų vyresnių nei 50 metų (taip pat remiantis respondentų priskiriamų amžiaus grupei nuo 20 iki 50 metų amžiaus atsakymais), Lietuvoje išpopuliarėjo devintojo dešimtmečio pabaigoje. Ši respondentų grupė gestui emblemai priskyrė jo senąją ir, pasak kai kurių gestų emblemos tyrinėtojų, originaliąją reikšmę. Jauniausi interviu dalyviai gestui priskyrė reikšmę „taika“, kuri jam buvo suteikta gerokai vėliau nei pirmoji. Visi šiai grupei priskirti respondentai žinojo, buvo matę gestą, daugelis teisingai įvardino jo vėlesniąją reikšmę. Visgi lyginant pagal amžiaus populiariausias gestas yra tarp viduriniajai amžiaus grupei priskiriamų respondentų. Jie įvardino ir tikrąją gesto emblemos reikšmę „pergalė“. Taigi galime teigti, jog tai

vidurinėsios respondentų grupės gestas, kuriam jaunesnieji respondentai suteikė kiek kitokią reikšmę, o respondentai vyresni nei 50 ne visi buvo matę ar žinojo gestą emblema.

Gestas emblema nr. 9

Gestas reiškiantis „pinigai“, taip pat gestas implikuoja lūkestį. Gestas kildinamas iš Italijos. Pirštų trinimas rodo monetų arba banknotų skaičiavimą. Gestas emblema turi vienodą arba labai panašią reikšmę visame pasaulyje.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 14 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 6 respondentai gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 12 respondentų. Jie teigė, jog gestas reiškia „trupučiuką“, „vos, vos“, „pinigai“, „paaukokite pinigų“, „duokite pinigų“, „sumokėkite“, naudojamas klausiant „kiek kainuoja“, prašant piniginio kyšio.
3. 5 respondentai gestą naudoja, 9 gesto nenaudoja
4. 7 gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, 7 respondentai sakė gestą sužinoję vėliau, jau po 1990 m.

Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

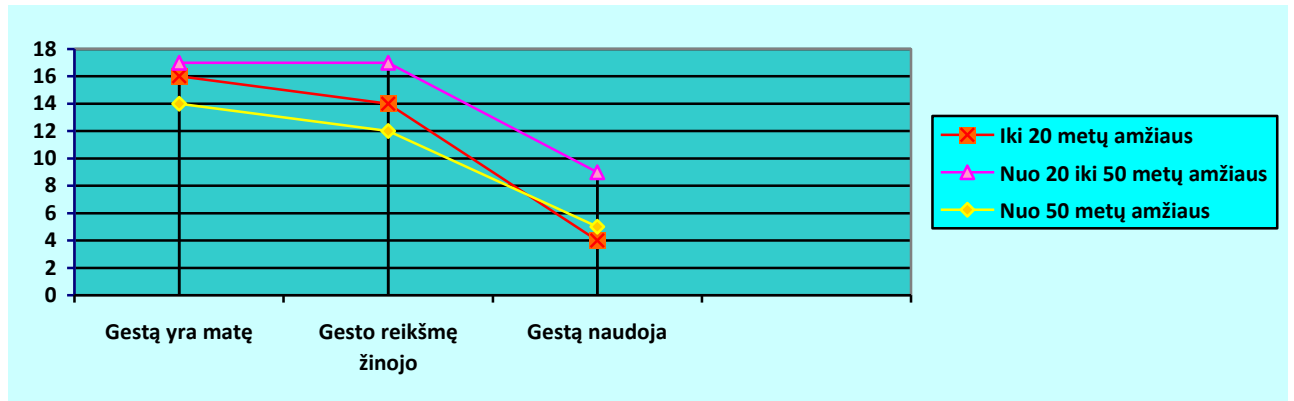
1. 17 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 3 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino 17 respondentų. „pinigai“, „daugiau“, „duokite pinigų“.
3. 9 respondentai gestą naudoja, 7 respondentai gesto nenaudoja.
4. 14 respondentų žinojusių gestą, teigė jį žinoję jau nuo vaikystės. 3 teigė sužinoję vėliau, jau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 16 respondentų žinojo, buvo matę gestą. 4 respondentai gesto nebuvo apskritai matę.
2. Gesto reikšmę žinojo ir teisingai įvardino 14 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia „pinigai“, „šlamantys“.
3. 4 respondentai teigė, jog gestą naudoja, kiti sakė jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

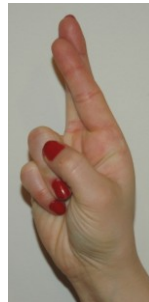

Gesto emblemos grafikas nr. 9.

Tai gana populiarus gestas, nuo seno žinomas ir naudojamas Lietuvoje. Dauguma respondentų buvo matę ir žinojo gestą, bei galėjo įvardinti jo reikšmę. Populiariausias gestas yra tarp vidutinio amžiaus respondentų. Jį aktyviai naudojantys savo kasdiniame leksikone teigė net 12 iš apklaustų respondentų.

Gestas emblema nr. 10.

Sukryžiuotų pirštų gestas naudojamas siekiant „pritraukti“ sėkmę, linkint sėkmės arba norint panaikinti pažadą. Gestas kildinamas iš senųjų civilizacijų. Senovėje gestas naudotas nubaidyti nesėkmės, raganas, piktąsias dvasias. Jis buvo naudojamas siekiant, kad išsipildytų noras pasisektų. Seniau tam reikėjo dviejų asmenų – pačio norinčiojo ir kito, kad paremtų norą. Laikui bėgant gesto atlikimo būdas supaprastėjo ir jam atlikti pakanka vieno asmens. Jei gestas atliekamas paslėpus ranką už nugaros, tai rodo jog tai kas sakoma netiesa, ketinimą nesilaikyti pažado. Visgi abiejų rankų sukryžiuoti pirštai manyta atneša nesėkmę. Pirmajame mūsų eros amžiuje gestą naudojo krikščionys kaip slaptą kryžiaus ženklą.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 4 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 16 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino `2 respondentai. Jie teigė, jog gestas reiškia „pauzė“, naudojamas linkint sėkmės, sėkmę pritraukiantis ženklas.

- 1 respondentas gestą naudoja, 3 gesto nenaudoja
- Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, tai yra jau iki 1990 m.

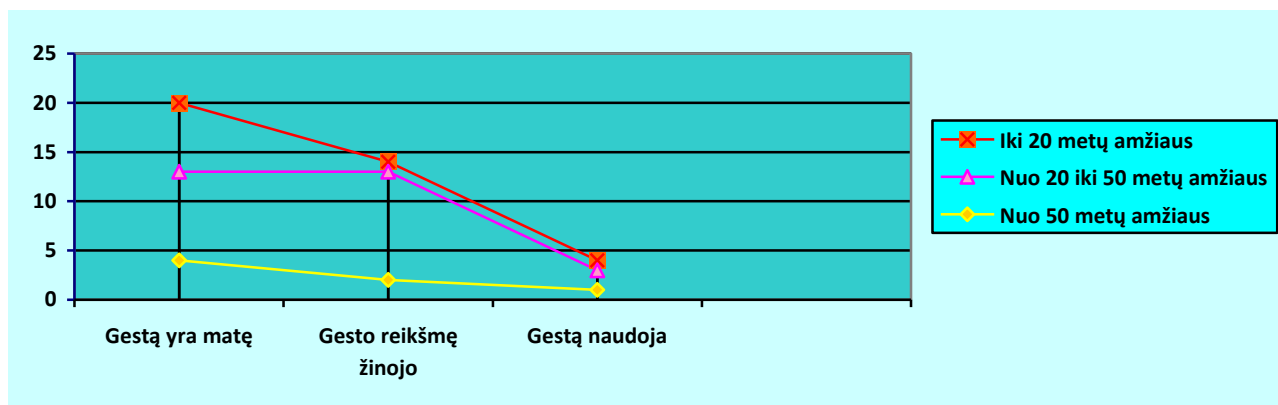
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

- 13 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 7 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
- Gesto reikšmę žinojo, įvardino 13 respondentų. Respondentai teigė jog gestas naudojamas linkint sėkmės, duodant pažadus, kai norima pasakyti, jog tai kas sakoma yra netiesa („nesiskaito“), bet melas yra pateisinamas, dauguma respondentų teigė gestą naudoję vaikystėje, kai meluodavo.
- 3 respondentai gestą naudoja, 10 respondentai gesto nenaudoja.
- Visi gestą žinoję respondentai, teigė jį pamatę, sužinoję jau nuo vaikystės.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

- Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
- Gesto reikšmę žinojo, įvardino 14 respondentų. Jų teigimu gestas naudojamas kai linkima sėkmės, kaip apsauga, gali reikšti homoseksualius santykius.
- 4 respondentai sakė gestą naudojančys, likę teigė, jog gesto nenaudoja.

Gesto emblemos grafikas nr. 10.

Daugiausia mačiusių, žinančių gestą emblemą buvo tarp jaunuolių, nors tai gana seniai Lietuvoje žinomas ir naudojamas gestas. Įdomu tai, jog respondentai priskiriami amžiaus grupei nuo 20 iki 50 metų, šiam gestui priskyrė prasmę „nesiskaito“, o respondentai jaunesni nei 20 metų amžiaus gestą siejo su sėkmės linkėjimu, ženklų padedančiu „prisikviesti sėkmę“. Respondentai jaunesni nei 20 metų amžiaus vietoj šio gesto emblemos, norėdami parodyti jog linki sėkmės sakė laikantys vieną arba du sugniaužtus kumščius, o norėdami parodyti jog tai ką jie ką jie kalbą nėra visai tiesa daro kabučių ore gestą.

Gesto emblemos nr. 11

Sukryžiuotų rankų gestas turintis reikšmę: nesutinku, nepritariu, prašymą liautis, ne, „man nepatinka”, implikuojantis atsiribojimą, neigimą nesutikimą.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 12 respondentų buvo matę gestą, 8 respondentai gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino 10 respondentų. Jie teigė, jog gestas reiškia ne, naudojamas kaip nesutikimas, atsisakymas, stop, liaukis daręs ką darai, viskas, baigta (neigiama prasme), bus blogai, viskas blogai.
3. 4 respondentai gestą naudoja, 8 gesto nenaudoja
4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, tai yra jau iki 1990 m.

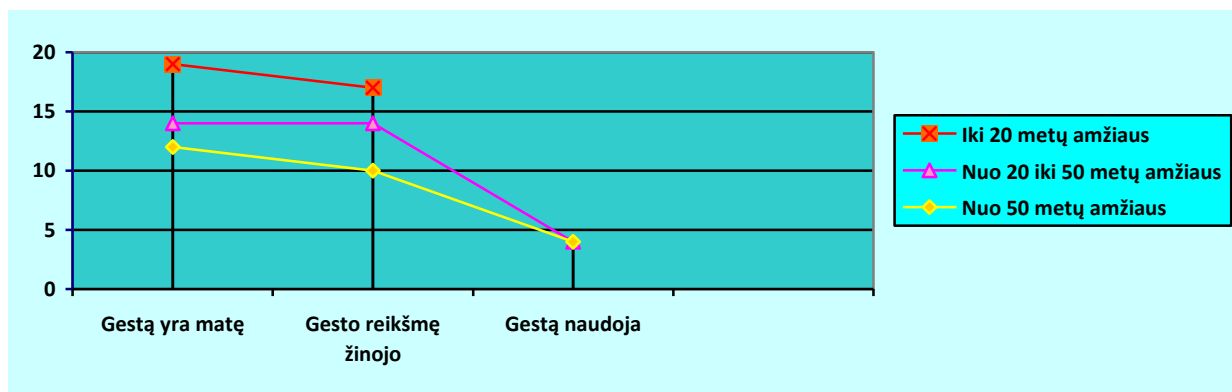
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 14 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 6 respondentai gesto nebuvo nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino 14 respondentų. Respondentai teigė jog gestas reiškia atsiribojimą, nenorą bendrauti, pasipiktinimą, atsisakymą, draudimą, stop, ne, nesutinku, nenoriu, prašau liautis, pabaiga.
3. 4 respondentai gestą naudoja savo kasdiniuose socialinės interakcijos procesuose.
4. 11 respondentų teigė gestą žinoję nuo vaikystės, paauglystės (kai kurie sakė žinantys iš sporto varžybų), 3 respondentai teigė gestą sužinoję vėliau.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 19 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 1 ne.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 17 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia stop, ne, nesutinku, nenoriu, prašau liautis.
3. Visi gestą žinoję respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

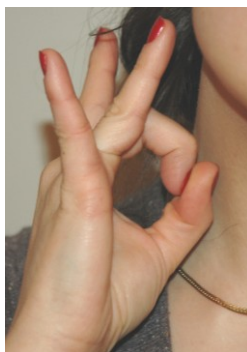
Gesto emblemos grafikas nr. 11.

Gestą ir jam priskiriamą reikšmę daugiausia žinojo respondentai, kurie yra priskiriami amžiaus grupei iki 20 metų. Visgi šio gesto jie sakė nenaudojantys arba naudojantys labai retai. Kitoms amžiaus grupėms priskiriamų respondentų, gestas emblema taip pat buvo žinomas gana neblogai, tačiau naudojamas mažai. Taigi, gestas emblema yra žinomas, tačiau nei vienos respondentų amžiaus grupės nenaudojamas arba mažai naudojamas kasdieniame leksikone. Kaip gesto emblemos ekvivalentą respondentai sakė naudojantys gestus:

Gestas emblema nr. 12

Gestas reiškiantis gerti, išgerti arba girtas. Paprastai naudojamas kai kalbama apie alkoholinius gėrimus. Jam ekvivalentus gestas yra kai rodomuoju ir didžiuoju pirštais (suglaustais) trinamas kaklas. Šis gestas naudojamas norint parodyti jog asmuo yra girtas. Visgi šis gestas yra žinomas ir naudojamas tik Rytų Europos šalyse.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 9 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 11 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Visi gesto reikšmę žinoję respondentai jį įvardijo kaip „išgerkim“, „eime išgerti“, teigė, jog gestas naudojamas kai yra kalbama apie alkoholinius gėrimus.
3. 2 respondantai gestą naudoja, 7 gesto nenaudoja

4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunystės, tai yra jau iki 1990 m.

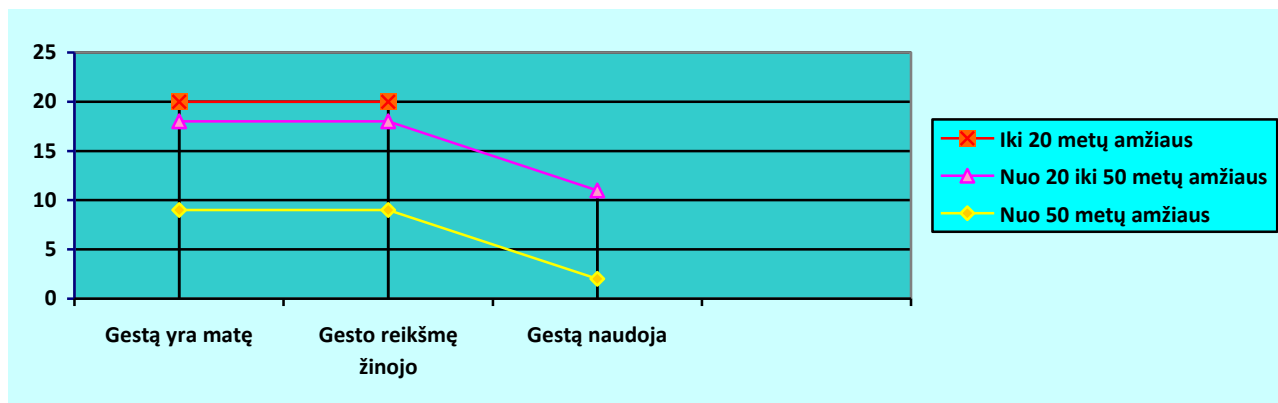
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 18 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 2 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino visi 18 respondentų. Respondentai teigė jog gestas reiškia „išgerkim“, „jis yra girtas“, naudojamas kalbant apie alkoholinių gėrimų vartojimą.
3. 11 respondentų teigė gestą naudojantys.
4. 15 respondentų teigė gestą sužinoję neseniai, tai yra jau po 1990 m., 3 respondentai teigė gestą žinoję nuo vaikystės.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. Visi respondentai žinojo, buvo matę gestą.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino taip pat visi respondentai. Jų teigimu gestas reiškia „išgerti“, „gerti“, naudojamas kalbant apie alkoholinius gėrimus.
3. Visi gestą žinoję respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

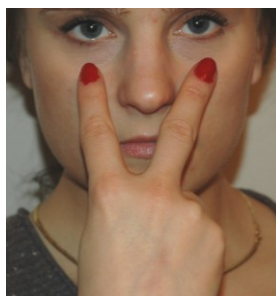
Gesto emblemos grafikas nr. 12.

Gestas ir jam priskiriama reikšmė buvo geriausiai žinomi tarp respondentų, kurie priskiriami amžiaus grupėms iki 50 metų. Naudojamas jis respondentų kurių amžius yra nuo 20 iki 50 metų. Jaunuoliai teigė gesto nenaudojantys arba naudojantys retai (gali būti jog, dėl jauno amžiaus, didžioji dauguma apklaustų respondentų priskirtų amžiaus grupei iki 20 metų buvo apie 16 metų amžiaus). Kaip šio gesto ekvivalentą jaunuoliai įvardino gestą emblemą:

Gestas emblema nr. 13

„Aš tave stebiu” reiškiantis gestas, išpopuliarėjo XX a. pabaigoje dėka vis labiau plintančios amerikietiškos populiariosios kultūros.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

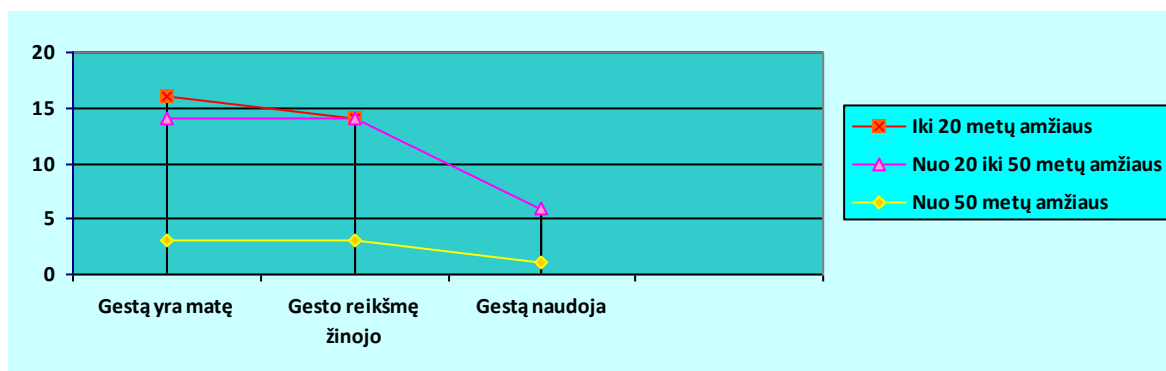
1. 3 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 17 respondentų gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Visi gesto reikšmę žinoję respondentai jį įvardino kaip „aš tave stebiu“, „aš tave matau“.
3. Tik 1 respondentas gestą naudoja.
4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą sužinoję nesenei, tai yra jau po 1990 m.

Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

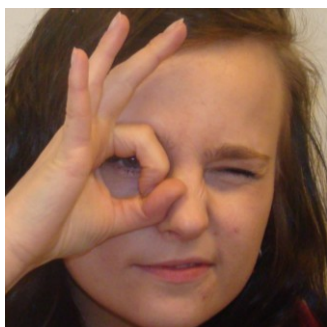
1. 14 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 6 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino visi 14 respondentų. Respondentai teigė jog gestas implikuoja stebėjimą, matymą – aš tave stebiu, aš tave matau. Gestas gali būti naudojamas prašant dėmesio – prašau žiūrėti man į akis.
3. 6 respondentai gestą naudojantys, 8 respondentai gesto nenaudoja.
4. 13 respondentų teigė gestą sužinoję neseniai, tai yra jau po 1990 m. iš kino filmų, 1 respondentas teigė gestą žinojęs nuo vaikystės.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 16 respondentų žinojo, buvo matę gestą. 4 ne.
  2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 14 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia: aš tave stebiu arba aš tave matau.
  3. Visi gestą žinoję respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.
- Gesto emblemos grafikas nr. 12.

Gestas emblema ir jam suteikiama reikšmė gana gerai žinomi tarp jaunesnių nei 50 metų amžiaus respondentų. Visgi gestas nėra plačiai naudojamas. Tik keli vyresni nei 50 metų amžiaus respondentai žinojo gestą ir ką jis reiškia. Šioje amžiaus grupėje gestas taip pat nėra populiarus. Taigi, galime teigti šis gestas emblema yra žinomas iš TV ekranų, kino filmų, reklamos ir kt., tačiau Lietuvoje nėra ytin populiarus, ir kadangi respondentai kurių amžius iki 20 metų sakė gesto nenaudojantys, galime daryti prielaidą, jog ir ateityje jis populiaru ir naudojamu gestu Lietuvoje netaps. Gestai naudojami respondentų jaunesnių nei 20 metų amžiaus išreikšti panašiam turiniui:

Gestas emblema nr. 14.

„Duodu dantį“ gestas naudojamas užtikrinti, garantuoti, jog sakoma tiesa, o duotas pažadas tikrai bus ištesėtas.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 6 respondentai žinojo, buvo matę gestą, 14 respondentų gesto nebuvo matę.
2. Gesto reikšmę žinojo, ir teisingai įvardino 3 respondentai, pasak jų gestas naudojamas kai norima užtikrinti jog tai kas sakoma yra tiesa, duodant priesaiką.
3. Nei vienas iš gesto reikšmę žinojusių respondentų gesto nenaudoja.

4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, tai yra jau iki 1990 m.

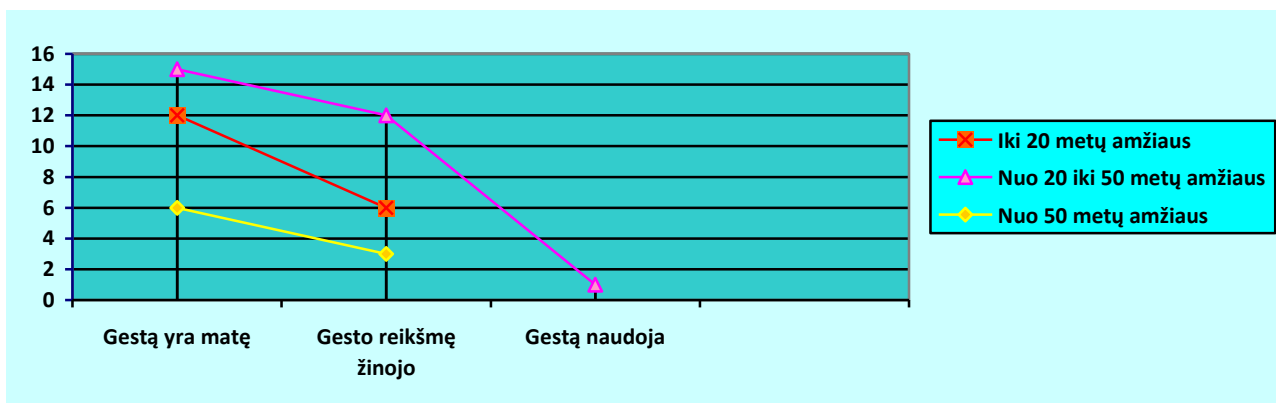
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 15 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 5 respondentai gesto nebuvo matę, nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 12 respondentų. Respondentai teigė jog gestui priskiriama reikšmė yra prisiekiu, užtikrinu.
3. 1 respondentas gestą naudoja, 14 respondentų gesto nenaudoja.
4. Visi respondentai teigė gestą žinoję nuo vaikystės, jaunystės.

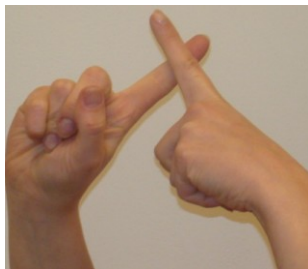
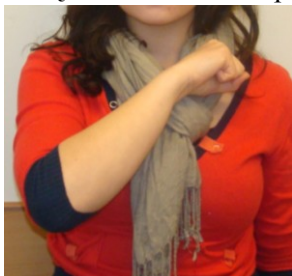
Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 12 respondentai žinojo, buvo matę gestą. 8 ne.
2. Gesto reikšmę žinojo, įvardino 6 respondentai. Jų teigimu gestas reiškia „atiduodu dantį“, „prisiekiu“, „garbės žodis“.
3. Visi gestą žinoję respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

Gesto emblemos grafikas nr. 14.

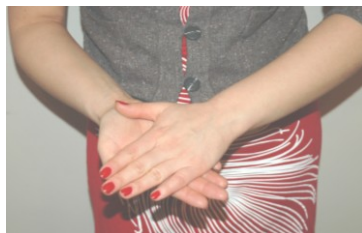

Tai mažai naudojamas, nors pakankamai neblogai žinomas gestas. Visgi vyresni kaip 50 metų respondentai tik 6 iš 20 žinojo gestą, jo reikšmę vos trys ir nei vienas sakė jo nenaudojantis. Gestas emblema, respondentų teigimu, Lietuvoje žinomas jau pakankamai senai. Vyresni nei 50 metų asmenys norėdami išreikšti sutikimą, pritarimą naudoja gestus: Respondentai jaunesni nei 20 metų amžiaus vietoj šio gesto emblemos, norėdami parodyti jog tai ką jie sakantys, darantys tikrai tai ir tiesiog pabučiuoja nykštį. Gestai naudojami respondentų jaunesnių nei 20 metų amžiaus išreikšti panašiam turiniu:

Gestas emblema nr. 15

Gestas reiškiantis „atlikta“, „baigta“ – simboliškai nusivalomas rankos atlikus darbą.

Atlikus interviu buvo gauti tokie duomenys:

Respondentai nuo 50 metų amžiaus:

1. 16 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 4 respondentai gesto nebuvo matę ir nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo visi gestą matę respondentai. Jį įvardino kaip viskas baigta, padariau, atlikau.
3. 9 respondentai teigė gestą naudojantys.
4. Visi gestą matę, žinantys respondentai teigė gestą žinoję nuo jaunytės, tai yra jau iki 1990 m.

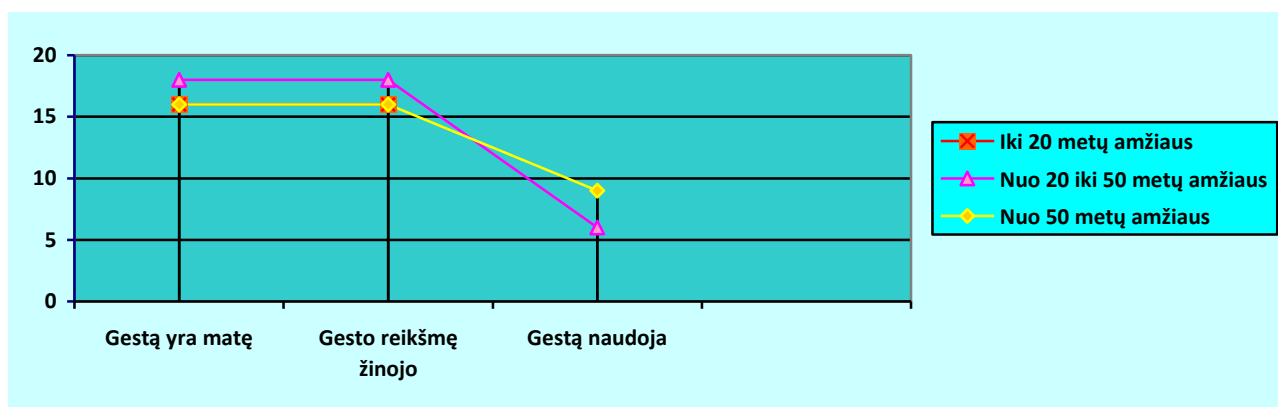
Respondentai nuo 20 iki 50 metų amžiaus:

1. 18 respondentų žinojo, buvo matę gestą, 2 respondentai gesto nežinojo.
2. Gesto reikšmę žinojo ir teisingai įvardino visi 18 respondentų. Respondentai teigė jog gestas reiškia nusiplaunu rankas – tai yra pasišalinu, daigiau nedarysiu ką dariau, pabaigiau, atlikau. Naudojamas norint parodyti, jog darbas baigtas, parodyti džiugesį, jog viskas atlikta.
3. 6 respondentai gestą naudoja, 12 respondentų gesto nenaudoja.
4. 15 respondentų teigė gestą žinoję nuo vaikystės, sužinoję iš tėvų, 3 respondentai sakė gestą sužinoję vėliau, tai yra jau po 1990 m.

Respondentai iki 20 metų amžiaus:

1. 16 respondentų žinojo, buvo matę gestą. 4 ne.
2. Gesto reikšmę žinojo ir įvardino 16 respondentų. Jų teigimu gestas reiškia pabaigiau, atlikau, viskas.
3. Visi gestą žinoję respondentai teigė, jog gestą naudoja retai arba išvis jo nenaudoja.

Gesto emblemos grafikas nr. 15.

Tai gana gerai žinomas ir lyginant su kitais, prieš tai pateiktais, naudojamas gestas. Pasak daugumos respondentų gestas Lietuvoje žinomas ir naudojamas jau seniai, gal todėl jis ir yra iš visų pateiktų gestų, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis vienas populiariausių tarp respondentų kurių amžius buvo daugiau kaip 50 metų.

Tyrimo metu surinktų duomenų apibendrinimas. Atlikus interviu ir apibendrinus surinktus duomenis, galime teigti, jog geriausiai visus pateiktus gestus ir jiems priskiriamas reikšmes žinojo respondentai, priskiriami amžiaus grupei *iki 20 metų*, taip pat gana nemažai gestų iš pateiktųjų ir jų reikšmių, žinojo respondentai, kurių amžius *nuo 20 iki 50 metų*. Respondentai, *vyresni nei 50 metų amžius*, puikiai atpažino gestus emblema ir jiems priskiriamas reikšmes, kurie yra gana seni ir Lietuvoje naudojami jau ne vieną dešimtmetį (gestas nr. 2; 3; 4; 9; 15). Gestai emblemos, nr. 5, 8, 10, 13, ir jų atstovaujamos reikšmės, vyresniųjų respondentų, buvo mažai žinomi ir praktiškai nenaudojami jų kasdieniame leksikone.

Bendraudami daugelį iš pateiktų gestų emblemų naudoja vidurinei amžiaus grupei (*nuo 20 iki 50 metų*) priskiriami respondentai. Jaunesnieji respondentai, kai kurių gestų emblemų iš pateiktųjų interviu protokole nenaudoja, tačiau juos žino, yra matę (gestai nr.5; 10; 11; 12; 13; 14; 15), taip pat žino jiems priskiriamas reikšmes. Šį faktą galime paaiškinti tuo, jog jaunieji respondentai mato savo vyresnius brolius, seseris, draugus, tėvus, mokytojus ir kitus vyresnius asmenis naudojant minėtus gestus emblemas, girdi juos kalbant, taigi žino ir gestams priskiriamas reikšmes (socializacijos procesas). Tačiau jie turi naujus minėtų gestų emblemų atitikmenis. Galime daryti prielaidą, jog gestai, kurie yra aktyviai naudojami tik vyresnio amžiaus respondentų, artimiausiu metu pasitrauks į pasyvų leksikoną (bus žinoma jų reikšmė, bet nebus naudojami), o jų vietą užims nauji (naudojami jaunųjų respondentų) gestai emblemos. Buvo pastebėta, jog respondentai, *vyresni nei 50 metų amžiaus*, apskritai naudoja mažiau kūno kalbos, nei kitos dvi respondentų grupės, o ir patys apklaustieji sakė „daugiau naudojantys žodinę, o ne kūno kalbą; nepratę gestikuliuoti“. Reikšmės požiūriu, daugiau naudojami teigiamą reikšmę turintys gestai

emblemos, o gestai emblemos kuriems, priskiriama neigiama reikšmė, tyrimo duomenimis naudojami rečiau.

Taigi remiantis interviu metu gautais duomenimis, galime teigti, jog Lietuvoje asmenys, priklausantys skirtingoms kartoms, naudoja skirtingus gestus emblemas išreikšti tai pačiai minčiai. Skiriasi ir gestams emblemoms (turint omenyje, jog vizualinė išraiškos forma nepakito) suteikiamos reikšmės. Naujus gestus emblemas respondentai sakė sužinoję iš kino filmų, animacinių filmų, TV serialų, reklamų, naršydami internete, bendraudami su draugais iš kitų šalių ir kt. informacijos šaltinių. Todėl išvada, jog Lietuvoje nuo 1990 iki 2010 metų atsirado naujų gestų emblemų (senieji gestai emblemos yra vis dar puikiai žinomi, tačiau jaunosios kartos vis mažiau naudojami), kurios pamažu keičia iki tol naudotas, yra pagrįsta. Tyrimo metu surinkti duomenys taip pat patvirtina pagrindinę darbo hipotezę, jog gestai emblemos, kaip ir žodinė kalba, kinta vykstant kultūros kaitos procesams, bei kintant juos naudojančių asmenų generacijoms.

IŠVADOS

1. Neverbalinė komunikacija yra svarbi individų kasdienės socialinės interakcijos procesų dalis, be kurios išmanymo efektyvūs komunikacijos procesai, ypačingai tarptautiniame diskurse, neįsivaizduojami. Informatyviausia neverbalinio kodo forma yra gestai. Jie papildo, paaiškina, pakeičia, reguliuoja verbalinio kodo pagalba perduodamą turinį. Jų naudojimą įtakoja kultūrinis kontekstas, o jie patys, bent iš dalies, yra sąlygojami lingvistinių procesų. Yra skiriamos dvi gestų rūšys: nesąmoningai naudojami gestai, kurie palydi verbalinį pranešimą ir sąmoningai naudojami gestai, kurie gali būti naudojami ir vietoj verbalinio kodo. Tai konvenciniai gestai. Dėl galimybės naudoti neatsižvelgiant į verbalinį kodą ir konvencinio pobūdžio, tarpkultūrinėje komunikacijoje ypatingai svarbūs gestai emblemos.
2. Gestai emblemos yra priklausomi nuo kultūros, o jiems priskiriama reikšmė priklauso ir nuo konteksto, kuriame naudojami. Jie, kaip ir žodinė kalba, yra kultūriniai segmentai, o jų sukūrimą, įtraukimą į kasdienį individų leksikoną, jiems priskiriamos reikšmės ir jų vizualinės išraiškos formos sukūrimą ir kitimą įtakoja kultūros kaitos ir raidos procesai: materialinių ir dvasinių kultūrinių vertybių kaita, kultūrų difuzijos, integracijos, niveliacijos, asimiliacijos procesai, socialinio, ekonominio, politinio kontekstų kaita. Vykstant šiems procesams, gestai emblemos yra perimami iš vienos kultūros ir integruojami kitoje. Vykstant gestų emblemų tarpkultūrinės difuzijos procesams, gali pakisti jiems priskiriama reikšmė arba vizualinės išraiškos forma. Gestai emblemos gali būti sukuriami konkrečioje kultūroje (šalyje) siekiant reprezentuoti naują mintį, reiškinį ar daiktą, o kai yra įtraukiami į minėtus kultūros kaitos procesus, įgyja konvencinę (tarpkultūrinę) reikšmę.
3. Skirtingų generacijų atstovų tai pačiai minčiai išreikšti naudojami gestai emblemos skiriasi, kaip skiriasi jų naudojama žodinė kalba. Skiriasi ir gestams emblemos suteikiama reikšmė. Vyresni asmenys sunkiau perima kultūrinės, o taip pat ir kalbines naujoves. Jie yra linkę išsaugoti savo eilę metų naudojamą žodyną, o kartu ir gestus emblemas, bei jiems suteikiamas reikšmes. Skirtingai nei vyresnio amžiaus asmenys, jaunuoliai gana palankiai žiūri į kultūros, šiuo atveju vieno iš jos pagrindinių segmentų – kalbos, kaitos procesus ir yra linkę greitai perimti jų metu atsiradusius naujus kultūrinius skolinius, juos įtraukdami į kasdienį savo leksikoną. Tokie patys procesai vyksta ir su gestais emblemomis. Taigi, kaip skiriasi skirtingų kartų kalba, taip skiriasi ir kaip jos pakaitalai naudojami gestai emblemos. Tuo remiantis galime teigti, jog gestai emblemos skiriasi ne tik skirtingose kultūrose, tačiau ir tos pačios kultūros skirtingų kartų kasdieniame leksikone. Taigi gestų emblemų kaitą konkrečioje kultūroje galime pamatyti palyginę jos skirtingų generacijų naudojamus gestus emblemas.

4. Dėl kultūros savybių perimti ir kaupti žinias, dauguma gestų emblemų su jiems suteikiamomis reikšmėmis lieka žinomi, nors rečiau naudojami, tampa pasyviomis socialinio leksikono dalimis, kurios atėjus tinkamam laikui, gali būti vėl gražintos į aktyvius socialinės komunikacijos procesus. Laiko atžvilgiu gestų emblemų kiekvienoje kultūroje daugėja, kaip daugėja ir kitų kultūros elementų: jie yra sukuriami arba perimamai iš kitos kultūrinės tradicijos ir adaptuojami. Atliktas empirinis tyrimas patvirtino šį faktą. Interviu metu surinktais duomenimis jaunesni asmenys žinojo daugiau gestų emblemų ir jiems suteikiamų reikšmių, nei vyresnieji respondentai.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS:

1. ARMSTRONG, David F.; STOKOE, William C.; ir WILCOX, Sherman E. Signs of the Origin of Syntax. [interaktyvus] *Current Anthropology*. 1994. vol. 35, no. 4. p. 349-368. The University of Chicago Press [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/2743989>>
2. ALIBALI, Martha W.; KITA, Sotaro; ir YOUNG, Amanda J. Gestures and the process of speech production: We think, therefore we gesture. [interaktyvus] *Language and Cognitive Processes*. 2000. vol. 15, no. 6. P. 593-613. Psychology Press. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/016909600750040571>>
3. AXTELL, Roger E. Initiating Interaction. Greetings and Beckonings across the World. *The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings*. . Guerrero, Laura K., Hecht, Michael. L. USA: .Waveland Press, Inc. 2008. p. 109-119
4. BARŠAUSKIENĖ, Viktorija; ir JANULEVIČIŪTĖ – IVAŠKEVIČIENĖ, Birutė. *Komunikacija: teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija. 2007. 213 p.
5. BERCMANS, Paul. The Semantics of Symbolic Speech. [interaktyvus] *Law and Philosophy*. 1997. vol. 16, no. 2. p. 145-176. Springer [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/3505023>>
6. BERNARDIS, Paolo; SALILLAS, Elena; ir CARAMELLI, Nicoletta. Behavioural and neurophysiological evidence of semantic interaction between iconic gestures and words. [interaktyvus] *Cognitive Neuropsychology*. 2008. vol. 25. no. 7. p. 1114-1128 p. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/02643290801921707>>
7. BIERACH, Alfred. *Kūno kalba: mokymės ją suprasti ir sėkmingai vartoti*. Kaunas: Tyrai. 2000. 208 p.
8. BRAQQUE, Remi. *Ekscentriškoji Europos tapatybė*. Vilnius: Aidai. 2001. 190 p.
9. CRYSTAL, David. *Kalbos mirtis*. Vilnius: „Tyto alba“. 2005. 204 p.
10. ČERLIAUSKAS, Petras. *Nuo Babelio iki Esperanto*. Vilnius: „Vyturys“. 1989. 227 p.
11. DEGUTIS, Algirdas. Kalba, pažinimas ir veiksmai. Rinktiniai straipsniai analitinės filosofijos temomis. Vilnius: Versus Aureus. 2007. 239 p.
12. DURHAM, John P. *Kalbėjimas vėjams. Komunikacijos idėjos istorija*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2004. 355 p.
13. EKMAN, Paul; ir FRIESEN, Wallace V. Hand Movements. *The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings*. Sud. Guerrero, Laura K., Hecht, Michael. L. USA: .Waveland Press, Inc. 2008. p. 105-108

14. FEYEREISEN, Pierre. Further investigation on the mnemonic effect of gestures: Their meaning matters. [interaktyvus] *Journal of Cognitive psychology*. 2006. vol 18, no. 2. p. 185-205. [žiūrėta 2011 m. vasario 1] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/09541440540000158>>
15. FARNELL, Brenda. Moving Bodies, Acting Selves. [interaktyvus] *Annual Review of Anthropology*. 1999. p. 341-373. The Trustees of Indiana University. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 10] Prieiga per internetą <www.annualreviews.org>
16. FARNELL, Brenda. Review: Developments in the Study of „Gesture“ in Language. [interaktyvus] *Antropological Linguistics*. 2004. vol. 46, no. 1. p. 100-115. The Trustees of Indiana University [žiūrėta 2010 m. gruodžio 16] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/30028954>>
17. FARRER, David. Gesturing towards the local. [interaktyvus] *Journal of Postcolonial Writing*. 2005. Vol. 41, no. 1. p. 83-93. Rotledge.< <http://dx.doi.org/10.1080/17449850500063004>>
18. GIBSON, Kathleen. Tools, Language and Intelligence: Evolutionary Implications. [interaktyvus] *Man, New Series*. 1991. vol. 26, no. 2. Royal Antropological Institute of Great Britain and Ireland [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/2803831>>
19. GIDDENS, Anthony. *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005. 750 p.
20. GREBLIAUSKIENĖ, Beata; ir VEČKIENĖ, Nijolė. *Komunikacinė kompetencija: komunikabilumo ugdymas*. Vilnius: Žara. 2004. 200 p.
21. GRUMET, Gerald W. Eye contact. The core of Interpersonal Relatedness. *The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings*. Sud. . Guerrero, L.aura K., Hecht, Michael. L. USA: .Waveland Press, Inc. 2008. p. 120-131
22. GOLDIN-MEADOW, Susan. Gestures role in the Learning Process. [interaktyvus] *Theory into Practice. Developmental Psychology: Implications for Teaching*. 2004. vol 43, no. 4. 314-321 p. Tylor & Francis, Ltd. [žiūrėta 2011 m. sausio 18] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/3701540>>
23. GOLDIN-MEADOW, Susan. When gesture-speech combinations do and don't index linguistic change. [interaktyvus] *Language and Cognitive Processes*. 2009. vol. 24, no. 2. p. 190-217. Psychology Press. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/01690960801956911>>
24. GOLOVINAS, B.N. *Kalbotyros įvadas*. Vilnius: Mokslas. 1982. 209 p.
25. GUERRERO, Laura K., HECHT, Michael. L. Perspectives on Nonverbal Research Methods. *The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings*. Guerrero, L.aura K., Hecht, Michael. L. USA: .Waveland Press, Inc. 2008. p. 27-43

26. HECHT, Michael A.; ir AMBADY, Nalini. Nonverbal communication and psychology: Past and future. [interaktyvus] *Atlantic Journal of Communication*. 1999. vol. 7, no. 2. p. 156-170. [žiūrėta 2011 m. kovo 6] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/15456879909367364>>
27. HOGG, Michael A.; ir VAUGHAN Graham M. *The hand book of communication skills*. London and New York: Routledge. Tylor & Francis group, 2005. p. 149-243; 575-598
28. JANČAITYTĖ, Raminta; VALAVIČIENĖ, Natalija; AUGUTIENĖ, Rūta; ir PRAKAPAS, Romas. *Tarpkultūrinės kompetencijos didinimas bei įvairovės valdymo gebėjimų stiprinimas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
29. KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex, 2002. 398 p.
30. KENDON, Adam.. Knowledge of Sing Language in an Australian Community. [interaktyvus] *Journal of Antropological Research*. 1984. vol. 40, no. 4. p. 556-576 p. University of New Mexico [žiūrėta 2011 m. vasario 12] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/3629797>>
31. KENDON, Adam. Paralles and Divergences between Warlpiri Sing Language and Spoken Warlpiri: Analyses of Singed and Spoken Discourses. [interaktyvus] *Oceania Publications*. 1988. vol. 58, no. 4. p. 239-254. Oceania Publications, University of Sidney. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/40331045>>
32. KENDON, Adam. Some Considerations for a Theory of Language Origin. [interaktyvus] *Man, New Series*. 1991. vol. 26, no. 2. p. 199-221. Royal Antropological Institute of Great Britain and Ireland [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/2953692>>
33. KENDON, Adam. Gesture. [interaktyvus] *Annual Review of Antropology*. 1997. vol. 26, p. 109-128. Annual Reviews. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/2952517>>
34. KENDON, Adam. *Gesture. Visible Action as Utterance*. UK. Cambridge University Press. 2004. 389 p.
35. KRAUT, Robert E.; ir JOHNSTON Robert E. Social and Emotinal Messages of Smiling. *The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings*. Guerrero, L.aura K., Hecht, Michael. L. USA: .Waveland Press, Inc. 2008. p. 139-150
36. *Kultūros prigimtis*. Sud. Bieliauskas, Žilvinas; ir Juknevičius, Stasys. Kaunas: „Aušros spaustuė“. 312 p.
37. LEONARD, Thomas; ir CUMMINS, Fred. The temporal relation betwee beat gestures and speesch. [interaktyvus] *Language and Cognitive Processes*. 2010. Psychology Press [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/01690965.2010500218>>
38. LATEINER, Donald. „Just like Us?“. Hand and Face in Ancient and Modern Naples.“ [interaktyvus] *International Journal of the Classical Tradition*. 2001. vol. 8, no. 2. p. 234-244

- Springer. [žiūrėta 2011 m. vasario 18] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/30224191>>
39. MA, Ringo. The relationship between intercultural and nonverbal communication revisited: From facial expression to discrimination. [interaktyvus] *Atlantic Journal of Communication*. 1999. vol. 7, no. 2. p. 180-189. Routledge. [žiūrėta 2011 m. vasario 18] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/15456879909367366>>
40. MAYBERRY, Rachel I.; ir NICOLADIS Elena. Gesture Reflects Language Development: Evidence from Bilingual Children. [interaktyvus] *Current Directions in Psychological Science*. 2000. vol. 9, no. 6. p. 192-196. Blackwell Publishing. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/20182668>>
41. MANTRIMAS, Danielius. *Gestotyra*. Vilnius: Dizi. 2008. 42 p.
42. MASSON, Michael E. J.; BUB, Daniel N.; ir NEWTON-TYLOR, Meaghan. Language based access to gestural components of conceptual knowledge. [interaktyvus] *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*. 2008. vol. 61, no. 6. p. 869-882. Psychology Press. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/17470210702210701623829>>
43. MCNEIL, David. *Language, Culture and Cognition*. New York. Cambridge University Press. 2000. 400 p.
44. MORSELLA, Ezequiel; ir KRAUSS, Robert M. The Role of Gestures in Spatial Working Memory and Speech. [interaktyvus] *The American Journal of Psychology*. 2004. vol. 117, no. 3. p. 411-424. University of Illinois Press [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/4149008>>
45. NICOLADIS, Elena. Some Gestures develop in conjunction With Spoken Language Development and Others Don't: Evidence from Bilingual Preschoolers. [interaktyvus] *Journal of Nonverbal Behavior*. 1997. vol. 17, no. 2. p. 241-466 [žiūrėta 2011 m. kovo 23] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/4431675>>
46. PEACE, Alan. *Judesių kalba: kaip skaityti žmonių mintis iš jų gestų*. Vilnius: Politika. 1994. 250 p.
47. *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 1993.
48. RASHOTTE, Lisa S. What Does That Smile Means? The Meaning of Nonverbal Behaviors in Social Interaction. [interaktyvus] *Social Psychology Quarterly*. 2002. vol. 65, no. 1. p. 92-102. American Sociological Association [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/3090170>>
49. RAUSCHER, Frances H.; KRAUSS, Robert M.; ir CHEN, Yihsiu. Gesture, Speech, and Lexical Access: The Role of Lexical Movements in Speech Production. [interaktyvus]

- Psychological Science*. 1996. vol. 7, no. 4. p. 226-231. Balckwell Publishing [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/40062950>>
50. RATNAPALAN, Laavanyan. E. B. Tylor and the Problem of Primitive Culture. [interaktyvus] *History and Antropology*. 2008. Vol. 19, no. 2. P. 131-142. Routledge. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://dx.doi.org/10.1080/02757200802320934>>
51. ROTH, Michel W. Gestures: Their Role in Teaching and Learning. [interaktyvus] *Review of Educational Research*. 2001. vol. 71, no. 3, p. 365-392. American Educational Research Association. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/3516003>>
52. ROTH, Michel W.; ir Lawless Daniel V. When up is down and down is up: Body Orientation, Proximity, and Gestures as Resources. [interaktyvus] *Language and Society*. 2002. vol. 31, no. 1. p. 1-28. Cambridge University Press [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/4169150>>
53. ROTH, Michel W. Gesture-Speech Phenomena, Learning, and Development. [interaktyvus] *Educational Psychologist*. 2003. vol. 38, no. 4. p. 249-263. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1207/S15326985EP3804_4>
54. KITA, Sotaro. Cross-cultural variation of speech-accompanying gesture: A review. [interaktyvus] *Language and Cognitive Processes*. 2009. vol. 24, no. 2. p. 145-167. Psychology Press. [žiūrėta 2011 m. sausio 20] Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/2555893>>
55. TOMASELLO, Michael. The Human Adaptations for Culture. [interaktyvus] *Annual review for Anthropology*. 1999. vol. 18, no. 3. p. 509-529. University of Illinois Press. [žiūrėta 2011 m. kovo 23] Prieiga per internetą internetinė prieiga <www.annualreviews.org>
56. VIANELLO, Allesandro Gestures and rituals: the archeological evidence. [interaktyvus] *Gestures and archeology*. 2004. . vol. 8, no. 2. p. 63-92. University of Sheffield, UK [žiūrėta 2010 m. gruodžio 8] Prieiga per internetą internetinė prieiga www.bronzeage.org.uk/puplications/gestures.pdf

Internetinės nuorodos:

1. informacijos šaltinis http://changingminds.org/explanations/body_language/gesture_type.html
2. informacijos šaltinis http://changingminds.org/explanations/body_language/gesture_type.html

THE ALTERATION OF EMBLEMATIC GESTURES IN LITHUANIA FROM 1990 TO 2010 (Summary)

Dzeveckaite, Vaida. *The alteration of emblematic gestures in Lithuania from 1990 to 2010*. Head lecturer B. Grebliauskienė. Vilnius University, Faculty of Information and Communication, a Student of International Communication. – Vilnius, 2011.

Main words: gestures emblems, change, usage, lexicon, culture, the change of culture, social interaction, cultural element, nonverbal communication, nonverbal code, verbal code, oral language, information.

The subject of the final Master work is about emblematic gestures. The paper aims to analyze and to indicate change of emblematic gestures comparing their usage in different generations. The main tasks carried out in the work are to analyze theoretically and empirically verified data about emblematic gestures, their relationship with verbal code and culture *as such*, use and change specific features; After doing empirical study interview – the paper also aims to establish and to evaluate differences of emblematic gestures, their usage and their meaning in different generations; to show how emblematic gestures have changed in Lithuania due to last two decades. There are carried out thesis – emblematic gestures change as changes culture in which they are used and comparing emblematic gestures used in different generations, we can make inferences about their change. In order to ground thesis, theoretical data was collected and empirical research was held.

The analysis of scientific literature had showed that most of emblematic gestures are cultural borrowings and that their changes in visual form and meaning are influenced by culture. Emblematic gestures as oral language are elements of culture. They are creation and usage in everyday talk. The meaning and form that they gain are influenced by the processes of cultural change and development: creation of material and spiritual values, processes of cultural integration, nivelation, assimilation also the change of political, economical, social context change. As these processes are held new emblems are created or emblems that already exists are transferred from culture to culture. Data from empirical investigation (interview) shows that in different generations different gestures are used, and that they may acquire different meanings. Research also reveals that young tend to use more emblematic gestures. Summarizing the theoretical and empirical data showed that the emblem gestures are sufficiently conservative by nature, as well as oral language is changing quite quickly, in time enough to change two generations of people

Master's thesis may be valuable for the students of social and human sciences, especially for international communication, philology, cultural practitioners and researchers. The work contains material that can help to improve intercultural nonverbal communication competence.

PRIEDAI

1 priedas. Interviu protokolas

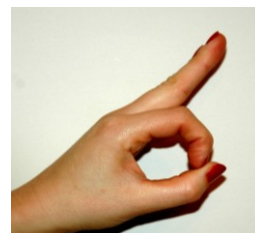
INTERVIU PROTOKOLAS

Šiuo tyrimu siekiama nustatyti ar pakito, ir kaip pakito gestai (Lietuvoje), kurie turi konkrečią reikšmę, apibrėžtą ir tikslią formą, bei yra sąmoningai, intencionaliai naudojami siekiant klausytojui perduoti norimą žinutę. Yra pateikiamas 15 gestų (emblemų) sąrašas su identiškais klausimais apie kiekvieną gestą. Interviu metu surinkti duomenys jokiems kitiems tikslams naudojami nebus.

Respondento amžius:

1. Daugiau kaip 50 metų
2. Nuo 20 iki 50 metų
3. Mažiau kaip 20 metų

Gestas nr. 1.

1. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

2. Gal žinote kokio šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____

Nežinau

3. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

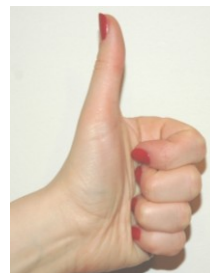
- Taip, _____
- Ne
- Retai

4. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 2.

5. **Ar esate matęs šį gestą?**

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

6. **Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?**

- _____

Nežinau

7. **Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?**

- Taip, _____
- Ne
- Retai

8. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) **Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?**

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 3.

9. **Ar esate matęs šį gestą?**

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

10. **Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?**

○ _____

Nežinau

11. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

12. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausimas skirtas 3 respondentų grupei) Kokius žinote, naudojate panašios reikšmės gestus?

Gestas nr. 4.

13. Ar esate matęs šį gestą?

○ Taip

○ Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

14. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiam kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

○ _____

Nežinau

15. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

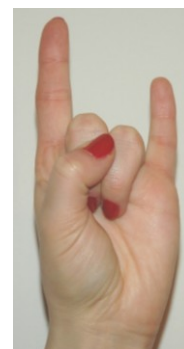
16. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 5.

17. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

18. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____

Nežinau

19. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

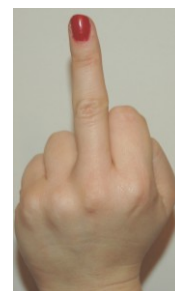
- Taip, _____
- Ne
- Retai

20. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 6.

21. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

22. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

○ _____

Nežinau

23. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

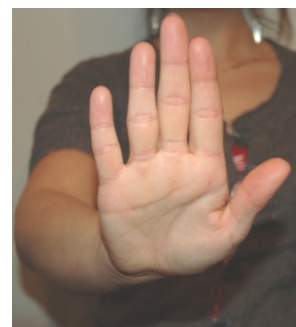
24. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausimas skirtas 3 respondentų grupei) Kokius žinote, naudojate panašios reikšmės gestus?

Gestas nr. 7.

25. Ar esate matęs šį gestą?

○ Taip

○ Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

26. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiam kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

○ _____

Nežinau

27. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

28. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

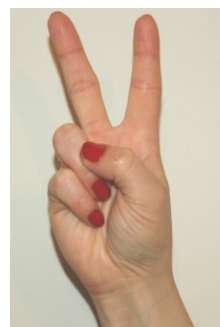
○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 8.

29. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašė)

30. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____

Nežinau

31. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

- Taip, _____
- Ne
- Retai

32. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 9.

33. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašė)

34. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

○ _____

Nežinau

35. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

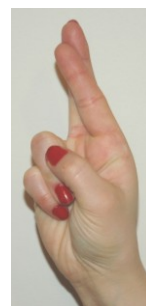
36. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) Kokius žinote, naudojate panašios reikšmės gestus?

Gestas nr. 10.

37. Ar esate matęs šį gestą?

○ Taip

○ Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

38. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiam kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

○ _____

Nežinau

39. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

○ Taip, _____

○ Ne

○ Retai

40. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

○ Taip, žinojau šį gestą nuo _____

○ Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 11.

41. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

42. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

_____

Nežinau

43. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

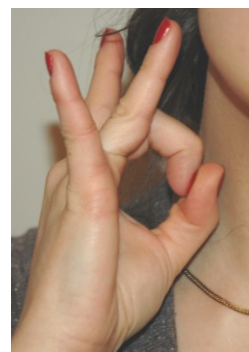
- Taip, _____
- Ne
- Retai

44. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 12.

45. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

46. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____
Nežinau

47. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

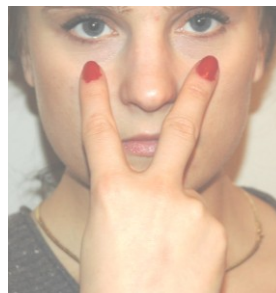
- Taip, _____
 Ne
 Retai

48. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
 Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?

Gestas nr. 13.

49. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
 Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

50. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____
Nežinau

51. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

- Taip, _____
 Ne
 Retai

52. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 14.

53. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

54. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____

Nežinau

55. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

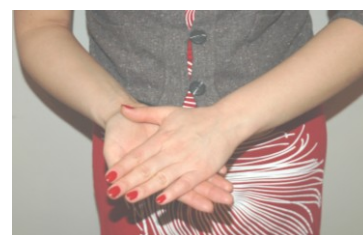
- Taip, _____
- Ne
- Retai

56. (klausias skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausias skirtas 3 respondentų grupei) **Kokius žinote, naudojate panašios reikšmė gestus?**

Gestas nr. 15.

57. Ar esate matęs šį gestą?

- Taip
- Ne

(Respondentui nežinant, neatsimenant gesto emblemos, pereinama prie kito gesto emblemos esančio sąrašo)

58. Gal žinote kokia šio gesto reikšmė? Kokiame kontekste, ką norint pasakyti naudojamas gestas? Koks jo verbalinis atitikmuo?

- _____
Nežinau

59. Ar Jūs naudojate šį gestą? Jei taip tai kokioje situacijoje, kokią žinutę siekdami perduoti?

- Taip, _____
- Ne
- Retai

60. (klausimas skirtas 1 ir 2 respondentų grupėms) Ar Jums rodomą gestą žinojote iki 1990 m., pavyzdžiui jaunystėje, vaikystėje ar sužinojote šį gestą nesenei? Gal pamenate iš kur jį sužinojote?

- Taip, žinojau šį gestą nuo _____
- Ne, gestą sužinojau vėliau

5. (klausimas skirtas 3 respondentų grupei) Kokius žinote, naudojate panašios reikšmės gestus?